

Janne Lehtonen

EDUSKUNNAN KASVOMASKIKESKUSTELUT VARHAISEN KORONAPANDEMIAN AIKANA

Tutkimus poliittisesta, moraalisesta ja episteemisestä polarisaatiosta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Janne Lehtonen: Eduskunnan kasvomaskikeskustelut varhaisen koronapandemian aikana: tutkimus poliittisesta, moraalista ja episteemisestä polarisaatiosta
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2022

Tarkastelen tutkielmassani eduskunnan kasvomaskikeskusteluja koronapandemian alkuaikoina polarisaation näkökulmasta. Tutkin, miten kasvomaskien julkinen käyttö täysin uutena poliittisena kysymyksenä tuli osaksi eduskuntakeskusteluja, politisoituivatko maskit, ja mitä maskikeskustelujen pohjalta voidaan sanoa polarisaatiosta.

Työni teoreettisena lähtökohtana on vakavan polarisaation käsite sekä polarisaation erottelu edelleen poliittiseen, moraaliseen ja episteemiseen polarisaatioon. Aineistonani on eduskunnan kasvomaskien yleistä käyttöä koskevat täysistuntokeskustelut vuoden 2020 aikana. Metodologisesti tutkimukseni nojaa Isabela ja Norman Fairclough'n poliittiseen diskurssianalyysiin, jonka pohjalta kehitän työkalua polarisaation eri muotojen laadulliseen tutkimukseen. Menetelmän lähtökohtana on ajatus poliittisesta puheesta käytännöllisenä argumentaationa. Poliitikassa esitetään tyypillisesti toiminnan vaatimuksia, eli mitä pitäisi tehdä ja miksi, ja poliittisesta argumentaatiosta voidaan tulkita näitä vaatimuksia tukevia premissejä. Tarkastelen tutkimuksessani argumentaatiokohdittain, mistä maskikeskusteluissa oltiin samaa ja mistä eri mieltä.

Tutkimukseni perusteella kasvomaskit uutena poliittisena kysymyksenä ei polarisoitunut eduskunnassa poliittisesti, moraalisesti tai episteemisesti vuoden 2020 aikana, vaikka tietoa ja asiantuntijuutta käytettiin jonkin verran poliittisesti valikoiden ajamaan omia toiminnan vaatimuksia. Koronakriisi otettiin kauttaaltaan vakavasti ja siihen haluttiin vastata yhdessä. Aineistoni ei anna aihetta tulkita vakavaa polarisaatiota, eikä myöskään polarisaation eri muotojen tarkempi analyysi tuota kuvaa erityisestä jakautumisesta tai vastakkainasettelusta kasvomaskien suhteen. Koronakriisin alku yhdisti yli puoluerajojen, ja politiikka vaikuttaa olleen varhaisen pandemian aikana poikkeuksellisen konsensuaalista. Syksyn 2020 osalta aineistoni keskustelut näyttävät hieman kevättä poliittisempina, mutta tulkitsen tätä ennen muuta vähittäisenä paluuna normaaliin politiikan arkeen.

Avainsanat: Polarisaatio, poliittinen diskurssianalyysi, käytännöllinen argumentaatio, eduskunta, politisaatio, kasvomaskit, COVID-19

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 Johdanto ja tutkimuskysymykset	4
2 Tutkimuksen taustaa – koronakriisi kohtaa kriisiytyneen demokratian?	5
3 Polarisaation tutkimus ja käsitteelliset erottelut.....	9
3.1 Vakava polarisaatio ja uhka demokratialle	9
3.2 Polarisaation muodot ja teoreettiset erottelut.....	12
3.3 Polarisaation ajureita: identiteettipolitiikka, populismi ja totuudenjälkeisyys	18
3.4 Polarisaation ja demokratian murroksen tutkimus Suomessa.....	20
4 Tutkimuksen toteutus – aineisto ja metodologia.....	24
4.1 Aineistona eduskunnan kasvomaskikeskustelut	24
4.1.1 Aineiston keruu ja tutkimusetiikka	24
4.1.2 Aineiston erityispiirteitä.....	27
4.2 Tutkimusmetodologia	28
4.2.1 Poliittinen diskurssianalyysi ja käytännöllinen argumentaatio	29
4.2.2 Käytännöllinen argumentaatio polarisaation tutkimuksessa.....	32
5 Analyysi ja tulokset.....	37
5.1 Yleiskuva eduskunnan kasvomaskikeskusteluista	37
5.2 Analyysi argumentaatiokohdittain	41
5.2.1 Toiminnan päämäärät – taudin torjuminen ja normaali juhannus.....	41
5.2.2 Toiminnan vaatimukset – maskisuositus vai -selvitys ja totuus kansalle	43
5.2.3 Keinovalikoimat – episteeminen vivahde vaatimusten ja päämäärien välissä	50
5.2.4 Olosuhteiden representaatiot – korona vakava uhka, mutta mitä tiedetään maskeista	54
5.2.5 Arvot – huoli terveydestä ja taloudesta, kriisiä hoidettava ilman politiikkaa.....	58
5.3 Maskikeskustelujen argumentaatiokaaviot	62
6 Johtopäätökset.....	68
7 Lähteet.....	75

1 Johdanto ja tutkimuskysymykset

Elämmekö vastakkainasettelun ja ääripäiden aikaa? Etenkin vuoden 2016 jälkeen demokratian kriisi on ollut toistuva keskusteluteema globaalisti: ollaan huolissaan polarisoitumisesta ja populismin noususta. Myös suomalaisessa julkisuudessa keskustelu vastakkainasettelusta tai polarisaatiosta näyttää aktiiviselta. Esimerkiksi Yle käynnisti marraskuussa 2020 Hyvin sanottu -hankkeen parantamaan julkisen keskustelun ilmapiiriä (Yle 16.11.2020), ja Helsingin Sanomat on pyrkinyt tuomaan toisistaan eriytyneitä kansalaisia saman pöydän ääreen Suomi puhuu -kampanjallaan (Helsingin Sanomat 19.2.2019). Näiden kampanjoiden taustalla vaikuttaisi olevan ymmärrys jonkinlaisesta yhteiskunnallisesta jakautumisesta eli polarisaatiosta, johon tulee pyrkiä vastaamaan. Samalla polarisaatio tuntuu Suomessa jossain määrin tuontikäsitteeltä, ja polarisaatiota on täällä tutkittu verrattain vähän. On kiinnostavaa ja tärkeää tuottaa tutkimusta, miltä polarisaatio Suomessa todella näyttää, ja millä tavoin globaalisti kiertävät demokratian murroksen käsitteellistyksen lopulta istuvat suomalaiseen kontekstiin.

Kenties abstraktin ja yleistasoisen demokratian kriisin rinnalla hyvin kouriintuntuva, vuonna 2020 Suomeen iskenyt koronapandemia on asettanut osaltaan koko maailman uudenlaisen tilanteen eteen. Pandemia on ollut suuri haaste paitsi terveydelle ja taloudelle, myös poliittisille ja yhteiskunnallisille järjestelmille. Pandemia on ollut yllättävä, ja etenkin kriisin alkupuolta on leimannut vahvasti tietämättömyys ja tuntemattoman kohtaaminen. Vakava kriisi tarjoaa tämän vuoksi kiinnostavan asetelman demokraattisten järjestelmien ja niiden polarisaation tutkimukselle. Koronakriisi on tuonut poliittisen päätöksenteon piiriin täysin uusia kysymyksiä, ja Suomessa kasvomaskit ja nimenomaan niiden julkinen käyttö ovat koronapandemian myötä olleet ensi kertaa poliittisella agendalla. Kasvomaskien tiedetään polarisoituneen nopeasti esimerkiksi Yhdysvalloissa (Lang, Erickson & Jing-Schmidt 2021), jota on yleisesti myös pidetty polarisoituneena yhteiskuntana. Tätä taustaa vasten kasvomaskikeskustelut voivat tarjota hyvin kiinnostavaa tietoa politiikasta ja politisaation prosesseista, ja näiden myötä myös polarisaatiosta.

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassa eduskunnan täysistuntojen kasvomaskikeskusteluja vuoden 2020 aikana polarisaation näkökulmasta. Keskityn siis tutkimuksessani tarkastelemaan kasvomaskeja koskevien eduskuntakeskustelujen suhdetta polarisaatioon: näyttäisivätkö kasvomaskeista käydyt keskustelut tuottaneen, pitäneen yllä tai hälventäneen erilaisia jakolinjoja, ja mitä niiden perusteella voidaan sanoa polarisaation tilasta Suomessa. Maskikeskustelut mahdollisina poliittisten, moraalisten tai episteemisten jakolinjojen näyttäjinä ja kenties uudenlaisenkin poliittisen todellisuuden tuottajina ovat tärkeä tutkimuksen kohde. Samalla pandemia voi antaa ymmärrystä poliittisen järjestelmämme

toimintakyvystä, eli miten hyvin suomalainen poliittinen järjestelmä näyttää toimivan yllättävän ja uudenlaisen uhan edessä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten kasvomaskit tulivat osaksi poliittista todellisuutta eduskunnan keskusteluissa, ja politisoituivatko maskit vuoden 2020 aikana?
- Millä tavoin eduskunnan kasvomaskikeskustelut tuottivat tai hälvensivät poliittista, moraalista ja episteemistä polarisaatiota, ja miten nämä polarisaation muodot näkyivät argumentaatiossa?
- Mitä kasvomaskikeskustelujen perusteella voidaan sanoa vakavasta polarisaatiosta eduskunnassa?

Kasvomaskien politisaatioon liittyvä tutkimuskysymys toimii ikään kuin taustana kahdelle polarisaatiota koskevalle tutkimuskysymykselleni, jotka ovat työni ydintä. Ymmärrän tässä tutkielmassa *vakavalla polarisaatiolla* kehityskulkuja, joissa yhteiskunnan jakautuminen voidaan nähdä demokratialle haitalliseksi (McCoy, Rahman & Somer 2018). Määrittelen yksityiskohtaisemmin polarisaation ja politisaation käsitteellistyksiä ja niiden suhdetta luvussa 3, ja tarkoituksena on myös valottaa laajemmin tutkimusasetelmaani pitkin matkaa.

Lähden työssäni liikkeelle kuvaamalla luvussa 2 hieman tarkemmin yhtäältä koronapandemiaa ja toisaalta kriisiytyviä demokratioita käsitteleviä keskusteluja, joiden osaksi myös polarisaatio asettuu. Tämän jälkeen avaan luvussa 3 paitsi teoreettista pohjaa polarisaation ymmärrykselle, myös polarisaation aiempaa tutkimusta. Teoriaosuuden jälkeen siirryn luvussa 4 kohti työni empiiristä toteutusta. Kuvailen aineistoani eli eduskunnan maskikeskusteluja keväältä ja syksyltä 2020, aineiston keruuprosessia sekä siihen liittyviä erityispiirteitä. Luvussa 4 avaan myös Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) poliittisen diskurssianalyysin pohjalta kehittämäni polarisaation laadullisen tutkimuksen työkalua ja kuvailen, miten käytän sitä työssäni. Luvussa 5 käyn läpi analyysini tulokset, eli tarkastelen eduskuntapuheenvuoroista argumentaatiokohdittain, millaisia toiminnan vaatimuksia ja niiden premissejä esitetään. Näiden pohjalta teen tulkintoja polarisaatiosta ja sen eri muodoista luvun 6 johtopäätöksissä. Tuon tutkielmani lopuksi esiin myös tutkimuksen rajoitteita ja ajatuksia jatkotutkimukseen sekä metodologisen työkaluni edelleenkehittämiseksi.

2 Tutkimuksen taustaa – koronakriisi kohtaa kriisiytyneen demokratian?

Tutkielmani sijoittuu siis kahden hyvin erityyppisen kriisin risteyskohtaan. Ensiksi tutkimukseni aiheena on kasvomaskikeskustelut, jotka ovat tulleet osaksi poliittista todellisuutta globaalien pandemian eli koronakriisin myötä. Toiseksi olen kiinnostunut polarisaatiosta, joka voidaan yhdistää

osaksi laajempia keskusteluja kriisiytyvistä liberaaleista demokratioista, kun polarisaatiota on pidetty yhtenä keskeisenä demokratian uhkana (Carothers & O'Donohue 2019, 1–2; Mounk 2018).

Koronavirus alkoi Wuhanin maakunnasta marraskuussa 2019 ja on sen jälkeen levittäytynyt ympäri maailman (Hatcher 2020). Viruksen aiheuttama COVID-19-tauti on tarttunut miljooniin ihmisiin (Hart, Chinn & Soroka 2020), ja WHO julisti koronaviruksen pandemiaksi 11.3.2020 (Helsingin Sanomat). Koronavirus on asettanut koetukselle paitsi terveydenhuollon ja talouden, myös haastanut poliittisia ja yhteiskunnallisia järjestelmiä eri puolilla maailmaa. Osa maailman maista onkin onnistunut reagoimaan koronan aiheuttamaan uhkaan nopeammin ja paremmin kuin toiset (Hatcher 2020; Mietzner 2020), ja Beramendi ja Rodden (2022) esittävät, että eri maiden vertailussa polarisoituneissa yhteiskunnissa on pärjätty huonommin taudin torjumisessa.

Tätä tulosta tukee, miten yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissa on koronan onnistuneessa torjunnassa pidetty keskeisenä hyvää yleistä yhteiskunnallista luottamusta ja kokemusta jaetuista arvoista (Wolf ym. 2020), poliitikkojen yhtenäisyyttä ja keskinäistä luottamusta (Green ym. 2020; Merkley ym. 2020; Hatcher 2020), oikean tiedon saatavuutta, luotettavuutta ja luottamusta terveystoimintoihin (Parmet & Paul 2020; Havey 2020; Maher, MacCarron & Quayle 2020) sekä demokratian toimivuutta (Mietzner 2020). Sitä vastoin dis- tai misinformaation levittäminen, poliittisen järjestelmän toimimattomuus ja vakava polarisaatio ovat heikentäneet merkittävästi koronaan reagointia (Parmet & Paul 2020; Havey 2020; Maher ym. 2020; Hatcher 2020).

Polarisaatiolla ja siihen liittyvillä ilmiöillä vaikuttaisi pandemian aikana olleen siis vakavia seurauksia ihmisten terveydelle. Polarisoituneissa yhteiskunnissa korona on näyttäytynyt politisoituvana ja polarisoituvana (Hatcher 2020; Druckman ym. 2020; Green ym. 2020 [USA]; Mietzner 2020 [Indonesia]) sekä edelleen polarisaatiota kiihdyttävänä (Mietzner 2020). Tutkijat ovat tuoneet myös esiin, miten koronan kaltainen yllättävä ja yhtäkkinen kriisi voi tuottaa uudenlaisia jakolinjoja (Maher ym. 2020), ja toisaalta pandemian pitkittyessä tilanne voi aiheuttaa pahenevaa ryhmäpolarisaatiota (Prosser ym. 2020). Toisaalta koronakriisin kaltainen eksistentiaalinen uhka voi antaa myös toivoa poliittisten järjestelmien kestävydestä. Esimerkiksi Kanadassa koronapandemia on johtanut polarisoituneen poliittisen eliitin yhteistoimintaan ja konsensuksen muodostamiseen (Merkley ym. 2020). Myös Parmet & Paul (2020) ehdottavat, että COVID-19 voi puhkaista totuudenjälkeisyyden kuplan, vaikka heidän mukaansa pandemia voi myös pahentaa tilannetta. Aika näyttää. Suomessa koronakriisin hoidossa näytetään onnistuneen hyvin (Korpiola & Poutanen 2021, 29), vaikka samalla myös Suomessa koronaan liittyvät valheellisen informaation kampanjat ovat nostaneet päätään (em. 11; Yle 24.11.2020).

Mikäli polarisaatio vaikuttaa merkittävästi yhteiskuntien kykyyn vastata koronapandemian kaltaisiin vakaviin uhkiin, voi tämä korostaa polarisaation haitallisuutta ja polarisaatiotutkimuksen tärkeyttä. Samalla olen tässä tutkielmassa kiinnostunut katsomaan asiaa toisin päin, eli käytän pandemiaa ja sen osana kasvomaskikeskusteluja ikään kuin polarisaation indikaattoreina. Toisin sanoen tarkastelen, mitä yllättävä ja uudenlainen pandemiatilanne ja siihen reagointi voi kertoa polarisaatiosta ja niin kutsutusta demokratian kriisistä.

Polarisaation ja populismin kasvu ovat olleet etenkin läntisissä demokratioissa esillä pidettyjä uhkakuvia jo kauan ennen koronaa. Erittelen polarisaatiotutkimusta ja yhteiskunnallisen polarisaation käsitteellistystä tarkemmin seuraavassa teoriaosiossa, mutta tutkielmani taustaksi valotan tässä lyhyesti keskusteluja kriisiytyvistä demokratioista yleisemmällä tasolla. Yhteiskuntatieteissä ja politiikantutkimuksessa on keskusteltu liberaalien demokratioiden kriisistä (Norris & Inglehart 2019, 23–24; Borg, Kestilä-Kekkonen & Wass 2020, 45; Somer & McCoy 2018), kun esimerkiksi kansalaisten luottamuksen politiikkaan ja demokraattisiin instituutioihin on esitetty vähentyneen etenkin Yhdysvalloissa, ja saman suuntaista kehitystä on havaittu myös Euroopassa (Foa & Mounk 2016; Mounk 2018, 99–111; Jokisalo 2019, 90–91). Demokratiavastaisuus on lisääntynyt ympäri läntisen maailman, eikä demokraattista järjestelmää nähdä enää itsestäänselvyytenä (Mounk 2018, 5, 108–110; Foa & Mounk 2016). Puhutaan myös globaalista demokratian taantumasta: demokratiakehitys ottaa takapakkia, kun useimmat maat liikkuvat pois demokratiasta kuin sitä kohti, ja myös vakiintuneet demokratiat ovat heikentyneet (Fukuyama 2020/2018, 11, 21–22; Mounk 2018, 1–2, 104; Norris & Inglehart 2019, 409–410).

Angloamerikkalaisessa maailmassa nähtiin mullistuksia vuonna 2016, kun Yhdysvalloissa Trump nousu presidentiksi ja Britanniassa käytiin Brexit-äänestys. Vaalitulokset saivat aikaan lukuisia erilaisia analyyseja demokratian kriisistä läpi läntisen maailman, kun monet tutkijat olivat tulleet yllätetyiksi (Fukuyama 2020, 9, 21–22; Mounk 2018, 1–2, 25; Borg ym. 2020, 46; Palonen & Saresma 2019, 111–112; Mason 2018, 127). Ilmiö on ollut kiinnostava, kun molemmissa tapauksissa kyse oli kuitenkin demokraattisesta äänestystuloksesta. Demokratian näkökulmasta voidaan pitää ongelmallisena reaktioita, jotka luovat käsitystä väärin äänestämisestä ja tavallaan tuottavat moraalista alaluokkaa, joka on väitetysti vihaista tai apaattista eikä kykene ymmärtämään omaa etuaan (Wass & Grönlund 2016, 32; McKenzie 2017; McQuarrie 2017; Walley 2017), vaikka samalla erilaiset shokkireaktiot ovat kummunneet huolesta liberaalien demokratioiden tulevaisuutta kohtaan. Vuoden 2016 tapahtumat eivät varmastikaan aloittaneet demokratioiden niin kutsuttua kriisiytymistä, mutta ne saattoivat havahduttaa joihinkin tapahtuneisiin muutoksiin poliittisessa todellisuudessa (Vihma ym. 2018, 79).

Tässä on tärkeä tuoda esiin, että esimerkiksi Foa ja Mounkin (2016) analyysit ovat herättäneet kriittistä keskustelua (Alexander & Welzel 2017; Norris 2017; Voeten 2017; Foa & Mounk 2017), eikä demokratian kriisistä tai sen luonteesta ole mitään yksimielisyyttä (Borg ym. 2020, 45). Puheet demokratian legitimititeetikriisistä on nähty myös liioiteltuina (Norris & Inglehart 2019, 436), ja esimerkiksi Suomessa kiinnostus politiikkaan sekä tyytyväisyys demokratiaan ovat säilyneet korkealla tasolla (Rapeli & Koskimaa 2020, 435). Käsitteellistykset demokratian kriisistä voivat kuitenkin tavoittaa joitakin keskeisiä poliittisen todellisuuden murroksia, vaikkei kriisin vakavuudesta tai edes sen luonteesta oltaisi yksimielisiä.

Yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissa on käsitelty myös poliittisen kentän muutoksia ja uusien poliittisten jakolinjojen ilmaantumisista. Ensinnäkin (oikeisto)populistiset ja erilaiset radikaalit liikkeet ovat nostaneet päätään ympäri maailman ja puoluekentät ovat murroksessa, kun samalla perinteiset poliittiset toimijat ovat olleet laskusuhdanteessa (Norris & Inglehart 2019, 9; Ronkainen & Mykkänen 2019, 9–12; Mounk 2018, 32, 34; Borg ym. 2020, 54; Fukuyama 2020, 101). Pappas (2016) on eritellyt, miten Euroopassa liberaalit demokratiat kohtaavat haasteita monella rintamalla, ja voidaan puhua jopa Euroopan sisäisestä taistelusta sen omasta (liberaalista) kulttuuriperinnöstä (Ronkainen & Mykkänen 2019, 10). Toiseksi poliittisten järjestelmien on nähty olevan laajemmin murroksessa, kun perinteisten poliittisten jakolinjojen rinnalle on noussut uusia sosiokulttuurisia sekä identiteetteihin perustuvia jakoja, ja post-materialististen arvojen nousu sekä niiden aikaansaama vastareaktio ovat muovanneet poliittista kenttää (Fukuyama 2020, 22–23; Borg ym. 2020, 47; Norris & Inglehart 2019, 92–93). Poliittisen järjestelmän murros onkin ollut keskeinen puheenaihe politiikatutkimuksessa, ja sen syyksi on nähty ennen kaikkea identiteettipolitiikan vahvistuminen (Isotalo, Söderlund & von Schoultz 2020, 189; Fukuyama 2020, 16).

Demokratian kriisi on saanut tutkimuksessa monia muotoja, ja eri näkökulmista katsottuna elämme polarisaation (Carothers & O’Donohue 2019; McCoy ym. 2018), populismin (Herkman 2019; Hadiz & Chrysosgelos 2017) tai totuudenjälkeisyyden (Vihma ym. 2018) aikaa. On selvää, että mainitut demokratian uhat linkittyvät voimakkaasti toisiinsa, ja samalla tämän kaltaisiin aikaamme kuvaaviin analyyseihin tulee suhtautua varauksella ja tarkastella kriittisesti, mikä kaikki on todella muuttunut – jos lopulta mikään. Vaarana lienee yhtäältä liioitella aikamme erityisyyttä, mutta toisaalta saatamme olla myös turhan sokeita muutokselle tai jopa mahdolliselle demokratian luhistumiselle (Mounk 2018, 253; Foa & Mounk 2016). Vuoden 2016 shokeeraavuus myös akateemiselle maailmalle osoitti, miten vaikeaa juuri muutosten huomaaminen ja käsitteellistäminen voi olla.

Keskustelut demokratian kriisistä ja etenkin yhteiskuntien polarisoitumisesta ovat tutkielmani ennen muuta kiinnostuksen lähtökohtia, enkä pyri määrittelemään yleistä demokratian kriisiä tämän tarkemmin. Yhteenvetona esitän, että vaikka suhtaudun demokratian kriisiin varauksella, pidän siihen liittyvien keskustelujen kautta kuvattuja ilmiöitä kiinnostavina. Lisäksi jo näiden kriisiä käsitteellistävien keskustelujen olemassaololla on merkitystä, eikä niitä voi poliittisessa sosiologiassa täysin ohittaa. Olen tässä taustoituksessa pyrkinyt lähinnä osoittamaan, että keskustelut polarisaatiosta tai vastakkainasettelun ajasta sijoittuvat osaksi laajempaa kontekstia. Seuraavassa luvussa avaan tarkemmin polarisaation käsitettä ja aiempaa polarisaatiotutkimusta.

3 Polarisaation tutkimus ja käsitteelliset erottelut

Polarisaation tutkimus ja käsitteellistykset ovat lähteneet pitkälti Yhdysvalloista, ja siellä myös kirjallisuus aiheesta on valtavan laajaa (Carothers & O'Donohue 2019, 1). Samalla polarisaatio on nähty myös globaalina ilmiönä: ei vain Euroopassa tai Yhdysvalloissa tapahtuvana, vaan sekä vanhoja että uusia demokratioita kaikilla mantereilla koskevana huolestuttavana kehityksenä (McCoy ym. 2018; Carothers & O'Donohue 2019, 2–4). Yhteiskunnan polarisoituminen ei aiemman tutkimuksen perusteella vaadi välttämättä Yhdysvaltojen tapaista kaksipuoluejärjestelmää, ja Euroopassa Puolan ja Unkarin esimerkit ovat osoittaneet, miten polarisaatiokehitys voi olla yllättävää ja nopeaa (Carothers & O'Donohue 2019, 3–4). Tutkimukseni tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään polarisaation globaaleina toistuvia mekanismeja myös Suomessa ja toisaalta haastaa, missä määrin ymmärrys polarisaatiosta on tuotavissa sellaisenaan erityyppisiin poliittisiin konteksteihin.

Tässä luvussa esittelen polarisaation aiempaa tutkimusta ja teoreettisia jaotteluita. Lähdän liikkeelle vakavan polarisaation määritelmästä, joka johdattaa pohtimaan polarisaation tuottamaa uhkaa demokraattisille järjestelmille. Tämän jälkeen jatkan polarisaation käsitteen hienojakoisempiin teoreettisiin jaotteluihin, joita myös operationalisoin myöhemmin työssäni osaksi tutkimustyökaluani. Esittelen myös, millaisia ajureita polarisaatiolle on esitetty tutkimuskirjallisuudessa, sekä miten polarisaatiota ja laajemmin demokraattisen järjestelmän murrosta on tutkittu aiemmin Suomessa.

3.1 Vakava polarisaatio ja uhka demokratialle

Yksinkertaisimmillaan polarisaatio voidaan määritellä mustavalkoisena jaon tekemisenä meihin ja niihin (Attias & Brandsma 2020, 19–20). LeBas (2018) kuitenkin huomauttaa, että tutkimuksessa polarisaation käsitettä käytetään toisinaan varsin löyhästi kuvaamaan kaikkea vastakkainasettelua, ja olisi tärkeää pyrkiä erottelemaan tarkemmin, miten polarisaatio eroaa mistä tahansa ryhmänmuodostuksesta tai antagonismista. Poliittinen polarisaatio on tutkimuskirjallisuudessa nähty yleensä negatiivisena ilmiönä, vaikka samalla on tuotu esiin, miten polarisaatiota myös tarvitaan

demokratiassa (Carothers & O’Donohue 2019, 5). Kohtuullinen määrä polarisaatiota voi auttaa hahmottamaan eroja poliittisten toimijoiden välillä (Isotalo ym. 2020, 289), ja polarisaatio voi joissain tapauksissa myös vahvistaa sosiaalisia liikkeitä sekä puolueiden muodostusta, ja toimia siten demokraattisia instituutioita rakentavasti (LeBas 2018). On myös esitetty, että polarisaatio olisi ennemminkin demokratiaan kiinteästi kuuluva piirre kuin sen anomalia (Slater & Arugay 2018).

McCoy, Rahman ja Somer (2018) tarjoavat käyttökelpoisen vakavan polarisaation¹ määritelmän. Käytän tätä määritelmää työssäni erontekoon, milloin polarisaatio voidaan nähdä haitallisena demokratialle tai siitä tulisi olla huolissaan. McCoy ja kumppanit lähtevät vakavan polarisaation määrittelyssään liikkeelle polarisaation suhteellisen luonteen ja sen poliittisen käytön kautta. Polarisaatio muodostuu vakavaksi uhaksi demokratialle, kun koko sosiaalinen todellisuus alkaa muotoutua me vastaan ne -asetelmaksi ja poliittisista eroista tulee sosiaalisia identiteettejä. Monien risteävien erojen sijaan muodostuu yksi, yksinkertaistettu ja kattava, kansalaiset kahteen vastakkaiseen leiriin hajottava jakolinja. Vakava polarisaatio on poliittista ja laajaa, se sisältää voimakkaan affektiivisen ulottuvuuden ja kestää ajassa, eli ei ole sidottu yhteen polarisoivaan poliittiseen kysymykseen tai esimerkiksi poliittiseen johtajaan. (McCoy ym. 2018; myös Somer & McCoy 2018; Carothers & O’Donohue 2019, 6–8.) Erilaiset yhteiskunnassa jo olemassa olevat jakolinjat toimivat yleensä polarisaation polttoaineena, vaikeivat ne itsessään ole vielä riittävä edellytys polarisaatiolle. Nämä jakolinjat voivat olla esimerkiksi uskonnollisia, poliittisia, etnisiä tai alueellisia. (McCoy ym. 2018.)

Vakavan polarisaation on nähty uhkaavan demokraattisia järjestelmiä, kun päätöksenteko voi vaikeutua tai halvaantua (Somer & McCoy 2018; Carothers & O’Donohue 2019, 2), yleinen yhteiskunnallinen luottamus laskee tai kansalaiset menettävät uskon demokraattisiin instituutioihin ja rauhaisaan rinnakkaiseloon (McCoy ym. 2018; Rapp 2016; Mason 2018, 128). Lopulta voi syntyä tilanne, jossa niin sanotun vastapuolen vaalivoitto näyttäytyy eksistentiaalisena uhkana tai sen koetaan estävän demokratian toteutumista (McCoy ym. 2018). Elämismaailmojen eriytyminen tuottaa yhä syvenevää polarisaatiota, kun toisten esittäminen vihollisena tulee entistä helpommaksi ja yleisemmäksi (em.). Poliittisen vastapuolen näkeminen vihollisena, ei vastustajana (Stavrakakis 2018) voi johtaa demokratian eroosioon, illiberalismiin ja autoritaarisuuteen tai jopa demokratian luhistumiseen ja väkivaltaan (McCoy ym. 2018; Carothers & O’Donohue 2019, 271–276). Polarisaatio on nähty sekä demokratian kriisin syyksi että seuraukseksi, ja polarisaatiokehityksellä on

---

¹ McCoy ym. alkuperäinen termi on *pernicious polarization*. Carothers ja O’Donohue (2019) ottavat McCoy ym. määritelmän osaksi vakavan polarisaation käsitteellistystä mutta heidän työssään terminä on *severe polarization*, ja suomennokseni nojaa siis enemmän tähän.

kerran alettuaan taipumus luoda itseään vahvistava noidankehä, mikä voimistaa sen tuottamaa uhkaa demokraattisille järjestelmille (Rapp 2016; Somer & McCoy 2018; McCoy ym. 2018; Carothers & O'Donohue 2019, 2).

Polarisaatiokehitys voi myös saada aikaan yhä vahvempia tulkintoja ja kokemuksia polarisoitumisesta, mikä polarisoi edelleen. Läntisissä demokratioissa voidaan havaita suhteellisen jaettu arvopohja, mutta polarisoituneessa yhteiskunnassa tämän tunnistaminen voi vaikeutua (Wolf ym. 2020), jolloin erojen korostaminen menee samuuden havaitsemisen edelle. Lisäksi kuviteltuja konflikteja on vaikea oikaista, koska ihmismieli ei halua korjata virheellisiä uskomuksia vastustajista (Mason 2018, 13–14). Polarisoituminen aiheuttaa myös vinoumia tiedon vastaanottamisessa ja uskomisessa, ja esimerkiksi hallinnon toimintaa tai taloudellista tilannetta saatetaan pitää hyvänä tai huonona sen perustella kuka sattuu olemaan vallassa (Iyengar & Massey 2019; Mason 2018, 3). Lisäksi erityisesti eliitin polarisaation on tulkittu heikentävän demokratian edustuksellisuutta (Baldassarri & Gelman 2008). Lopuksi pahasti polarisoituneessa yhteiskunnassa tulee pakolliseksi valita puolensa, ja yhtenä polarisaation vakavuuden mittarina voidaankin pitää, miten hyvin puolueettomana pysytteleviä siedetään (Attias & Brandsma 2020, 31).

Polarisoituneessa yhteiskunnassa ryhmien elämismaailmat voivat erota toisistaan myös näennäisen ei-poliittisissa ulottuvuuksissa, jolloin vapaa-aika, ihmissuhteet tai työelämä voivat politisoitua (DellaPosta, Shi & Macy 2015; Iyengar ym. 2019). Tässä on hyvä pysähtyä poliittisen ja politisaation käsitteisiin. *Poliittisen* voidaan määritellä yksinkertaisesti vaativan *vallan* ja *konfliktin* aspektin (Warren 1999). Toisin sanoen ollakseen poliittista, asiasta on oltava erimielisyyttä, joka saa tilaa eikä tule tukahdutetuksi, ja yhtä aikaa siihen tulee liittyä vallankäyttöä, eli weberiläisessä mielessä toisia pakottavaa voimaa toimia tai ajatella tietyllä tavalla (em.). Palonen (2003) myös erittelee, miten poliittista käsitteenä voidaan ymmärtää eri merkityksissä. Poliitiikka hallinnollisena käsitteenä (esimerkiksi tiedepoliitiikka) voi viitata melko vakiintuneisiin poliittisen ja hallinnollisen järjestelmän prosesseihin, mutta toisaalta politiikan agendalla on ja sille nousee jatkuvasti myös kysymyksiä erityisesti kamppailtavina. *Politisaatiolla* tarkoitetaan jonkin kysymyksen tuleamista poliittisen kamppailun piiriin eli niin sanotusti pelattavaksi (Palonen 2003). Voidaan siis ajatella, että poliittisen piirissä toiset kysymykset ovat poliittisempia kuin toiset.

Poliittisuutta ja politisaatiota voidaan pitää keskeisinä demokratian piirteinä, ja erilaisten sosiaalisten liikkeiden ja poliittisten toimijoiden tavoitteena on juuri nostaa asioita poliittiseen todellisuuteen ja kamppailun alaisiksi. Yhteiskunta ei ole koskaan yhteisö vaan pluralistinen moninaisuus, jolloin politiikan tehtäväksi voidaan nähdä erilaisuuden organisoimisen rauhanomaisesti (Saukkonen 2020,

233). Erimielisyydet ja jakolinjat kuuluvat demokratiaan, eikä jatkuva konsensus liene mahdollista tai edes tavoiteltavaa, mutta samalla jonkinlainen yhteisyys ja sen tunnistaminen ovat poliittisten järjestelmien toimivuudelle välttämättömiä (Stavrakakis 2018). Demokraattisena ihanteena on pidetty sivistynyttä kamppailua (Mason 2018, 16) toisensa tunnustavien vastustajien, ei vihollisten välillä (Stavrakakis 2018; Mounk 2018, 113). Pluralismilla on kuvattu järjestelmää, jossa erilaiset moraalisuudet tunnustetaan ja tunnustetaan ja niitä pyritään ymmärtämään (Haidt 2012, 316–317; Berlin 2000). Esimerkiksi Mouffin ajattelussa agonistinen pluralismi viittaa kamppailuun legitiimien vastustajien välillä, kun antagonismilla kuvataan puolestaan vihollisuutta (Palonen 2008, 222–225). Lienee selvää, että ihanteellisen demokratian määrittelyssä voidaan nähdä monia ongelmia, esimerkiksi joidenkin ryhmien lähtökohtainen ulossulkeminen tai irrationaaliseksi leimaaminen, ja pyrin välttämään työssäni tämäntyyppistä normatiivisuutta. Samalla on kuitenkin tärkeä ymmärtää vakavan polarisaation mahdollisesti aiheuttamia uhkia demokraattisille järjestelmille ja instituutioille.

Kiinnostavaksi kysymykseksi nousee, miten poliittisuus tai politisaatio tulee asemoida suhteessa polarisaatioon. Vakava polarisaatio tuntuisi edellyttävän laajaa politisoitumista suoranaiseen vihamielisyyteen asti, mutta kuten olen edellä kuvannut, politisaatio ei sinällään kerro välttämättä polarisaatiosta, vaan on ennemmin normaalia demokratian toimintaa. Tämä asettaa kiinnostavan tutkimuksellisen haasteen: miten lopulta tulkita polarisaatiota ja erotella sitä niin kutsutuista normaaleista poliittisista kamppailuista. Yhtenä vastauksena tähän tutkimuspulmaan esitän, että mikäli vakavasti polarisoituneissa yhteiskunnissa ei-poliittisilla kysymyksillä on taipumus polarisoitua, myös *uudet* poliittiset aiheet luultavasti polarisoituvat nopeasti olemassa olevien jakolinjojen mukaan. Esimerkiksi Yhdysvalloissa pandemia ja sen osana uutena poliittisena kysymyksenä kasvomaskit näyttävät politisoituneen ja polarisoituneen nopeasti, millä on luonnollisesti ollut erittäin vakavia seurauksia taudin tehokkaan torjumisen kannalta (Lang ym. 2021; Beramendi & Rodden 2022; Druckman ym. 2020; Green ym. 2020; Hatcher 2020; Hart ym. 2020; Havey 2020; Jiang ym. 2020). Selvitän tässä tutkimuksessa Suomen kontekstissa, mitä maskikeskustelut koronapandemian alkuvaiheessa voivat kertoa (vakavasta) polarisaatiosta eduskunnassa: näyttääkö uusi poliittinen aihe polarisoituneen välittömästi, vai onko kriisi ollut ennemmin yhteen kokoava ja siten depolitisoiva voima.

3.2 Polarisaation muodot ja teoreettiset erottelut

Otan yhtäältä tutkimukseni teoreettiseksi lähtökohdaksi edellä kuvaamani McCoy'n ja kumppaneiden (2018) vakavan polarisaation käsitteen, joka kuvaa nähdäkseni hyvin demokratialle mahdollisesti haitallista polarisaatiota. Polarisaation käsitettä voidaan kuitenkin jaotella edelleen, ja tutkimukseni kannalta keskeistä on teoreettinen jaottelu eri polarisaation muotoihin: *poliittiseen*, *moraaliseen* ja

episteemiseen sekä *affektiiviseen*² polarisaatioon. Avaan seuraavaksi kutakin polarisaation muotoa tarkemmin. Tässä on hyvä huomioda, että alla viitteet ja niiden tutkimusasetelmat ovat pitkälti Yhdysvalloista, missä polarisaatiota on tutkittu paljon ja pitkään, ja tutkimuksessa Yhdysvallat myös nähdään usein varsin polarisoituneena yhteiskuntana, joskin erimielisyyksiäkin löytyy. Laajaa yhdysvaltalaista polarisaation tutkimusta voidaan etäisyydestään huolimatta pitää hyvänä lähtökohdana polarisaation teoreettiseen ymmärtämiseen missä tahansa, ja empiirisen tutkimuksen tehtäväksi tulee käsitteiden käyttökelpoisuuden pohtiminen kussakin kontekstissa.

Ensimmäiseksi polarisaatio voi näyttäytyä *poliittisten* näkemysten tai ideologioiden etäännyksenä toisistaan, ja tätä etäisyyttä on myös pyritty mittaamaan eri tavoin etenkin Yhdysvalloissa (Baldassari & Bearman 2007; Somer & McCoy 2018; Abramowitz & Saunders 2008; Boxell, Gentzkow & Shapiro 2017; Green ym. 2020). Poliittinen tai ideologinen kahtiajakautuminen lienee polarisaatiotutkimuksen perinteisin näkökulma, ja sen sisällä voidaan tehdä erilaisia jaotteluita.

Ensinnäkin tutkimuksessa on eritelty, puhutaanko polarisaatiosta jonkin tietyn poliittisen kysymyksen suhteen (esimerkiksi abortti), vai poliittisesta polarisoitumisesta yleisemmällä tasolla (Baldassarri & Bearman 2007). Samalla tutkimus voi keskittyä siihen, ovatko näkemykset joistakin poliittisesta kysymyksestä radikaalistuneet, siis etäännyneet toisistaan, vai ovatko kannat eri poliittisiin kysymyksiin alkaneet kenties korreloida paremmin keskenään, jolloin ideologiset tai puolueidentiteetit voivat alkaa muodostua merkittävämmiksi³ (Baldassarri & Gelman 2008; Lelkes 2016; Iyengar ym. 2019). Lisäksi polarisaatiota on tutkittu paitsi puolueidentiteettien, myös alueellisuuden ja esimerkiksi uskonnon näkökulmista (Abramowitz & Saunders 2005). Lopuksi tutkimuksessa on tarkasteltu sekä niin kutsutusti todellista poliittista polarisaatiota että kokemusta polarisaatiosta, mikä ei tietenkään ole myöskään merkityksetöntä (Baldassarri & Bearman 2007; Lelkes 2016).

Toiseksi polarisaatiota on käsitteellistetty *moraalisen* arvopohjan erilaisuutena tai eriytymisenä (Rapp 2016; Graham, Haidt & Nosek 2009; Feinberg & Willer 2015). Jacobyn (2014) käsitteellistys arvojen polarisaatiosta voi toimia siltana ideologisen ja moraalisen polarisaation välillä. Hänen tutkimuksessaan operationalisoidut seitsemän erilaista arvoa jakautuvat Yhdysvalloissa vahvasti puoluekannan mukaan, mikä taustoittaa tulkintoja vallitsevasta kulttuurisodasta (em.). Voidaan ajatella, että erilaiset moraaliset perustukset ovat etäännyneet niin kauaksi, että keskustelu tai

---

² Avaan tässä teoriaosuudessa kaikkia neljää polarisaation muotoa, mutta affektiivinen polarisaatio ei ole työni empiirisessä osassa tarkastelun kohteena.

³ Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään tätä kuvaamaan usein käsitettä *sorting*, jolle ei ole käsittäkseni olemassa hyvää suomennosta.

vastapuolen näkeminen moraalisenä ensinkään tulee vaikeaksi (Haidt 2012, 287–288). Ihmismieltä voidaan pitää luonnostaan moraalisenä, mutta myös moralistisenä ja oikeamielisenä (em. xii–xiii), jolloin moraalisuus voidaan nähdä ”sitovana ja sokeuttavana” (*bind and blind*): moraalisuus yhdistää sisäryhmää mutta sulkee pois ulkopuolisia ja on siten keskeinen tekijä polarisaation kannalta (em. 276, 313).

Moraalisen polarisaation tutkimuksessa on käytetty yhtenä taustana Haidtin moraalisten perustojen teoriaa⁴, joka pyrkii avaamaan moraalien käsitteellistystä läntisiä liberaaleja (keskiluokkaisia) arvoja laajemmaksi (Haidt 2012; Graham ym. 2009). Grahamin ja kumppaneiden (2009) mukaan kulttuurisota Yhdysvalloissa perustuu syvään eroon moraalisisä näkemyksissä siitä mikä on hyvää ja tavoiteltavaa, kun liberaalit ja konservatiivit nojaavat erilaisiin moraalisiin perustoihin: liberaaleille tärkeää on huolenpito ja oikeudenmukaisuus, kun konservatiivit arvostavat näiden lisäksi myös lojaaliutta, kunnioitusta ja puhtautta (Graham ym. 2009; Haidt 2012, 181–184; Feinberg & Willer 2015). Lisäksi liberaalien on nähty olevan lähtökohtaisesti avoimempia muutokselle, kun konservatiivit kaipaavat puolestaan pysyvyyttä (Graham ym. 2009; Haidt 2012, 148). Polarisaatiossa ei siis välttämättä olisi kyse vain erilaisista näkemyksistä, vaan syvemmistä moraalieroista (Haidt 2012, 109), mikä voi johtaa taipumukseen psykologisoida ja patologisoida omista eroavia moraalisia arvostuksia (Haidt 2012, 108, 164).

Feinberg ja Willer (2015) esittävät, että poliittisissa keskusteluissa moraalisten argumenttien käyttö on yleistä, vaikka moraalisiin pohjaavat poliittiset mielipiteet ovat kaikkein muuttumattomimpia. Samalla moraaliset argumentit kertovat yleensä enemmän puhujan moraalisisä arvoista kuin pyrkivät vetoamaan suostuttelun kohteen arvoihin, kun ihmiset eivät välttämättä kykene tai ole halukkaita tunustamaan eroavia moraalisisä arvopohjia, jolloin voidaan puhua moraalisen empatian kuilusta⁵ (em.).

Kolmanneksi polarisaatiota on hahmotettu tiedon ja tiedonsaannin jakautumisen näkökulmista, eli *episteemisenä* polarisaationa (Allcott & Gentzkow 2017; Vihma ym. 2018; Bakshy, Messing & Adamic 2015). Näin polarisaatio ei käsitä ainoastaan eriäviä poliittisisä näkemyksiä ja moraaliperustaa, vaan faktat ovat polarisoituneet (Vihma ym. 2018, 43). Erityisesti Yhdysvalloissa on esitetty, että eriytyvä ja politisoituva mediakenttä on johtanut yhteiskunnallisten jakojen syvenemiseen (Allcott & Gentzkow 2017; Iyengar & Massey 2019; Hart ym. 2020; Vihma ym. 2018, 10–11; Mounk 2018, 143–144).

---

⁴ Alkup. *moral foundations theory*.

⁵ Käännös käsitteestä *moral empathy gap*.

Lisäksi mediamaailman murros, eli luottamuksen lasku perinteisiin medioihin (Allcott & Gentzkow 2017), niiden vallan väheneminen portinvartijoina sekä sosiaalisen median merkityksen voimakas kasvu on tuottanut puhetta erilaisista kuplista ja kaikukammioista, joissa samanmieliset kohtaavat ja pääsevät jakamaan ajatuksiaan – ja voivat ennen kaikkea elää erimielisiä kohtaamatta (Bail ym. 2018; Carothers & O’Donohue 2019, 269–270; Vihma ym. 2018, 26–29, 70–71; Bakshy ym. 2015; Koivula ym. 2019). Aikoinaan internetin kehitykseen on ladattu isojakin odotuksia ja lupauksia esimerkiksi uudenlaisesta tasa-arvosta ja kansalaisuudesta (Mounk 2018, 141–143; Vihma ym. 2018, 19–20), mutta nyt sosiaalinen media nähdään enemmän ongelmien aiheuttajana kuin ratkaisijana. Algoritmien toimintalogiikka sekä erilaiset trollit ja botit vielä vahvistavat internetin polarisoivaa vaikutusta (Iyengar & Massey 2019). Toisaalta tutkimuksessa on myös tuotu esiin, miten polarisaatiokehitys ei ole välttämättä aivan yksinkertaista, ja altistuminen niin kutsutun vastapuolen ajatuksille sosiaalisessa mediassa voi myös vahvistaa polarisaatiota (Bail ym. 2018). Lisäksi on esitetty empiiristen havaintojen pohjalta, ettei internet olisi ollenkaan keskeinen polarisaation aiheuttaja (Boxell ym. 2017).

Ihmisille kenties luontainen ominaisuus etsiä tietoa valikoivasti ja olla taipuvainen löytämään vahvistusta uskomuksilleen (Haidt 2012, 79–85; Kahan 2010) vaikuttanee episteemisen polarisaation taustalla. Hyvän tieteellisen kommunikaation merkitys kasvaa polarisoituneessa yhteiskunnassa (Iyengar & Massey 2019), mutta vahvistusharhan vuoksi tieteellinen tieto voi myös polarisoida lisää (Kahan 2010). Lisäksi mediakentän murros ja mahdollisuus valikoida tietoa entistä helpommin (Haidt 2012, 83–85) tuottavat tilaa, jossa homofilia eli ihmisten hakeutuminen kaltaistensa seuraan voi vahvistua (Koiranen ym. 2019; Vihma ym. 2018, 70–71). Valeuutiset, disinformaatio ja taipumus uskoa niihin ovat lisääntyneet (Allcott & Gentzkow 2017; Iyengar & Massey 2019). Samalla on tärkeä huomio, miten mediakentän murros ei ole johtanut ainoastaan asiantuntijuuden haastamiseen, vaan vaihtoehtoiset asiantuntijat myös tuottavat aktiivisesti erilaista vastatietoa (Ylä-Anttila 2018).

Neljänneksi polarisaatio voidaan nähdä *affektiivisena*, eli negatiivisina tuntemuksina niin sanottua vastapuolta kohtaan (Mason 2018; Lelkes 2016; Iyengar, Sood & Lelkes 2012). Tässä tutkimuksessa tarkastelen poliittista, moraalista ja episteemistä polarisaatiota kehittämälläni polarisaation laadullisen tutkimuksen työkalulla, mutta affektiivinen polarisaatio ei ole tutkimukseni kohteena. Aineistollani ei voi nähdäkseni päästä affektiiviseen polarisaatioon käsiksi, ja avaan tätä ja laajemmin omaa tutkimusasetelmaani paremmin seuraavassa luvussa. Tämä tutkielmani rajoite on kuitenkin hyvä huomioida jo tässä vaiheessa. Polarisaation teoreettisen ymmärryksen vuoksi on mielestäni joka tapauksessa tärkeää avata polarisaation affektiivista ulottuvuutta, jota voidaan myös pitää keskeisenä tekijänä vakavassa polarisaatiossa.

Erityisesti Mason (2018, 17–19) on nostanut esiin, miten pelkän poliittisen polarisaation tarkastelu ei riitä, vaan tulee ottaa huomioon myös sosiaalinen (affektiivinen) polarisaatio. Masonin mukaan jakolinjat ovat syventyneet ja vihaisuus sekä ennakkoluulot lisääntyneet yhdysvaltalaisessa politiikassa, vaikkei poliittisesta polarisaatiosta (mielipiteiden erkaantumisesta) olisi yhtä vahvoja merkkejä (Mason 2018, 3–4, 29–31, 76–77; Iyengar ym. 2019). Ongelmana on ollut puolueidentiteettien vahvistuminen sekä ennen kaikkea erilaisten identiteettien kietoutuminen toisiinsa, minkä seurauksena maa on alkanut jakautua yhä useammalla osa-alueella kahteen leiriin (Mason 2018, 14, 73–76). Yhdysvalloista on tullut tappeleva kansakunta ilman hyvää syytä, ja oman ryhmän voitto näyttäytyy merkittävämpänä kuin varsinaiset poliittiset kysymykset (em. 4, 88).

Affektiivista polarisaatiota on myös pyritty mittaamaan eri tavoin, ja sen on monella mittarilla tulkittu lisääntyneen Yhdysvalloissa (Iyengar ym. 2019; Iyengar ym. 2012). Tutkimuksessa on esimerkiksi kysytty kuinka lämpimiä (tai viileitä) tunteita kokee toisen ja oman puolueen edustajia kohtaan, sekä selvitetty sosiaalista etäisyyttä kysymällä muun muassa, kuinka mieluusti soisi oman lapsen menevän naimisiin vastakkaiseen poliittiseen puolueeseen kuuluvan kanssa (Lelkes 2016; Iyengar ym. 2012). Affektiiviseen tai sosiaaliseen polarisaatioon on liitetty myös kulttuurinen polarisaatio, kun vapaa-aika, harrastukset, televisio-ohjelmat, ystävyys-suhteet, taloudelliset suhteet ja työnhaku sekä jo mainittu avioliitto näyttävät jakavan ihmisiä kahteen leiriin (Mason 2018, 43–44; DellaPosta ym. 2015; Iyengar ym. 2019).

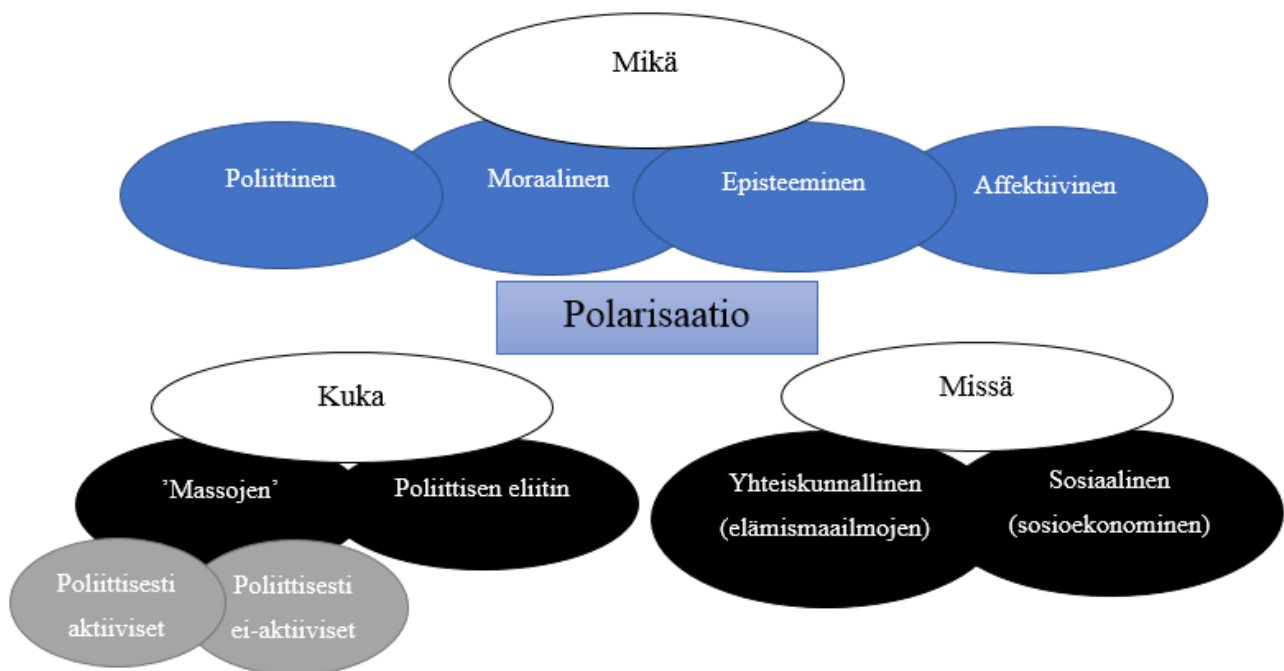
Nähdäkseni edellä esitelty jaottelu neljään polarisaation muotoon auttaa ymmärtämään polarisaation kehityskulkujen eri puolia. Aina tietyssä kontekstissa jokin tekijä voinee nousta polarisoitumisessa keskeiseksi, mutta erityisesti *vakavassa polarisaatiossa* eri polarisaation muodot limittyvät vahvasti toisiinsa. Työni empiirisessä osiossa käytän vakavan polarisaation määritelmää ja lisäksi polarisaation jaottelua poliittiseen, moraaliseen ja episteemiseen polarisaatioon. Nämä polarisaation eri muodot voidaan ymmärtää ulottuvuutena, joka vastaa kysymykseen *mikä* polarisoituu. Polarisaation laajemman teoreettisen ymmärryksen tueksi haluan tässä yhteydessä nostaa lyhyesti esiin myös kaksi muuta polarisaation jaottelun ulottuvuutta.

Ensinnäkin polarisaatiota voidaan jaotella sen mukaan, *kuka* polarisoituu. Yhdysvalloissa on käyty kiivastakin akateemista keskustelua, onko polarisaatiossa kyse poliittisen *eliitin* vai myös *massojen* polarisaatiosta (Carothers & O’Donohue 2019, 5–6; Baldassarri & Gelman 2008; Fiorina 2006; Baldassarri & Bearman 2007; Abramowitz & Saunders 2005, 2008; Iyengar ym. 2012; Iyengar ym. 2019; Wroe, Ashbee & Gosling 2014). Lelkes (2016) esittää, että kiistassa on ollut kyse itse asiassa

polarisaation erilaisista määritelmistä ja siten operationalisoinneista, jolloin molemmat puolet voivat olla osaltaan oikeassa.

Myös Wroe ja kumppanit (2014) tarjoavat kiistan ratkaisuksi lähtökohtaista näkökulmien eroavaisuutta: siis keskittykö katse eri mielipiteiden jakautumiseen vai niiden intensiivisyyteen. Mason sen sijaan asemoi itsensä tämän suuren kiistan ulkopuolelle nostamalla tutkimuksen keskiöön tunteet ja esittää, että riippumatta poliittisten näkemysten polarisaatiosta sosiaalinen tai affektiivinen polarisaatio on Yhdysvalloissa lisääntynyt, kuten edellä on tuotu esiin (Mason 2018, 76–77). Carothers ja O’Donohue puolestaan pitävät tutkimuksellisesti tärkeänä jaotteluiden tekemistä massojen sisällä, jolloin keskeisin jakolinja voi kulkea poliittisesti aktiivisten ja ei-aktiivisten kansalaisten välillä (Carothers & O’Donohue 2019, 6).

Kuvio 1. Polarisaation jäsenyyksiä, kolme ulottuvuutta

Vielä viimeisenä eronteon tapana McCoy, Rahman ja Somer (2018) ovat tehneet jaottelun *sosiaaliseen* ja *yhteiskunnalliseen*⁶ polarisaatioon, eli *missä* polarisaatio tapahtuu. Ensimmäinen viittaa tässä kontekstissa sosioekonomisten erojen kasvuun tai tulokehityksen eriytymiseen, ja jälkimmäinen laajempaan sosiaalisen yhteiselämän tilojen jakautumiseen, eli polarisaatioon suhteessa esimerkiksi perheisiin, kouluihin, kirkkoon tai yhteisöihin (McCoy ym. 2018). Polarisoituneessa yhteiskunnassa myös näennäisen ei-poliittisesta voikin tulla polarisoitunutta ja politisoitunutta, mikä voi käytännössä näyttäytyä esimerkiksi harrastusten, vapaa-ajan ja esteettisten

⁶ McCoy ym. termein *social polarization* ja *societal polarization*.

mieltymysten kahtiajaokoina (DellaPosta ym. 2015). Olen koonnut edellä esitetyt polarisaation käsitteen jaottelut kuvioon 1.

3.3 Polarisaation ajureita: identiteettipolitiikka, populismi ja totuudenjälkeisyys

Polariaatiokehitykselle on esitetty lukuisia erilaisia syitä eri konteksteissa. Polarisaation syiden empiirinen tutkimus ei ole tämän työni tavoitteena, mutta näen polarisaation kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta tärkeäksi nostaa esiin, millaisia ajureita polarisaatiolle on esitetty tutkimuskirjallisuudessa.

Rakenteellisella tasolla poliittisen järjestelmän muoto sekä instituutiot ja niiden vahvuus voivat vaikuttaa polarisoitumiseen (McCoy ym. 2018; Carothers & O'Donohue 2019, 266–7). Tutkimuskirjallisuudessa on keskitytty myös erilaisiin sosiaalipsykologisiin ja ryhmänmuodostuksen malleihin, joilla polarisoitumista selitetään (Mason 2018, 15–16; Attias & Brandsma 2020; Dellaposta ym. 2015), ja tähän liittyen erityisesti identiteettien merkityksen kasvu sekä identiteettipolitiikka on nähty yhteiskuntia polarisoivana (Mason 2018; Fukuyama 2020). Lisäksi polarisaation ajureiksi on nostettu populistiset poliittiset toimijat ja voimat (Carothers & O'Donohue 2019, 3, 261; Somer & McCoy 2018) sekä uudenlainen mediaympäristö ja totuudenjälkeisyys (Bail ym. 2018; Vihma ym. 2018; Carothers & O'Donohue 2019, 269–70; Somer & McCoy 2018). Avaan seuraavaksi lyhyesti kolmea keskeisenä pidettyä polarisaation ajuria: identiteettipolitiikkaa, populismia ja totuudenjälkeisyyttä ja pyrin osoittamaan, miten nämä eri demokratian uhat linkittyvät tiiviisti toisiinsa.

Ensiksi sosiaalisten identiteettien eriytyminen ja identiteettipolitiikan nousu on siis nähty tärkeiksi polarisaation ajureiksi (Mason 2018, 9, Isotalo ym. 2020, 289; Carothers & O'Donohue 2019, 7, 260), ja identiteettipolitiikan on esitetty olevan jopa yksi suurimmista modernin demokratian uhista (Fukuyama 2020, 16). Norris ja Inglehart (2019) kuvaavat länsimaissa tapahtunutta post-materialististen ja liberaalien arvojen nousua, kun esimerkiksi ympäristönsuojelu, vähemmistöjen oikeudet ja sukupuolten välinen tasa-arvo ovat tulleet tärkeiksi poliittisiksi kysymyksiksi, ja tämä on johtanut kulttuuriseen (konservatiiviseen) vastaiskuun (Norris & Inglehart 2019, 32–33; myös Fukuyama 2020, 111–113). Perinteisten poliittisten jakojen tilalle on noussut entistä enemmän identiteettijaot: vasemmisto ajaa marginaaliryhmien oikeuksia ja oikeisto identifioituu puolestaan isänmaalliseksi ja traditionaaliseksi (Fukuyama 2020, 22–23). Kokemukset ryhmien laiminlyömisestä, väheksynnästä tai pilkasta ovat synnyttäneet identiteetteihin nojaavaa kaunan politiikkaa (em.).

Erityisen ongelmalliseksi identiteettipolitiikka voi muodostua, kun erilaiset identiteetit alkavat kietoutua toisiinsa, ja esimerkiksi puolueidentiteettiin yhdistyy entistä voimakkaammin uskonnollinen, etninen tai asuinpaikkaan liittyvä identiteetti (Mason 2018, 14). Masonin mukaan juuri identiteettien kietoutuminen toisiinsa selittää affektiivista polarisaatiota paremmin kuin poliittisten näkemysten etäisyys (em. 73–76). Moderni identiteettipolitiikka perustuu tunnustuksen vaatimukseen, mutta tämä voi myös helposti lipsua tasa-arvosta kohti ylivertauuden representointia (Fukuyama 2020, 40). Lisäksi tunnustetuksi tulemisen vaatimus liittyy harvoin mihinkään universaaliin subjektiin, vaan ennemmin johonkin tiettyyn elämäntapaan tai ryhmäidentiteettiin (em. 83), jolloin vastakkaisista identiteeteistä voi helposti muodostua toisilleen uhkia (em. 153). Tämä on omiaan tuottamaan yhteiskunnallista polarisaatiota.

Toiseksi populistisia poliittisia toimijoita on pidetty polarisaation tuottajina (Carothers & O’Donohue 2019, 3, 261; Somer & McCoy 2018). Populismien nousu ympäri maailman on synnyttänyt valtavasti tutkimusta, ja populismia on käsitteellistetty monin eri tavoin (Herkman 2019, 27; Hadiz & Chryssogelos 2017; Rooduijn & Pauwels 2011). Tässä yhteydessä pidän riittävänä huomiona, miten eri määrittelyissä toistuu perustavanlaatuisena populismin piirteinä jaon tekeminen yhtäältä aitoon ja unohdettuun kansaan sekä korruptoituneeseen eliittiin (Hadiz & Chryssogelos 2017; Ylä-Anttila 2018; Herkman 2019, 28–32, 43; Vaarakallio & Palonen 2017, 56). Näin populististen toimijoiden sanoma on itsessään yhteiskuntaa jakava eli polarisoiva, ja populistiset diskurssit ja strategiat perustuvat yleensä vastakkainasetteluille (Herkman 2019, 43–44). Kansan ja eliitin jaon lisäksi uusiin oikeistopopulistisiin liikkeisiin on yhdistetty myös eronteko alaspäin: kansaan ja ei-kansaan eli esimerkiksi maahanmuuttajiin (Herkman 2019, 63–64, 85; Vihma ym. 2018, 79). Populistiset toimijat voivat pyrkiä ajamaan yhteiskunnan polarisaatiota omia poliittisia tavoitteita edistääkseen, ja samalla ne yleensä hyötyvät polarisaatiokehityksestä (Carothers & O’Donohue 2019, 284; McCoy ym. 2018).

Populistit on helppo esittää polarisaation syntipukeiksi. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon kaksi seikkaa. Ensinnäkin myös populismin nousu tulee selittää (Hadiz & Chryssogelos 2017), eikä sitä voi vain käyttää itsessään polarisaation selittäjänä. Toiseksi Stavrakakis (2018) nostaa esiin, että myös niin kutsuttujen antipopulistien käyttämä, populistisiin toimijoihin kohdistettu dehumanisoiva kieli on omiaan tuottamaan polarisaatiota (Stavrakakis 2018; myös Vaarakallio & Palonen 2017, 62–63). Sivusin aihetta myös omassa kandidaatintutkielmassani, kun tarkastelin julkisissa keskusteluissa käytettyjä puhetapoja perussuomalaisen äänestäjistä luokan tekemisen ja moraalisen järjestyksen tuottamisen näkökulmasta (Lehtonen 2020). Lisäksi populistien mahdollista vallan kasvua saatetaan vastustaa jopa epädemokraattisin toimin, jolloin demoratiota tulee uhatuksi monella rintamalla (Carothers & O’Donohue 2019, 263–5). Populismien nousu on liitetty sekä aiemmin kuvaamaani

yleiseen demokratian kriisiin että polarisaatioon, joskin näiden ilmiöiden syy- ja seuraussuhteiden hahmottaminen on suuri tutkimuksellinen haaste.

Kolmanneksi polarisaation ajureina on pidetty muuttunutta mediaympäristöä, sosiaalista mediaa sekä totuudenjälkeisyyttä (Bail ym. 2018; Vihma ym. 2018; Carothers & O'Donohue 2019, 269–70; Somer & McCoy 2018). Nämä ilmiöt linkittyvät ennen kaikkea episteemiseen polarisaatioon, ja olen jo edellä kuvannut mediakentällä tapahtuneita murroksia sekä yhteiskuntatieteellisiä keskusteluja kuplista ja kaikukammioista. Polarisaation on esitetty olevan totuudenjälkeisyyden taustalla, mutta samaan aikaan myös totuudenjälkeisyyden on nähty polarisoivan yhteiskuntia (Vihma ym. 2018, 44).

Politiikan tekeminen vaatii aina jonkinlaista yhteisyyttä (Stavrakakis 2018), ja luonnollisesti episteeminen polarisaatio tai yhteisen tietotodellisuuden mureneminen on omiaan kiihdyttämään kaikkia polarisaation ulottuvuuksia. Mielipiteiden ja faktojen erottelu on käynyt yhä vaikeammaksi, tai faktat ovat jopa menettäneet merkitystään (Parmet & Paul 2020; Vihma ym. 2018, 43, 60). Samalla huomautettakoon, että pidän totuudenjälkeisyyttä käsitteenä varsin ongelmallisena – tuskin koskaan on ollut kultaista totuuden aikaa. Eron tekeminen nostalgisen menneisyyden kaipuun ja todellisten muutosten analyysin välille onkin tärkeää (Vihma ym. 2018, 12, 249). Poliitikassa on toki aina valehdeltu, mutta samaan aikaan totuudenjälkeisyys-käsitteellä pyritään kuvaamaan joitakin keskeisiä muutoksia mediaympäristössä, tiedon polarisoitumisessa sekä asiantuntijuuteen suhtautumisessa.

Eri polarisaation ajurit kytkeytyvät vahvasti toisiinsa, kun mediakentän murros ja sosiaalisen median tarjoamat mahdollisuudet nousevat esiin etenkin uusien oikeistopopulististen liikkeiden tutkimuksessa (Engesser, Fawzi & Larsson 2017; Krämer 2017). Oikeistopopulistit ja autoritaariset liikkeet näyttävät myös totuudenjälkeisyyden voittajina (Vihma ym. 2018, 38). Identiteetit, väheksynnän kokemukset ja kaunan politiikka on niin ikään yhdistetty oikeistopopulististen liikkeiden nousuun (Fukuyama 2020, 113, 150), ja lisäksi mediaympäristön muutos ja totuudenjälkeisyys kietoutuvat myös identiteettipolitiikkaan ja identiteettien merkityksen kasvuun, kun sosiaalinen media on mahdollistanut ryhmäidentiteettien vahvistumisen ja uusien identiteettiryhmien syntyminen (em. 14).

3.4 Polarisaation ja demokratian murroksen tutkimus Suomessa

Suomessa polarisaatiota on tutkittu tähän mennessä melko vähän. Poliittiset kuplat -hankkeessa on osallistuttu Suomen osalta keskusteluihin polarisoitumisesta ja sosiaalisesta mediasta sekä tuotettu kuvaa poliittisen kentän murroksista (Koiranen ym. 2020; Koiranen ym. 2019; Koivula ym. 2019; Sivonen, Koivula & Saarinen 2018; Saarinen ym. 2018). Lisäksi Lönnqvist, Ilmarinen ja Sorthaix

(2020) ovat havainneet jonkin verran poliittisen polarisaation kasvua Suomessa, ja Tuukka Ylä-Anttila on aloittanut vuonna 2020 moraalista polarisaatiota Suomessa selvittävän tutkimushankkeen. Yleisempää poliittisen kentän kehitystä on käsitelty myös Oikeusministeriön rahoittamissa Eduskuntavaalitutkimuksissa, joita on tehty vaalien jälkeen nyt viisi kertaa peräkkäin (vuosina 2003–2019). Keskeisinä muutoksina voidaan pitää puoluekentän murrosta, uusien arvoulottuvuuksien merkityksen kasvua sekä puolueiden välisen luottamuksen laskua. Lisäksi Suomessa käydään julkisia keskusteluja kuplista ja ääripäistymisestä, ja keskusteluilmapiirin muutokset herättävät huolta. Seuraavaksi erittelen mainittuja kehityskulkuja tarkemmin.

Vaikka suomalaista monipuoluejärjestelmää voidaan pitää verrattain omaleimaisena (Koivula ym. 2019), on Suomen politiikka murroksessa yleiseurooppalaiseen tapaan, ja etenkin perussuomalaisten nousu poliittiselle kartalle on ravisuttanut puoluekenttää (Borg ym. 2020, 54–55; Wass & Grönlund 2016, 37; Sivonen ym. 2018). Vuoden 2011 eduskuntavaaleista lähteneestä puoluekentän murroksesta on tullut pysyvä, eikä mikään puolue saanut vuoden 2019 eduskuntavaaleissa yli 20 prosenttia annetuista äänistä (Borg 2020, 248).

Poliittinen kenttä näyttäytyy myös entistä ideologisempänä ja polarisoituneempänä (Isotalo ym. 2020, 288), ja uudenlaiset jakolinjat ovat tulleet entistä merkittävämmiksi. Norris ja Inglehart (2019, 449) esittävät uusien sosiokulttuuristen arvojen nousseen perinteisen sosioekonomisen intressipolitiikan rinnalle, ja tästä voidaan nähdä viitteitä myös Suomessa (Borg ym. 2020, 47). GAL–TAN–arvoulottuvuus⁷, identiteetit ja elämäntyyli ovat tulleet politiikassa merkittävämmiksi, ja keskustelut ovat siirtyneet entistä enemmän identiteettipolitiikkaan – etenkin sosiaalisessa mediassa (Isotalo ym. 2020, 290–291; Westinen, Kestilä-Kekkonen & Tiihonen 2016, 274–275; Koivula ym. 2019; Koironen ym. 2020; Koironen ym. 2019).

Toisin sanoen post-materialistiset arvot ja toisaalta niihin vastareaktiona konservatismi ovat tulleet tärkeämmiksi samalla kun perinteinen luokkapolitiikka on heikentynyt, vaikka toisaalta katseen kohdistuessa mikroluokkiin, eli yhteiskuntaluokkien sisäisiin alaluokkiin, voidaan nähdä esimerkiksi asiantuntijaluokan sisäisten jakolinjojen vastaavan vihreiden ja perussuomalaisten kannattajien jakoa (Sivonen ym. 2018; Saarinen ym. 2018). Mikroluokkien merkityksen voidaan siis sanoa kasvaneen (Borg ym. 2020, 46), eikä intressipolitiikka ole muiltakaan osin käynyt suinkaan merkityksettömäksi.

Erityisesti vasemmistoliitto ja myös vihreät ovat siirtyneet vasemmalle sekä kohti liberaaleja arvoja, kun vastaavasti perussuomalaisissa voidaan nähdä siirtymää oikealle ja yhä konservatiivisempaan

---

⁷ *Green-Alternative-Libertarian vs. Traditional-Authoritarian-Nationalist*. Tälle ei ole ymmärtääkseni vakiintunutta suomennosta vaan suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa käytetään GAL–TAN-käsitteitä

arvomaailmaan (Isotalo ym. 2020 295–299; Westinen, Pitkänen & Kestilä-Kekkonen 2020, 320). Perussuomalaisten näkemysten on tulkittu eroavan vahvimmin muista puolueista (Borg 2020, 246), ja arvokysymyksissä vihreät ja vasemmisto muodostavat selkeän vastapoolin perussuomalaisille (Suuronen, Grönlund & Sirén 2020, 284), minkä voidaan ajatella kertovan sosiokulttuuristen jakolinjojen merkityksen kasvusta (Westinen ym. 2016, 278). Esimerkiksi vasemmistoliiton on nähty muuttuneen jopa enemmän identiteetti- kuin luokkapuolueeksi (Koiranen ym. 2020), ja Lönnqvist, Ilmarinen ja Sorthaix (2020) ovat havainneet jonkin verran poliittisen polarisaation kasvua juuri vihreiden ja perussuomalaisten välillä. Samaan aikaan Suomessa ei ole havaittavissa vasemmisto-oikeisto eikä GAL–TAN-ulottuvuudella merkkejä massapolarisaatiosta, ja poliittinen keskusta on säilynyt vahvana (Isotalo ym. 2020, 302).

Affektiivisen polarisaation on nähty Suomessa kasvaneen, mutta olevan silti kansainvälisessä vertailussa maltillista (Kekkonen & Ylä-Anttila 2021). Muut puolueet ovat suhtautuneet perussuomalaisiin nuivasti erityisesti sen jälkeen, kun Halla-Aho valittiin puolueen puheenjohtajaksi. Vastaavasti perussuomalaiset suhtautuvat negatiivisimmin muihin puolueisiin, erityisesti vihreisiin, vasemmistoliittoon ja RKP:een. Kielteisyys muita toimijoita kohtaan voidaan nähdä populismin hengen mukaisena (me vastaan muut), mutta epäluottamus suomalaisessa politiikassa vaikuttaa kasvaneen molempiin (tai moniin) suuntiin. (Westinen ym. 2020, 324–325; Kekkonen & Ylä-Anttila 2021.) Entistä nuivemmat suhteet puolueiden välillä voivat johtaa vaikeuteen olla samassa hallituksessa koetun vastapuolen kanssa (Isotalo ym. 2020, 291), mikä haastaa perinteistä, konsensukseen ja yhteistyöhön perustuvaa suomalaista mallia (Isotalo ym. 2020, 288; Koiranen ym. 2019).

Suomalaisessa politiikassa huolenaiheiksi ovat nousseet myös keskusteluilmapiirin muutokset ja vihapuhe (Borg ym. 2020, 54–55). Kansalaisten etäännyminen toisistaan, kuplautuminen (Wass & Grönlund 2016, 31) sekä käsitykset ääripäistymisestä ja polarisoitumisesta ovat olleet vahvasti esillä vuodesta 2015 alkaen (Ruotsalainen 2017, 191–192), ja kenties suomalaisessa kontekstissa ääripäistymisen on nähty erityisen vältettävänä (Koiranen ym. 2020). Poliittiselle nykytilalle kuvaavaa voi olla entistä ärtyneempi keskusteluilmapiiri (Isotalo ym. 2020, 291), ja suomalaisessa julkisuudessa keskustelu vastakkainasettelun ajasta tuntuu käyvän kuumana. Esimerkiksi toimittaja Johanna Korhonen (2016) on julkaissut julkisen keskustelun polarisoitumista käsittelevän kirjan, ja toimittaja Matti Virtasen (2021) Ääripäät-kirjan alaotsikon mukaan identiteetipolitiikka jopa hajottaa Suomea. Myös akateemisella kentällä Attias ja Kangasoja (2020) ovat julkaisseet oppaan rakentavaan keskusteluun vastakkainasettelujen aikana. Lisäksi Tuija Saresma (2019) pohtii Solidaarisuus-juttusarjan kirjoituksessaan poteroitumista ja polarisaatiota.

Vaikuttaa selvältä, että vaikkei polarisaatiota ole valtavasti tutkittu Suomessa, siitä puhutaan ja meillä on jonkinlainen jaettu ymmärrys yhteiskunnallisten kuilujen olemassaolosta ja kenties syvenemisestä. Demokratian kriisi voi tuntua turhan vahvalta ilmaisulta, mutta kenties elämme liberaalin demokraattisen järjestelmän murroksessa, ja monet edellä kuvatut muutokset vaikuttavat samalla yleismaailmallisilta tai -eurooppalaisilta. Herää kysymys, miten vakavana polarisoitumisen uhkaa tulisi pitää Suomessa.

Globaalissa perspektiivissä Carothers ja O'Donohue (2019) varoittavat, että melkein mikä tahansa demokratia voi kohdata polarisoitumisen haasteen, ja polarisoitumiskehitys voi olla yllättävää ja nopeaa (Carothers & O'Donohue 2019, 265–266, 283). Lisäksi tutkimukset osoittavat, ettei esimerkiksi monipuoluejärjestelmä välttämättä suojaa polarisoitumiselta (em. 267). Totuudenjälkeisyyttä ja polarisaatiota käsitellessään Vihma ja kumppanit puolestaan esittävät, että vaikeivat globaalit kehityskulut ole sellaisenaan siirrettävissä suomalaiseen kontekstiin, ei niitä tule myöskään ohittaa (Vihma ym. 2018, 14). Voidaan siis ajatella, että poliittisen polarisoitumisen uhka tulee ottaa Suomessa tosissaan, vaikka yhteiskunnassamme voidaan nähdä joitakin polarisoitumiselta kenties suojaavia mekanismeja.

Suomalaiset ovat vahvasti kiinnittyneitä politiikkaan, tyytyväisiä demokratiaan ja uskovat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa (Rapeli & Koskimaa 2020, 433), eivätkä erilaiset kriisit ole laskeneet kiinnostusta tai tyytyväisyyttä demokratiaa kohtaan (em. 435). Luottamus demokratiaan on Suomessa korkeaa, mutta samalla demokraattinen osallistuminen on melko matalaa (Wass & Grönlund 2016, 36). Lisäksi Suomen monimuotoinen ja -mutkainen poliittinen kenttä voi suojata jakautumiselta kahteen selvärajaiseen leiriin (Westinen ym. 2016, 276, 292–293). Poliitiikan voi nähdä enemmän pirstaloituneen kuin polarisoituneen (Borg ym. 2020, 48), ja Suomen kontekstissa voitaisiin kenties puhua enemmän monensuuntaisesta napaistumisesta kuin polarisaatiosta (Vihma ym. 2018, 213). Edelleen koulutettu kansa ja vahva narratiivi konsensuspolitiikasta ja yhteisyydestä voivat tuottaa resilienssiä suomalaiselle demokratialle esimerkiksi totuudenjälkeisyyteen liitettyjen ilmiöiden edessä, mutta naiiviin hyväuskoisuuteen ei ole syytä sortua (em. 208–210). Ruotsia pidettiin immuunina oikeistopopulismille vuoteen 2015 asti, ja on hyvä muistaa, että Suomen on tulkittu olleen eurooppalaisen populistisen liikehdinnän eturintamassa (em.).

Yhteenvedon Suomessa on käsitteellistetty joitakin mahdollisesti polarisaatiota edistäviä murroksia poliittisilla kentillä, ja julkinen keskustelu vastakkainasettelusta ja kuplista on käynyt kiivaana, mutta tutkimusta polarisaatiosta on tehty verrattain vähän. On tärkeää ja kiinnostavaa tutkia tarkemmin, millaisina polarisoivat tai polarisaatiota hälventävät kehityskulut näyttäytyvät suomalaisissa

poliittisissa keskusteluissa. Polarisaatio on nähty globaalina ilmiönä, mutta tarvitaan sekä yleisiä katsauksia että maakohtaisia tutkimuksia, jotta voidaan päästä syvemmin käsiksi siihen liittyvien kehityskulkujen luonteeseen (Carothers & O’Donohue 2019, 257), sillä polarisaation mekanismeissa voi olla myös keskeisiä alueellisia eroja (Handlin 2018; LeBas 2018; Slater & Arugay 2018). Tämä pro gradu -tutkielmani kontribuoi osaltaan polarisaatiotutkimukseen Suomen kontekstissa, ja siirryinkin seuraavaksi kohti tutkimukseni empiiristä toteutusta.

4 Tutkimuksen toteutus – aineisto ja metodologia

Tutkimuskysymyksiini vastatakseni analysoin eduskuntakeskusteluja kasvomaskien yleisestä käytöstä Fairclough’n ja Fairclough’n (2012) poliittiseen diskurssianalyysiin pohjautuvalla menetelmällä. Tarkasteluni keskittyy kasvomaskikeskusteluihin, koska ne ovat yhtäältä aiheena varsin tarkkarajainen, ja toisaalta uskon, että maskikeskusteluissa tulevat esiin sellaiset keskeiset (de)politisoivat sekä poliittisia jakolinjoja osoittavat tai tuottavat tekijät, joita koronan yhteydessä on havaittavissa laajemminkin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa pandemian sekä maskikysymyksen tiedetään politisoituneen ja polarisoituneen (Lang ym. 2021), kuten olen edellä tuonut esiin.

Kuvaan tässä osiossa ensin aineistoani, sen keruuprosessia ja tutkimusetiikkaa sekä joitakin aineiston erityispiirteitä. Tämän jälkeen siirryn metodologian pariin ja esittelen ensin diskurssianalyysia ja erityisesti poliittista diskurssianalyysia, jonka pohjalta kehitellen polarisaation eri muotoihin soveltuvan laadullisen tutkimuksen työkalun.

4.1 Aineistona eduskunnan kasvomaskikeskustelut

4.1.1 Aineiston keruu ja tutkimusetiikka

Olen kerännyt aineistoni eduskunnan internetsivuilta löytyvistä täysistuntopöytäkirjoista keväältä aikaväliltä 1.3.–26.6.2020 ja syksyltä aikaväliltä 1.9.–21.12.2020. Kevään osalta aineisto alkaa siis maaliskuun alusta, jolloin keskustelut koronasta yleistyivät, ja päättyy eduskunnan kesälomaan. Ensimmäisen kerran keskustelua kasvomaskien yleisestä käytöstä käytiin eduskunnassa vasta 17.3. Syksyn aineisto kattaa koko täysistuntokauden eduskunnan kesäloman lopusta joululoman alkuun. Sekä kevään että syksyn keskustelujen analyysi on tehnyt mahdolliseksi tarkastella, miten tilanne kehittyi koronan ja siitä käytyjen poliittisten keskustelujen osalta. Tämä tutkimuksen ajallinen ulottuvuus on auttanut myös ymmärtämään kasvomaskien mahdollisia politisoitumisen prosesseja. Lisäksi hallitus antoi yleisen suosituksen kasvomaskien käytöstä 13.8.2020 (Valtioneuvoston viestintäosasto 2020), minkä jälkeen myös keskusteluja kasvomaskeista käytiin luonnollisesti erilaisessa tilanteessa.

Kävin mainituilla aikaväleillä läpi kaikki eduskunnan täysistuntopöytäkirjojen litteraatit hakusanoilla ”kasvo”, ”mask”, ”hengity” ja ”suoja” ja poimin aineistooni puheenvuorot, joissa käydään keskustelua kasvomaskien yleisestä käytöstä eli niin kutsutuista kansanmaskeista. En ottanut mukaan kaikkia osumia, sillä esimerkiksi ”suoja” voi esiintyä myös keskusteluissa yksityisyydensuojasta ja ”hengity” keskusteluissa hengityskoneista. Lisäksi jätin aineiston ulkopuolelle puheenvuorot, jotka koskevat yksinomaan suojavarusteiden käyttöä, riittävyttä ja hankintaa terveydenhuollon piirissä. Erityisesti keväällä tämän tyyppisiä keskusteluja käytiin eduskunnassa jonkin verran, ja esimerkiksi poliittisen kiistan kohteena olleet epäonnistuneet huoltovarmuuskeskuksen maskihankinnat eivät ole osana aineistoani, koska ne liitettiin keskustelussa vielä maskien riittävyteen terveydenhuollossa. Täysistuntopöytäkirjojen litteraatit ovat kaikkien saatavilla, ja neljän hakusanan järjestelmällinen käyttö mahdollistaa periaatteessa tutkimuksen toistettavuuden, joskin tulee huomioida, että olen käyttänyt edellä kuvatusti harkintaa ja tulkintaa jo aineistoa kerätessä. Joka tapauksessa pyrin sisällyttämään aineistooni varsin laajasti puheet, joissa edes ohimennen keskustellaan kasvomaskien yleisestä käytöstä.

Yleisesti keväällä käytiin keskustelua enemmän terveydenhuollon näkökulmasta, ja hakusana ”suoja” tuotti kevään täysistuntopöytäkirjoista eniten osumia: puhuttiin ennen kaikkea suojautumisesta ja suojavarusteista. Syksyn keskusteluissa käytetään enemmän termejä ”maski” tai ”kasvomaski”. Lisäksi syksyn aikana kasvomaskien käytöstä tuli myös osa eduskunnan arkea, ja pöytäkirjoista löytyi melko runsaasti keskustelua, jossa viitattiin maskin käytön vaikeuteen tai hankaluuteen, kannustettiin näyttämään esimerkkiä maskin käytön suhteen tai ohjeistettiin edustajia maskien käytössä. Kiinnostavaa oli myös huomata, miten kasvomaskeista tuli syksyn aikana osa poliittista kieltä ja kielikuvia.

Varsinaisesti tutkimuksessa analysoimani aineisto käsittää keväältä 78 puheenvuoroa 18 täysistuntopöytäkirjassa, ja syksyltä 122 puheenvuoroa 19 täysistuntopöytäkirjassa; yhteensä siis 200 puheenvuoroa 37 täysistuntopöytäkirjassa. Olen koonnut taulukkoon 1 aineiston ajallisen ja määrällisen jakauman. Aineistossa on muutamia istuntopäiviä, jolloin on käyty runsaasti keskustelua kasvomaskeista, mutta myös yksittäiset kommentit maskeista ovat kiinnostavia ja vaikuttavat yleensä rakentuvan osaksi laajempia diskursseja, ja niissä myös eksplisiittisesti viitataan aiempiin maskikeskusteluihin. Lopuksi olen analyysia ja aineiston sujuvaa järjestelyä varten koodannut aineistosta jokaisen puheenvuoron muotoon PTKxx_yy, jossa xx viittaa pöytäkirjan numeroon ja yy kyseisessä pöytäkirjassa puheenvuorojen juoksevaan numerointiin aineistossani (ei siis alkuperäisessä pöytäkirjassa).

Kevät (1.3.–26.6.2020)			Syksy (1.9.–21.12.2020)		
pvm.	PTK	Puheenvuorojen lkm.	pvm.	PTK	Puheenvuorojen lkm.
17.3.	25	2	2.9.	106	11
18.3.	27	1	15.9.	112	1
19.3.	29	1	25.9.	119	1
30.3.	42	5	29.9.	120	4
1.4.	43	4	1.10.	122	4
6.4.	51	1	6.10.	124	9
14.4.	53	5	7.10.	125	1
16.4.	54	3	8.10.	126	7
21.4.	57	3	9.10.	127	43
23.4.	60	4	13.10.	128	15
29.4.	64	2	15.10.	130	5
6.5.	67	20	10.11.	142	1
7.5.	69	2	11.11.	143	2
12.5.	71	1	25.11.	151	2
13.5.	72	1	30.11.	154	1
14.5.	73	7	9.12.	161	2
19.5.	74	4	12.12.	164	11
29.5.	83	12	17.12.	168	1
			18.12.	169	1
	Yht.	78	Yht.	122	

Taulukko 1. Kasvomaskoja koskevien puheenvuorojen lukumäärien jakauma aineistossa (PTK = täysistuntopöytäkirjan numero)

Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat ovat julkisia ja helposti saatavissa eduskunta.fi-sivustolta. Tutkimukseni aineisto ei ole tämän vuoksi vaatinut mitään erityisiä tutkimuseettisiä toimia, enkä ole nähnyt syytä anonymisoida käyttämiäni aineisto-otteita. Otteiden alkuperä olisi joka tapauksessa helposti kenen tahansa selvitettävissä, ja poliittisen järjestelmän avoimuuden kannalta pidän tärkeänä, että eduskuntakeskusteluiden puheenvuorot ja niiden esittäjät asettuvat kritiikin ja keskustelun alaisiksi. Lisäksi analyysini kannalta on oleellista, mistä positiosta käsin jokin puheenvuoro on annettu, jolloin puhujien pitäminen näkyvillä on ollut nähdäkseni tutkimukseni sekä tulkintojen tekemisen läpinäkyvyyden näkökulmasta tärkeää. Pidän muutenkin aineiston keräämiseen sekä tulkintoihin liittyvien valintojen mahdollisimman suurta läpinäkyvyyttä keskeisenä työn tutkimuseettikan näkökulmasta (Eskola & Suoranta 1998, 17–18), minkä vuoksi olen pyrkinyt avaamaan näitä prosesseja mahdollisimman hyvin pitkin työtäni.

4.1.2 Aineiston erityispiirteitä

Ajatus kasvomaskien yleisestä käytöstä oli suomalaisessa yhteiskunnassa uusi vuonna 2020, ja varhaisten maskikeskustelujen analysointi on tämän vuoksi hyvin kiinnostavaa. Käytän tutkimuksessani kasvomaskikeskusteluja ikään kuin polarisaation indikaattoreina. Ajattelen, että McCoy ja kumppaneiden (2018) käsittein vakavasti polarisoituneessa yhteiskunnassa uudenlainen poliittinen kysymys polarisoituu todennäköisesti hyvin nopeasti olemassa olevien jakolinjojen mukaan, kuten maskien kanssa on käynyt esimerkiksi Yhdysvalloissa (Lang ym. 2021). Tarkastelen tutkimuksessani, miten maskit tulivat osaksi poliittisia keskusteluita, ja olivatko maskit lähinnä (hallinnollista) maskipolitiikkaa vai maskeilla politikointia – toisin sanoen politisoituvatko maskikeskustelut (käsitteistä ks. Palonen 2003).

Poliittisena aiheena maskit ovat kiinnostava paitsi uutuutensa, myös joidenkin ominaispiirteidensä vuoksi. Maskit voidaan nähdä varsin henkilökohtaisena poliittisena kysymyksenä: ne tulevat lähelle, ovat kiinni kasvoissa ja voivat vaikeuttaa hengittämistä, ja samalla peittävät osan kasvoista muilta ja muokkaavat siten kenties vahvastikin kaikkea sosiaalista kanssakäymistä. Aiemmin naamioituminen esimerkiksi mielenosoituksissa on nähty tuomittavana ja kasvojen peittäminen on voitu kokea jopa vaarallisena. Kuitenkin pandemian aikana maskien käyttöön liittyy solidaarisuuden elementti, ja toisaalta maskien käyttämättömyys voi uhata kaikkien terveyttä. Siten maskeihin ja niiden käyttöön tai käyttämättömyyteen voidaan liittää vahvoja moraalisia panoksia.

Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat ovat helposti hallittava, mutta myös rajallinen aineisto. Aineiston saatavuuden vuoksi olen päässyt sen kautta varsin helposti käsiksi poliittisessa todellisuudessa tuotettaviin diskursseihin, joilla kasvomaskeista tehtiin poliittisia tai ei-poliittisia, ja joilla maskikysymykseen kenties liitettiin erilaisia moraalisia määreitä. Lisäksi eduskunnan keskustelut ovat sellaisenaan poliittisessa ja argumentatiivisessa muodossa (Fairclough & Fairclough 2012, 1–3), jolloin aineistossa on melko vähäisesti ylimääräistä kohinaa.

Eduskunnassa puheenvuorot voivat kuitenkin suodattaa erilaisten roolien ja positioiden läpi, jolloin niiden tulkinnassa tulee ottaa huomioon myös poliittiset tilanteet ja mahdolliset tavoitteet siinä määrin kuin se on mielekkäällä tavalla mahdollista. Koko pandemian ajan Suomessa on ollut vallassa Sanna Marinin hallitus, jonka muodostavat sosiaalidemokraatit, keskusta, vihreät, vasemmistoliitto ja ruotsalainen kansanpuolue. Oppositio puolueita eduskunnassa pandemian aikana ovat olleet perussuomalaiset, kokoomus, kristillisdemokraatit ja Liike Nyt. Lisäksi Ano Turtiainen oli vuonna 2020 eduskunnassa omana eduskuntaryhmänään, kun hänet oli erotettu perussuomalaisten eduskuntaryhmästä. Tämä poliittinen tilanne on tärkeää ottaa huomioon analyysia ja sen tuloksia

lukiessa. Eduskunnassa esitettyjen kysymysten tarkoitus ei ole välttämättä vain saada tietoa, vaan myös tuottaa sitä, ja esimerkiksi opposition edustajat voivat esittää kysymyksiä tietäen jo vastauksen, koska haluavat hallituksen edustajien joutuvan selittämään asiaa suurelle yleisölle (Wiberg & Koura 1996, 199–200). Vastaavasti hallituspuolueiden edustajat voivat esittää ministereille mukavia tai helppoja kysymyksiä (em.). Samalla on tärkeä muistaa, etteivät kansanedustajat ole vain puolueensa tahdottomia edustajia, vaan voivat toimia myös itsenäisesti ja puolueen linjaa vastaan (Palonen 2012, 89).

Parlamenttipuheet ovat yhtäältä käytännöllistä, päätöksentekoon suuntaavaa argumentointia (Fairclough & Fairclough 2012, 17), ja toisaalta retorista vaikuttamista, jossa tyyli ja sisältö ovat kietoutuneet toisiinsa (Palonen & Summa 1996, 7, 11), ja puheiden varsinainen yleisö voi olla parlamentin ulkopuolellakin (Wiberg & Koura 1996, 215). Parlamentaarinen puhe on poliittisia tekoja, ja sille on ominaista paitsi debatoiva luonne, myös tarkkaan määritellyt menettelytavat, esimerkiksi puheajan pituus, mikä tekee parlamenttipuheesta omaleimaista retoriikkaa (Palonen 2012, 20–21, 63, 185). Parlamentaarisen puheen erilaiset puolet ja tehtävät tulee pyrkiä huomioimaan analyysissa, ja palaan niiden pohtimiseen vielä tarkemmin tutkimuksen metodologiaa kuvatessani.

Lopuksi on hyvä huomioda, että aineistona eduskunnan keskustelut tavoittavat vain institutionaalisen politiikan areenalla käytettyjä diskursseja, eivätkä välttämättä kuvaa laajempaa julkista keskustelua. Kuitenkin uskon, että julkisuudessa yleisesti esiintyvät diskurssit tulevat esiin (joskin ehkä suodatettuina) myös eduskuntakeskusteluissa (Ylä-Anttila, Bauvois & Pyrhönen 2019), ja ovat luultavasti osin juuri näiden synnyttämiä, joskin myös muualla julkisuudessa käydyt diskurssit voivat valua eduskuntapuheeseen (em.). Samalla parlamenttia ei tule pitää vain yhtenä julkisen keskustelun areenana muiden joukossa, vaan sillä on toki konkreettista poliittista merkitystä ja valtaa (Palonen 2012, 240). Koronan vastaisissa toimissa poliittisen järjestelmän ja eduskunnan toimintakykyä voidaan siis pitää varsin tärkeänä.

4.2 Tutkimusmetodologia

Pohjaan aineiston analyysini Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) poliittiselle diskurssianalyysille. Seuraavaksi avaen lyhyesti diskurssianalyysia ja sen suuntauksena kriittistä diskurssianalyysia, jolle poliittinen diskurssianalyysi rakentuu. Tämän jälkeen esittelen Fairclough'n ja Fairclough'n poliittista diskurssianalyysia sekä käytännöllisen argumentaation analyysia, ja sen pohjalta kehittämäni polarisaation eri muotojen tutkimuksen työkalua.

4.2.1 Poliittinen diskurssianalyysi ja käytännöllinen argumentaatio

Diskurssianalyysi voidaan nähdä varsin moneen suuntaan taipuvana analyysin väljänä kehyksenä ennemmin kuin tarkkana tutkimusmenetelmänä (Eskola & Suoranta 1998, 196). Diskurssianalyttinen teoria- ja tutkimusperinne on siis laajaa ja diskurssianalyttiset tutkimukset voivat niin metodologisesti kuin tutkimusaiheiltaan olla varsin etäälläkin toisistaan. Yhtenä yhteisenä nimittäjänä diskurssianalyttisille suuntauksille voidaan nähdä niiden nojautuminen ymmärrykseen, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta (Berger & Luckmann 1994/1966). Toisin sanoen kieli konstruoi maailmaa (Wrbouschek 2009; Eskola & Suoranta 1998, 194), ja diskurssi viittaa täten sanojen ja todellisuuden alati uudistuvaan yhteyteen (Alasuutari 2011, 188). Diskurssianalyysissa tutkimuksen kohteena ei ole kirjoittajien tai puhujien intentiot tai henkilöt sinänsä vaan ennemmin diskurssien rakentamat *merkitykset* (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 44). Samalla merkitysten sanoittaminen on tulkintaa ja siten myös aina edelleen merkitysten tuottamista, eli tutkimus on osa diskursiivista todellisuuden konstruktioita (Lehtonen 1996, 72; Wrbouschek 2009; Jokinen ym. 2016, 450).

Poliittinen diskurssianalyysi nojaa pitkälti kriittisen diskurssianalyysin perinteeseen, joskin siihen myös kriittisesti suhtautuen (Fairclough & Fairclough 2018). Kriittinen diskurssianalyysi perustuu puolestaan ennen kaikkea Michel Foucault'n ajatteluun. Foucault'n mukaan diskurssit ovat limittyneitä valtaan ja tietoon (Foucault 1998/1976; Alasuutari 2011, 288). Diskurssit kantavat ja tuottavat valtasuhteita (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 99–100; Eskola & Suoranta 1998, 201), ja kriittisessä diskurssianalyysissa pyritään usein tekemään näkyväksi vallan rakentumisen prosesseja tai esimerkiksi näkymättömiä valtarakenteita (Jokinen ym. 2016, 49, 301).

Diskurssianalyysin perustuessa sosiaaliselle konstruktionismille puhe nähdään siis toimintana, ja poliittiset diskurssit voidaan yksinkertaisimmillaan määritellä poliittiseksi toiminnaksi (van Dijk 1997, 20). Isabela ja Norman Fairclough ovat kuitenkin pohtineet yksityiskohtaisemmin, millä tavoin juuri poliittiset diskurssit eroavat muista diskursseista, ja miten tämän tulisi näkyä poliittisessa diskurssianalyysissa (Fairclough & Fairclough 2012). Heidän ajattelunsa pohjaa käsitykselle deliberatiivisesta päätöksenteosta, jossa järkeilemällä punnitaan erilaisia vaihtoehtoja ja niiden mahdollisia seurauksia. Ilman vaihtoehtoja ei olisi politiikkaa, ja niiden punnintaa leimaa ainainen epävarmuus (em. 26). Toisin sanoen ennalta on mahdoton määrittää varmasti, millainen toiminta olisi lopulta parasta. Ajatus politiikan epävarmuudesta on erityisen kiinnostava suhteessa koronapandemiaan, jonka myötä epätietoisuus tulevasta on ollut politiikassa kenties tavallistakin voimakkaampaa.

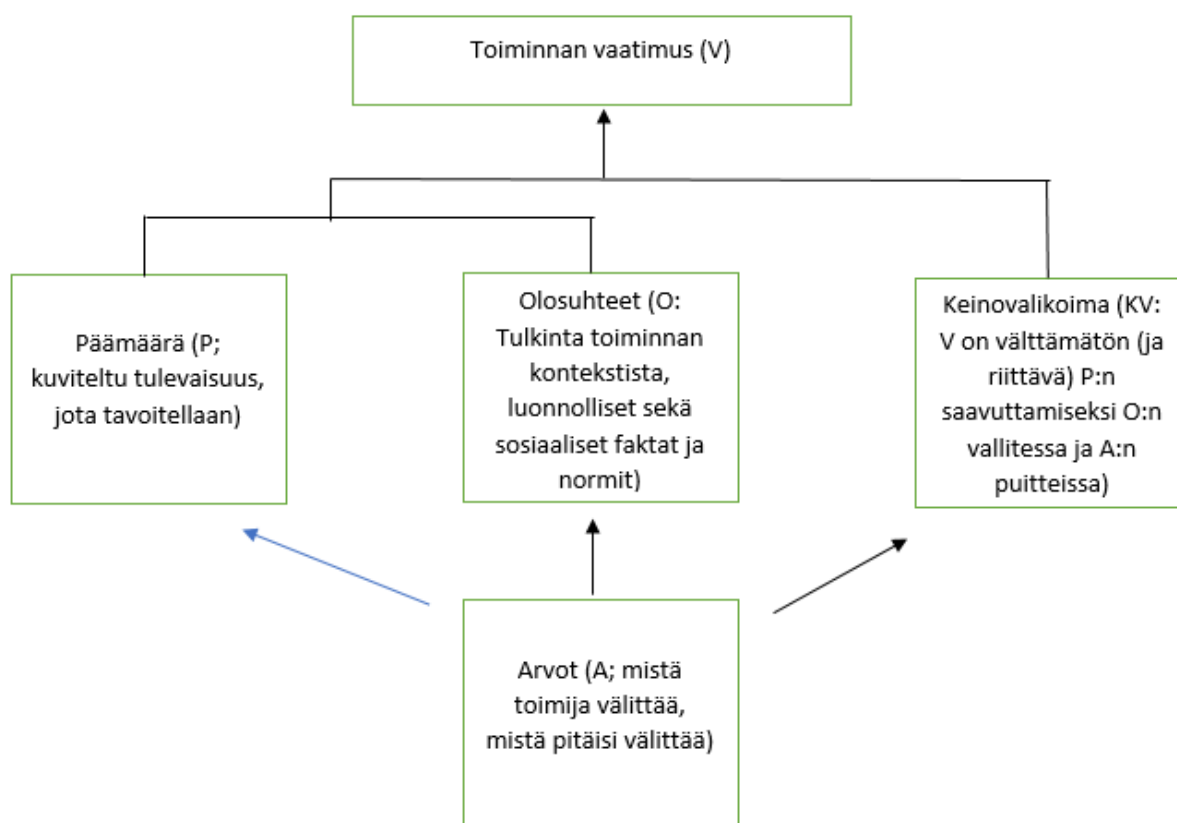
Fairclough'n ja Fairclough'n mukaan politiikka on perustaltaan ennen muuta käytännöllistä argumentaatiota (em. 1–3). Toisin sanoen politiikassa puhe on suunnattu kohti toimintaa (päätöksentekoa toiminnasta) ja vastaa kysymykseen mitä tulisi tehdä ja miksi (em. 17–18). Fairclough ja Fairclough esittävät, että kriittinen diskurssianalyysi on keskittynyt liikaa representaatioihin ja niiden tulkitsemiseen sinänsä, kun heidän poliittisessa diskurssianalyysissään representaatioiden tarkastelu muodostaa ennen muuta kiinnostavan pohjan toiminnan argumentaation tutkimukselle (em. 21, 86). Fairclough'n ja Fairclough'n ajattelun anti kriittiselle diskurssianalyysille voidaan tiivistää kriittisen diskurssianalyysin ja argumentaation tutkimuksen yhdistämiseen (em. 17, 241–242). Tällä on merkitystä myös tutkimuksen normatiivisuudelle.

Kriittinen yhteiskuntatutkimus on perinteisesti normatiivista tutkimusta, jossa nostetaan esiin valtarakenteita tai sorron mekanismeja ja asetetaan ajamaan sorretun asiaa (Fairclough & Fairclough 2012, 79; Hansen 2016). Tällaiselle tutkimukselle on nähdäkseni ehdottomasti paikkansa, mutta samalla kriittistä normatiivisuutta voidaan kritisoida: kriittisen diskurssianalyysin kritiikki kohdistuu usein arvoihin, ja tutkija sitoutuu etukäteen kannattamaan tai vastustamaan tiettyjä moraalisuuksia (Fairclough & Fairclough 2018). Fairclough ja Fairclough rakentavat poliittiseen diskurssianalyysiin ei-mielivaltaista normatiivisuuden mallia argumentaation oikeellisuutta arvioimalla (Fairclough & Fairclough 2018; 2012, 153). Toisin sanoen he pyrkivät analyysillaan jäljittämään, ovatko poliittiset argumentaatiot esimerkiksi sisäisesti ristiriitaisia. Samalla myös tutkimus sijoittuu osaksi argumentaatiota, ja siihen pätevät samat hyvän argumentaation arvioimisen kriteerit (Fairclough & Fairclough 2018).

Kriittisen sosiologian voidaan ajatella myös ”paljastavan” (*unmask*) epäoikeudenmukaisuuksia, jotka ovat tutkimuksen kohteille itselleen tuntemattomia. Samalla voidaan kritisoida, että useiden mahdollisten moraalisten hyvien sijaan maailma jakautuu tutkijan silmissä oikeuteen ja epäoikeuteen, jolloin tutkimuksellisesti kadotetaan näkökulma moraaliseen monimuotoisuuteen. (Hansen 2016.) En itse pidä kriittisen normatiivisuuden lähtökohtaa kaikissa tilanteissa ongelmana, päinvastoin esimerkiksi rasististen rakenteiden tutkimukseen se voi sopia erinomaisesti. Kuitenkin tutkiessani polarisaatiota tulee nähdäkseni pyrkiä erityisesti herkistymään moraalisten arvojen ja normien moninaisuudelle. Pyrinkin analyysissani kriittisen sosiologian sijaan tekemään enemmän kritiikin sosiologiaa (em.), eli tarkastelen, millä tavoin kritiikki *tapahtuu* aineiston sisällä.

Fairclough'n ja Fairclough'n tapa ymmärtää politiikkaa käytännöllisenä argumentaationa johdattaa analysoimaan poliittista puhetta argumentaation näkökulmasta. Kuviossa 2 esitän yksinkertaisen käytännöllisen argumentaation mallin (mukailtu kuvioista Fairclough & Fairclough 2012, 45).

Käytännöllinen argumentaatio tekee aina toiminnan vaatimuksen, eli vastaa kysymykseen mitä tilanteessa pitäisi tehdä. Fairclough'n ja Fairclough'n mukaan toiminnan vaatimukset ovat politiikassa keskiössä, ja poliittiset keskustelut pohjautuvat erilaisille toimien vaatimuksille, niiden punnitsemiselle ja vasta-argumentaatioille. Arvot, eli mitä puhuja pitää tärkeänä ja tavoittelemisen arvoisena, määrittävät päämäärää. Päämäärä ja tulkinta toiminnan olosuhteista ovat argumentaation premissejä ja perustelevat toiminnan vaatimusta. Premissit eivät kuitenkaan sinänsä deterministisesti johda toiminnan vaatimukseen, vaan ovat enemmän sen taustalla. Päämäärä voidaan nähdä kuviteltuna (*imaginary*) tulevaisuutena eli mitä haluamme tapahtuvaksi, kun olosuhteiden tulkinta on ennemminkin kuviteltu (*imagined*) nykyisyyden kuvaus, eli missä tulkitsemme olevamme nyt tai mitä nyt tapahtuu.

Kuvio 2. Yksinkertainen malli käytännöllisestä argumentaatiosta (Fairclough & Fairclough 2012, 45)

Keskeistä on huomata, että arvot ja moraalit vaikuttavat paitsi haluttuihin päämääriin, myös olosuhteiden tulkintojen taustalla, eli millä tavalla ymmärrämme nykyisyyttä. Keinovalikoima⁸ on argumentatiivinen keinojen ja päämäärän yhteyden kuvaus, jolla pyritään osoittamaan, että vaadittu toimi on välttämätön (ja mahdollisesti riittävä) päämäärän saavuttamiseksi. Ajattelen, että tähän

⁸ Alkuperäinen termi Fairclough'n ja Fairclough'n mallissa on *means-goal*, ja korostaa siten toiminnan vaatimuksen ja päämäärän yhteyttä kenties suomenkielisestä vahvemmin. Tässä termien suomennokset ovat omiani.

linkittyvät myös mahdollisten vaihtoehtoisten, saman päämäärän tavoittavien toimien puntarointi tai sellaisten ehdotusten ennakointi, minkä vuoksi oma lisäykseni kuvioon on, että arvot ovat vaikuttamassa myös niihin tapoihin, joilla keinovalikoimien representaatioita rakennetaan. (Em. 44–50, 107.) Lopuksi politiikkaa voidaan tulkita ketjumaisesti niin, että päämäärät saattavat muuttua keinoiksi, joilla tavoitellaan seuraavia päämääriä (em. 144).

Argumentaatiossa kritiikki voi keskittyä niin arvoihin, olosuhteiden tai keinovalikoimien representointiin, kuin toivottuun päämääräänkin, joskin politiikassa päämäärän kritiikki voidaan nähdä kaikkein perustavimpana kritiikin muotona. Vasta-argumentaatio on usein puolestaan ehdotetun toiminnan mahdollisten negatiivisten seurausten tuomista esiin ja sisältää vastaehdotuksen, jonka mukaan A:n sijaan tulisi tehdä B. (Em. 50–51, 156.) Vasta-argumentista voidaan edelleen analysoida argumentin premissit, eli päämäärä ja sen taustalla arvot sekä tulkinta olosuhteista. Fairclough'n ja Fairclough'n lähestymistapa on pragma-dialektinen, ja heidän mukaansa poliittisen päätöksenteon päämääränä on poliittinen ratkaisu toiminnasta, joka ei siis välttämättä tarkoita konsensusta (em. 63, 201). Fairclough ja Fairclough tarjoavat argumentaation analyysillaan työkaluja arvioida argumentaatiota ja poliittisten prosessien deliberatiivisuutta, ja heidän mukaansa juuri tässä on mielekäs lähtökohta kriittiselle ja normatiiviselle tutkimukselle, joka ei ole normatiivisuudessaan mielivaltaista (Fairclough & Fairclough 2018; 2012, 153).

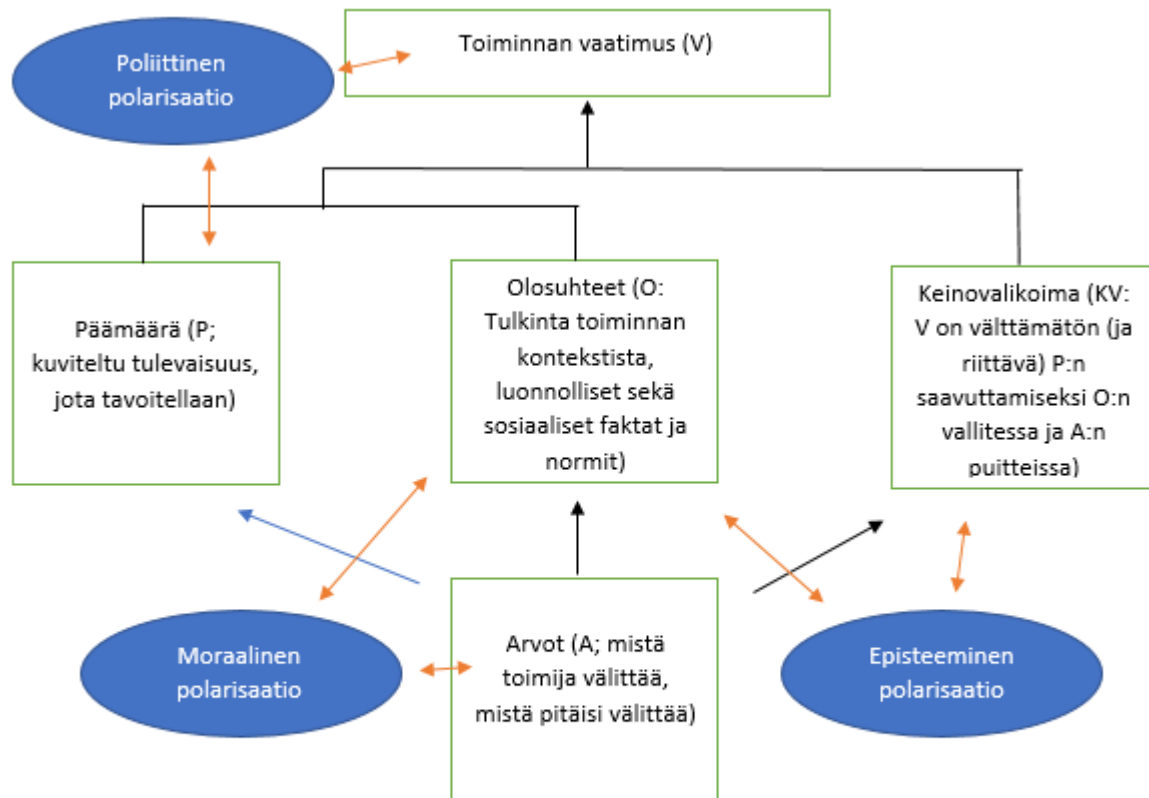
4.2.2 Käytännöllinen argumentaatio polarisaation tutkimuksessa

Oma kiinnostukseni poliittista diskurssianalyysia kohtaan perustuu sen mahdollisille hyödyille poliittisen polarisaation ymmärtämisessä. Kuten olen aiemmin esittänyt, poliittista ja yhteiskunnallista polarisaatiota on pyritty mittaamaan eri tavoin määrällisissä tutkimuksissa. Pidän kiinnostavana tarkastella myös laadullisesti, millä tavoin ja miten poliittinen polarisaatio mahdollisesti näkyy tai tapahtuu. Tässä Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) malli käytännöllisen argumentaation rakenteesta tarjoaa nähdäkseni erinomaisen työkalun tutkia, miten ja missä kohdassa poliittisista kysymyksistä ollaan eri mieltä. Esimerkiksi päämääristä voi vallita yhteisymmärrys mutta keinoista ei. Toisaalta arvojen tai moraalipohjan erilaisuus voi näyttäytyä erilaisina päämäärinä tai nykyisten olosuhteiden erilaisina tulkintoina. Erimielisyyksien paikantaminen ei tietenkään vielä sinänsä paljasta kaikkea polarisaatiosta, mutta voi toimia nähdäkseni hyvänä lähtökohtana poliittisten keskusteluiden ja siten myös poliittisen polarisaation mekanismien analyysille.

Polarisaation eri muodot voivat myös tulla eri tavoin näkyviksi tai paikantua erityisesti argumentaation eri premississä tai vaatimuksissa. Kuvio 3 on kuvion 2 pohjalta laajennettu tästä näkökulmasta. Poliittisten diskurssien purkaminen argumentaation analyysiksi voi siis auttaa

hahmottamaan miten ja missä poliittinen, moraalinen ja episteeminen polarisaatio ensisijaisesti tapahtuvat. Affektiivinen polarisaatio ei nähdäkseni istu tähän malliin, ja aineistoni tuskin muutoinkaan soveltuisi sen analysoimiseen, joten keskityn analyysissä kolmeen mainittuun polarisaation muotoon.

Kuvio 3. Käytännöllinen argumentaatio ja polarisaation eri muodot

Moraaliseen polarisaatioon voi päästä käsiksi ennen kaikkea tarkastelemalla niitä arvoja tai yleisiä hyviä, joita argumentoinnissa käytetään toiminnan premisseinä. Tämän lisäksi olosuhteiden tulkinnassa voi olla moraalinen ulottuvuus sen pitäessä sisällään sosiaalisten faktojen ja normien huomioimisen. Episteeminen polarisaatio tapahtunee ensisijaisesti olosuhteiden tulkinnoissa – mitä ja miten tiedämme siitä, millaisessa tilanteessa olemme. Lisäksi episteemisen polarisaation voi ajatella liittyvän vahvasti keinovalikoimien esittämiseen. Millaiseen tietoon perustuu, että ehdotettu toimi on riittävä ja välttämätön, ja millä perusteilla vaihtoehtoiset toimet voidaan sulkea pois? Lopuksi poliittinen polarisaatio tulee näkyväksi ennen muuta poliittisissa päämäärissä ja niissä toimissa, joita argumentoidaan. En pyri esittämään, etteivätkö eri polarisaation muodot olisi limittyneitä toisiinsa ja voisi tulla näkyviksi myös muilla tavoin. Edellä kuvaamani erottelu voi kuitenkin toimia analyysin työkaluna ja auttaa polarisaation hahmottamisessa. Tietääkseni vastaavaa

mallinnusta ei ole aiemmin käytetty polarisaation tutkimukseen, joten asetelmani on metodologisesti kokeileva, ja mallin soveltuvuuden pohdinta on yksi opinnäytetyöni kontribuutio polarisaation tutkimukseen.

Tutkimukseni keskittyy polarisaation paikantamiseen, ja tästä näkökulmasta tulkiten Isabela ja Norman Fairclough'n poliittisen diskurssianalyysin mallissa kolme toisiinsa liittyvää rajoitetta. Ensinnäkin voidaan kysyä, missä määrin poliittiset keskustelut noudattavat tai niiden on tarkoituskaan noudattaa deliberatiivisen päätöksenteon ideaalia. Toiseksi Fairclough ja Fairclough eivät näytä antavan tarpeeksi huomiota retoriikan roolille poliittisissa puheissa, ja kolmanneksi, heidän mallissaan kiinnostus ei kohdistu arvojen ja moraalien tuottamiseen ja oikeuttamiseen.

Ensinnäkin siis edellä kuvattu poliittinen diskurssianalyysi pohjautuu ajatukseen punnitsevasta eli deliberatiivisesta päätöksenteosta, jossa erilaisia vaihtoehtoja tarkastellaan eri näkökulmista, ja lopulta prosessin rationaalisuus määrittää päätöksen hyvyttä (Fairclough & Fairclough 2018; 2012, 204). Lienee selvää, että jossain määrin poliittisissa keskusteluissa on kyse juuri tästä, mutta nähdäkseni parlamentin puheilla on monia muitakin tarkoituksia. Etenkin täysistuntokeskusteluissa puheiden varsinainen yleisö voi olla parlamentin ulkopuolella (Wiberg & Koura 1996, 197, 215), ja puhuja saattaa pyrkiä asettamaan itseään äänestäjien silmissä hyvään ja vastavuoroisesti poliittisia vastustajia huonoon valoon (em. 201, 208). Lisäksi parlamentaariset keskustelut voivat muistuttaa enemmän kaksipuolisia monologeja kuin deliberatiivisia dialogeja (em. 203). Olisi myös syytä pohtia, missä määrin parlamenttipuheet jatkuvasti tuottavat todellisuutta, ja ovat silloin paitsi osa päätöksenteon argumentaatiota (tietyn poliittisen kysymyksen osalta) myös laajempaa yhteiskunnallista diskursiivista kamppailua. Vaikuttaa selvältä, ettei kaikki poliittinen puhe eduskunnassa ole tarkoitettu osaksi käytännöllistä argumentaatiota, ja näin ollen sen normatiivinen tarkastelu vain argumentaation näkökulmasta ei välttämättä olisi mielekäästä. Kenties esimerkiksi valiokuntien keskustelut istuvat tarkemmin Fairclough'n ja Fairclough'n ideaalimalliin, mutta tutkiessani eduskunnan täysistuntokeskusteluja on mallin vajavaisuudet tältä osin otettava huomioon analyysin tuloksia tulkittaessa.

Toiseksi ja edelliseen liittyen retoriikkaa voidaan pitää keskeisenä osana parlamentaarista toimintaa (Palonen & Summa 1996, 7; Palonen 2012, 61). Suostuttelu voi olla tärkeää niin suurelle yleisölle suunnattuna kuin parlamentin sisälläkin, eikä päätöksenteon prosesseja ole aina välttämättä syytä nähdä ennen muuta rationaalisina (Palonen 2012, 67). Fairclough ja Fairclough ottavat jossain määrin poliittisten puheiden retorisia ulottuvuuksia huomioon, kun heidän mukaansa myös retoriikalla on politiikassa tärkeä sija, koska eri kysymyksiin voi olla useita legitimejä kilpailevia näkemyksiä (em.

59). Samaan aikaan retoriikka tuntuu jäävän analyysikehikossa varsin pieneen sivuosaan sen ollessa integroituna dialektiseen lähestymistapaan (Fairclough & Fairclough 2012, 76). Retorisesti vetoava puhetapa ei heidän ajattelussaan ole välttämättä loogista tai dialogia edistävää ja on siten pahasta (em. 57). Rationalisaatio, eli toiminnan vaatimuksen perusteleminen muilla kuin sen ajamisen omilla todellisilla syillä näyttää analyysissä ennen muuta virheellisenä argumentaationa. (Em. 96–97.) Esimerkiksi populistinen puhetyyli eduskunnassa voitaisiin tuomita parlamentaarisen punnitsevan päätöksenteon rikkovana, vaikka juuri tämä voi olla puhujan tarkoituskin. Erityisesti polarisaation tutkimuksen kontekstissa ajattelen, että parlamenttipuheita analysoidessa voi olla tärkeä ottaa huomioon niiden erilaiset mahdolliset tarkoitukset ja retoriset ulottuvuudet.

Kolmanneksi moraalien tuottaminen ja näkemysten oikeuttaminen vaikuttaa jäävän Fairclough'n ja Fairclough'n analyysimalleissa sivuosaan. Fairclough ja Fairclough kyllä ajattelevat, että moraaliarvot ovat toiminnan käytännöllisen argumentaation premissejä (Fairclough & Fairclough 2012, 109), ja he huomioivat myös, että toiminnan oikeuttaminen tapahtuu kahdella tasolla: toiminta tulee oikeuttaa jollakin yleisellä hyvällä, joka pitää puolestaan voida oikeuttaa yleisesti hyväksytyillä arvoilla, normeilla tai uskomuksilla (em. 110–112). Samalla vaikuttaa epäselvältä, mitä tässä lopulta merkitsee, että jokin arvo tai uskomus on yleisesti hyväksytty. Fairclough ja Fairclough analysoivat osana argumentaation analyysia, miten esimerkiksi reiluus tai oikeudenmukaisuus voivat tarkoittaa eri puhujille eri asioita (em. 166, 176). He eivät myöskään sulje pois, että yhteiskunnassa on monia erilaisia mahdollisia moraalisia hyviä, joita voidaan käyttää argumentaation premisseinä. Fairclough ja Fairclough analysoivat nähdäkseni hyvin, mitä erilaiset moraalisuudet voivat merkitä käytännöllisen argumentaation näkökulmasta ja tekevät ansiokkaasti jaottelua toimijan omiin sisäistettyihin arvoihin ja toisaalta vaatimuksiin toimia joidenkin yleisten arvojen tai normien mukaan (Fairclough & Fairclough 2018; 2012, 177). Heidän analyysissään moraalisuuksien pluraaliuden yksityiskohtaisempi tarkastelu ja arvojen sekä niiden saamien eri merkitysten tuottamisen prosessit eivät kuitenkaan ole huomion kohteena. Kiinnostava tapa laajentaa Fairclough'n ja Fairclough'n mallia tästä näkökulmasta voisi olla sen yhdistäminen Boltanskin ja Thévenot'n (2006/1991) julkisen oikeuttamisen teoriaan (ks. myös Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011). En kuitenkaan ryhdy tämän pro gradu -tutkielman puitteissa tekemään tällaista yhdistämistä, vaan se saa jäädä mahdolliseen myöhempään metodologiseen kehittelyyn.

Yhteenvedona politiikka on Fairclough'n ja Fairclough'n ajattelua seuraten käytännöllistä ja poliittisiin ratkaisuihin tähtäävää argumentaatiota, mikä tulee ottaa poliittisessa diskurssianalyysissä huomioon. Pidän tätä arvokkaana käsitteellistykseenä, mutta samalla politiikka on käytännöllisen argumentaation lisäksi myös retorista peliä sekä jatkuvaa kamppailua arvoista ja siitä mikä on hyvää

ja tavoiteltavaa. Nämä käytännöllisen argumentaation mallin rajoitteet on hyvä pitää mielessä analyysin tuloksia tulkittaessa, mutta olen nähdäkseni joka tapauksessa onnistunut luomaan Fairclough'n ja Fairclough'n poliittisen diskurssianalyysin pohjalle erittäin käyttökelpoisen polarisaation laadullisen analyysin työkalun.

Olen tutkimuksessani käyttänyt tätä työkalua jäsentämään aineistoa niin, että olen aineistoon tutustumisen jälkeen käynyt tarkasti läpi kaikki 200 maskien yleistä käyttöä käsittelevää parlamentin puheenvuoroa ja merkinnyt niihin kuvion 2 esittämän mallin pohjalta, mikä on puheenvuorossa päämäärä, mikä toiminnan vaatimus ja niin edelleen. Kokemukseni mukaan eduskuntapuheesta on melko helppoa löytää näitä eri argumentaatiokohtia, joskin osa puheenvuoroista voi olla tässä suhteessa niin sanotusti vajaita. Esimerkiksi lyhyistä kommentteista ei useinkaan löydy kaikkia argumentaatiokaavion pmissesjä, tai päämäärä voi jäädä implisiittiseksi. Olen käyttänyt näissä tulkintaa ensinnäkin suhteessa muuhun aineistoon (puhuja voi esimerkiksi viitata aiempiin argumentaatioihin) ja toiseksi olen tulkinnut implisiittisiä osia argumentaatiosta eksplisiittisten osien kautta. Jos esimerkiksi puheenvuorossa esitetään, että maskien avulla torjumme koronaa parhaiten, voidaan olettaa, että puhujan päämääränä on koronan torjuminen, vaikkei sitä päämääränä tuotaisi kyseisessä puheenvuorossa erikseen esiin. Lisäksi on hyvä myös todeta, että puhe voi olla argumentaation mallin suhteen myös aidosti vajaata, eikä siitä ole aina tulkittavissa kaikkia argumentaatiokohtia.

Tuon seuraavassa osiossa tarkemmin esiin, miten syksyn aineistossa puhe maskeista on monilta osin takautuvaa ja palautuu siis kevään tapahtumiin. Tämä takautuvuus asetti myös metodologiani jossain määrin haasteen eteen – miten tulkita argumentaatiota takautuvasta poliittisesta puheesta. Myös takautuvissa edustajien puheenvuoroissa tuntuu kuitenkin löytyvän varsin hyvin Fairclough'n ja Fairclough'n mallin argumentaatiokohdat – kaikki tapahtuu vain menneisyydessä. Toisin sanoen on hyvin mahdollista argumentoida, että menneessä tilanteessa olisi pitänyt tehdä jotakin (V) silloisten olosuhteiden (O) vallitessa, jotta olisimme saavuttaneet (KV) jonkin menneeseen tai nykyiseen sijoittuvan päämäärän (P) arvojemme (A) puitteissa. Olen siis pystynyt analysoimaan takautuvia argumentteja varsin systemaattisesti saman käytännöllisen argumentaation mallin mukaan.

Metodologista haastetta aiheuttivat myös hallituspuolueiden edustajien ja erityisesti ministerien puheenvuorot. Tein aineistoa analysoidessani huomion, että ministereille on tyypillistä kuvata ja perustella eduskunnassa päätöksiä, joita hallitus on jo tehnyt tai on juuri tekemässä. Nämä puheenvuorot eivät tiukasti ottaen ole siis välttämättä useinkaan toiminnan vaatimuksia. Päädyin pääosin tulkitsemaan tämän tyyppisiä ministerien puheenvuoroja kuitenkin toiminnan vaatimuksina,

mutta näissä on ollut analyysissäni tilanteista harkintaa. Jos esimerkiksi ministeri kertoo, että hallitus teettää maskiselvityksen, ja ministeri myös esittää perusteluja tälle selvitykselle, voidaan nähdäkseni argumentatiivisesti katsoa puhujan myös vaativan selvityksen tekoa, ei pelkästään kuvailevan nykytilannetta. Puhujan positio tuottaa puheesta kuvailevaa, mutta taustalla voidaan nähdä poliittisia päämääriä ja vaatimuksia (keskustelut näistä on käyty luultavasti eksplisiittisemmin argumentatiivisessa muodossa hallituksen sisällä). Joissain tapauksissa olen kuitenkin tulkinnut ministerien puheita ennemmin olosuhteiden kuvauksena (O), kun argumentaation kokonaisuus on antanut siihen aiheita.

Merkittyäni toiminnan vaatimukset ja argumentaation premissit kaikkiin aineistoni puheenvuoroihin, järjestelin ne argumentaatiokohdittain keväälle ja syksylle. Toisin sanoen ryhdyin tarkastelemaan, millaisia päämääriä (P), toiminnan vaatimuksia (V), olosuhteiden (O) ja keinovalikoimien (KV) representaatioita ja arvoja (A) aineistossa tulee keväältä ja syksyltä esiin. Tällä tavoin pääsin vertailemaan, mistä kaikesta aineistossa ollaan samaa tai eri mieltä, ja miten tilanne on kehittynyt vuoden kuluessa. Lisäksi pystyin jäljittämään, mihin erimielisyydet vaikuttaisivat aineistossa palautuvan, ja miten säännönmukaisia erilaiset argumentaatiokehikot ovat. Aineiston pilkkominen ja järjestäminen argumentaatiokohdittain on nähdäkseni työläs, mutta polarisaation laadullisessa analyysissä käyttökelpoinen työkalu. Seuraavaksi siirryn analyysini tulosten esittelyyn.

5 Analyysi ja tulokset

Käyn tässä analyysiluvussa aineiston läpi edellä esittelemälläni, poliittisesta diskurssianalyysistä johdetulla metodilla. Esittelen aluksi kasvomaskikeskustelujen kulkua eduskunnassa vuoden 2020 aikana yleisellä tasolla, jotta lukija saa hyvän käsityksen aineistosta. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan eduskuntakeskusteluja tarkemmin eri argumentaatiokohdittain ja kerron, miten toiminnan päämäärät (P), toiminnan vaatimukset (V), keinovalikoimat (KV), olosuhteiden representaatiot (O) ja arvot (A) näkyvät aineistossa. Eri argumentaatiokohdat liittyvät väistämättä toisiinsa, mutta niiden erittelevällä läpikäymisellä pyrin tuottamaan yksityiskohtaisempaa tietoa, miten maskikeskusteluissa on argumentoitu eduskunnassa: mistä on oltu samaa ja mistä eri mieltä. Luvun lopuksi vedän aineiston keskeisimpiä maskikeskusteluja yhteen argumentaatiokaavioiden avulla.

5.1 Yleiskuva eduskunnan kasvomaskikeskusteluista

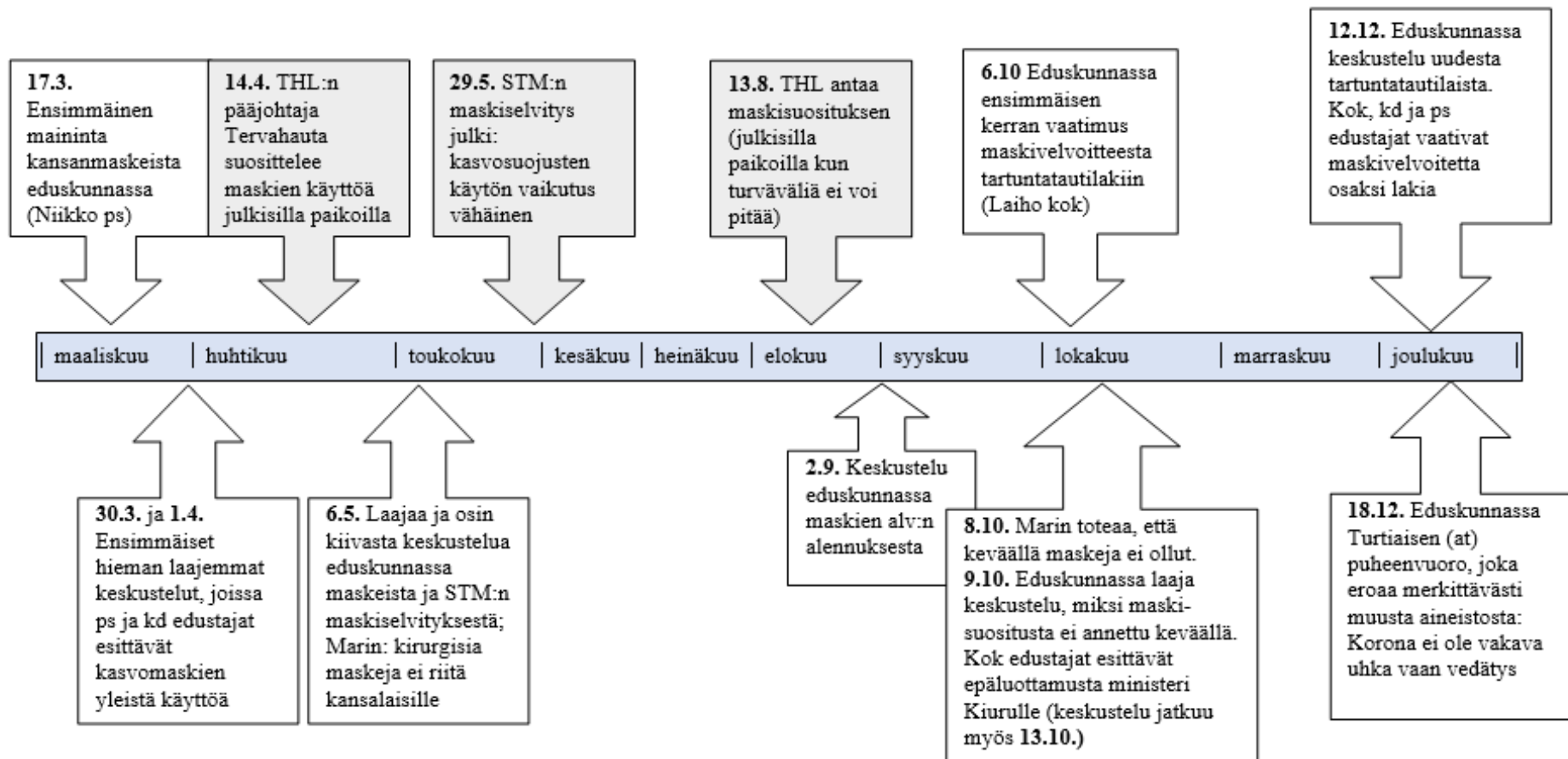
Aluksi kuvaan eduskunnan maskikeskusteluja lyhyesti yleisellä tasolla. Kuviossa 4 on esitettyä aikajana, joka havainnollistaa maskikeskustelujen etenemistä eduskunnassa kevään ja syksyn 2020 aikana. Valkoisissa laatikoissa on kuvattuna eduskuntakeskusteluissa merkittäviä päivämääriä ja

tapahtumia, ja väritetyt laatikot puolestaan liittyvät viranomaisten toimiin ja ulostuloihin, jotka ovat rajanneet sitä todellisuutta, jossa eduskunnan maskikeskustelua kulloinkin käydään.

Vielä alkukevästä niin kutsutut kansanmaskit ovat melko vähäisessä roolissa eduskuntakeskusteluissa. Edustaja Niikko (ps) mainitsee maskien yleisen käytön ensimmäistä kertaa 17.3., ja maaliskuuhun taitteessa käydään hieman laajempia keskusteluja, joissa perussuomalaisen ja kristillisdemokraattien edustajat vaativat kansanmaskien käyttöä. Keväällä pääpaino maskeista puhuttaessa on suojarusteiden riittävytydessä ennen kaikkea terveydenhuollon näkökulmasta, ja termit ”kasvosuojain” ja ”suojautuminen” ovat paljon yleisempiä kuin esimerkiksi vain ”maskit”. Maskeista puhutaan, mutta ne tuntuvat aineistossa edustajien suuhun vielä hieman vierailta – etäisiltä ja teknisiltä.

Kevään edetessä toukokuuhun äänenpainot ja keskustelut maskeista tulevat hieman tiukemmiksi. Esimerkiksi 6.5. edustaja Juvonen (ps) kuvaa koronakriisiä ennen muuta suojamaskikriisiksi. Toukokuun alkupuolella hallituksen päätös teettää selvitys maskien mahdollisista hyödyistä tai haitoista herättää vilkasta keskustelua ja kritiikkiä, ja maskikysymys näyttää politisoituvan. Erityisesti kansainvälisiä esimerkkejä käytetään, kun opposition edustajat argumentoivat maskien käytön puolesta. THL saa asiantuntijaorganisaationa paitsi kritiikkiä, myös luottamusta ja sen esittämiin arvioihin vedotaan puheenvuoroissa. Asiantuntijuus on selvästi loppukevään maskikeskusteluissa poliittista.

Samaan aikaan aineistossa on silmiinpistävää, miten koko kevään ajan sekä hallitus että oppositio korostavat yhteisyyttä ja yhteistyötä kriisin hoidossa, ja isänmaallisuus ja vastuullisuus linkittyvät ajatukseen kriisin hoitamisesta yhdessä. Maskeja vaaditaan ja niistä sekä maskiselvityksestä kiistellään, mutta jatkuvasti muistetaan korostaa, että koronasta selvitään yhteistyöllä. Hallituksen toimia kiitellään sekä hallitus- että oppositionpuolueiden edustajien voimin, ja yleinen ymmärrys on, että Suomi on pärjännyt kriisin hoidossa hyvin. Toiseksi on kiinnostavaa, miten maskit tulevat poliittisiksi, vaikkei kukaan puhu aineistossa varsinaisesti maskeja vastaan. Hallituspuolueiden edustajat esittävät tyypillisesti opposition edustajia varauksellisempia kantoja maskien hyötyihin ja haluavat teettää selvityksen, kun opposition edustajat puolestaan vetoavat kansainväliseen asiantuntijuuteen ja esimerkkeihin. Yhtä kaikki yli puolue-, hallitus- ja oppositiorajojen maskit nähdään ainakin mahdollisena kriisin hallinnan keinona.

Kuvio 4. Eduskunnan kasvomaskeikeskustelujen ja maskisuositusten aikajana (2020)

Elokuun 13. päivä THL antoi suosituksen maskien käytöstä julkisilla paikoilla, kun turvaväliä ei voida pitää. Näin syksyn aineistossa maskikeskustelut ovat oleellisesti keväästä eroavassa kontekstissa. Maskit ovat tulleet osaksi yhteiskuntaa, myös eduskunnan arkeen, ja maskien käytöstä eduskunnassa puhutaan ja suositusten ja velvoitteiden eroa ihmetellään. Maskit ovat sekä keskustelujen kohteena että keskustelijoiden kasvoilla. ”Suojien” ja ”suojautumisen” sijaan puhutaan tuttavallisemmin ”kasvomasteista” tai ”maskeista”.

Syyskuun alussa eduskunnassa keskustellaan maskien mahdollisesta alv:n alennuksesta ja sitä kautta kaikkien mahdollisuuksista hankkia maskeja. Alkusyksystä yhteisyyden korostaminen koronakriisin edessä toistuu kevään tapaan, mutta lokakuussa maskit vaikuttavat tulevan vielä aiempaa vahvemmin poliittisiksi, ja myös poliittinen yhteisrintama horjuu. Lokakuussa käydään tiukkoja keskusteluja oppositio- ja hallituspuolueiden edustajien välillä. Keskustelut kohdistuvat kevään tapahtumiin: miksi keväällä ei annettu maskisuositusta ja kerrottiinko silloin totuus hallituksen valintojen syistä. Hallituspuolueiden edustajien mukaan jo keväällä annettiin oikeaa tietoa maskeista, kun oppositiosta erityisesti kokoomuksen edustajat arvostelevat hallitusta ja esittävät epäluottamuslausetta ministeri Kiurulle. Kokoomuksen mukaan Kiuru on johtanut maskiasioissa kansalaisia harhaan, eikä häneen voida enää luottaa kriisin hoidossa. Niin sanottu yhteinen rintama koronaa vastaan on edelleen esillä keskusteluissa, mutta sitä siirrytään käyttämään negaation kautta, kun eduskunnassa esitetään syytöksiä epäisänmaallisuudesta ja rintamakarkuruudesta. Kriisin hoidossa onnistumisista tulee niin ikään poliittisia, ja niitä käytetään osana poliittista argumentaatiota.

Erityisen kiinnostavaa on, miten syksyn keskusteluissa yleinen maskisuositus on voimassa, ja kaikki ovat enemmän tai vähemmän samaa mieltä maskien hyödyistä. Tosin muutamat perussuomalaisten, kristillisdemokraattien ja kokoomuksen edustajat esittävät maskipakkoa, tai maskivelvoitteen lisäämistä osaksi valmisteilla olevaa uutta tartuntatautilakia. Kuitenkin voidaan sanoa, että erityisesti syksyllä eduskunnassa vallitsee laaja yhteisymmärrys maskien hyödyistä koronan torjunnassa (lukuun ottamatta yhtä edustaja Turtiaisen (at) puheenvuoroa), mutta siitä huolimatta maskit näyttävät hyvin poliittisina ja maskitoimenpiteistä keskustellaan takautuvasti varsin kiivaasti.

Olen kuvannut tässä lyhyesti, miten eduskunnan maskikeskustelut etenivät yleisellä tasolla vuoden 2020 aikana. Seuraavaksi siirryn esittelemään Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) poliittisen diskurssianalyysin mallin pohjalta, miten maskikeskusteluja voidaan analysoida tarkemmin eri argumentaation osa-alueilla (ks. kuvio 2). Tämän kautta pyrin myöhemmin selvittämään, miten eri polarisaation muodot näkyvät maskikeskusteluissa (kuvio 3).

5.2 Analyysi argumentaatiokohdittain

Käyn tässä argumentaatiokohdittain läpi, mitä eduskunnan maskikeskusteluissa esitetään toiminnan päämääräksi (P), millaisia ovat toiminnan vaatimukset (V), miltä näyttävät mahdolliset keinovalikoimat (KV), miten olosuhteita (O) kuvataan, ja lopuksi millaiset arvot (A) vaikuttavat argumentaation premisseinä. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista tuoda esiin kaikkea, mitä maskeista keskustellaan näiden eri argumentaatiokohtien alla. Pyrin keskittymään esityksessäni maskien, niiden politisaation ja polarisaation tulkitsemisen kannalta kiinnostavimpien seikkojen kuvaamiseen.

5.2.1 Toiminnan päämäärät – taudin torjuminen ja normaali juhannus

Toiminnan päämäärät (P) ovat Fairclough'n ja Fairclough'n (2012, 44–45) poliittisessa diskurssianalyyseissä kuviteltuja tulevaisuuksia, joita kohti pyritään. Ne muodostavat siis keskeisen pohjan toiminnan vaatimuksille. Eduskunnan maskikeskusteluissa näitä toiminnan päämääriä voidaan pitää varsin yksisuuntaisina. Koronan torjuminen nousee kauttaaltaan aineistossa päämääräksi, jota sanoitetaan paikoin hieman eri tavoin, mutta perimmäisiä eroavaisuuksia on vaikea löytää. Kiinnostavaa on, miten koronan torjuminen vaikuttaa olevan aineistossa niin kauttaaltaan poliittisesti jaettu ja itsestään selvä päämäärä, että sen sanoittaminen voi jäädä vähälle huomiolle tai kokonaan puuttumaan. Keskustelu keskittyy ennemmin (koronaa torjuviin) toiminnan vaatimuksiin, joiden taustaksi on luontevaa tulkita implisiittiseksi päämääräksi koronauhkaan vastaaminen. Avaan seuraavaksi, miten tämä jaettu päämäärä nousee aineistossa esiin, ja millaisia pieniä eroavaisuuksia sen sanoittamiseen liittyy.

Keväällä koronan torjuntaa sanoitetaan toiminnan päämääräksi kolmella, pääosin toisiinsa linkittyvällä tavalla. Ensinnäkin yleisesti puhutaan koronan torjumisesta tai koronauhkaan vastaamisesta, kuten edustaja Niikon (ps) puheenvuorossa:

Koronaviruksen
torjunta ja
terveydenhuollon
turvaaminen (P)

18.3.2020 PTK27_1: 14.45 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies! Koronaviruksen etenemisen torjumiseksi ja terveydenhuollon riittävyyden turvaamiseksi toimivaltuuksia on tietysti lisättävä, ja siinä mielessä tämä valmiuslain käyttöönotto on erittäin perusteltua. Kuten tässä on kuultu, tämä on yhteinen asia, jossa toki hallituksen ja opposition soisi tekevän tiivistä yhteistyötä niiltä osin kuin se on tarpeen, myös tiedonvaihdon suhteen...

Aineistossa on tyypillistä, että päämäärä, kuten Niikon puheenvuorossa koronaviruksen etenemisen torjuminen mainitaan ikään kuin ohimennen. Tämä kertoo tulkintani mukaan siitä, etteivät päämäärät tule poliittisiksi eikä niitä ole siten tarpeen erityisesti painottaa tai perustella. Kaikkien mielestä virusta on torjuttava, ja keskustelut keskittyvät keinoihin ja toiminnan vaatimuksiin. Samalla argumentaatiota kokonaisuutena tarkastellessa on selvää, että juuri koronan torjuminen tai hillitseminen on tavoiteltu tulevaisuus, jonka päälle kaikki muu perustuu.

Syksyllä aineistossa nousevat koronan torjumisen yhteyteen kuvailut taudin toisesta aallosta, jota on torjuttava. Keskeisiltä osin päämäärä säilyy kuitenkin siis samana kuin keväällä, vain joulukuussa on yksi koko muusta aineistosta merkittävästi päämääriltään poikkeava edustaja Turtiaisen (at) puheenvuoro, jonka mukaan korona ei ole vakava uhka laisinkaan eikä sen vuoksi tulisi sulkea yhteiskuntaa tai tehdä muita toimia.

Toiseksi aineistossa nousee esiin päämääränä koronaviruksen tukahduttaminen, kuten alla edustaja Räsänen (kd) puheenvuorossa. Oppositio puolueiden edustajat, jotka vaativat tiukempaa maskipolitiikkaa, puhuvat yleensä mieluummin taudin tukahduttamisesta kuin torjunnasta, ja jonkin verran keskustelua käydään hallituksen koronalinjasta, kuten Räsänen puheessa. Tukahduttamisen tai torjunnan eroa voidaan pitää jonkin asteisena argumentatiivisena eroavaisuutena edustajien puheissa, mutta kuitenkin maskien suhteen kysymys laajasta käytöstä ei näyttäisi täysin palautuvan tähän eroon – ja sitä voidaan näin pitää tarkasteluni kannalta vähäisenä. Edustajat puhuvat taudin torjumisesta, tukahduttamisesta tai tilanteen hoitamisesta monesti sekaisin, ja päämäärä vaikuttaa kokonaisuudessaan enemmän jaetulta kuin politisoituneelta. Syksyllä aineistossa ei enää esiinny vaatimuksia taudin tukahduttamisesta, vaan puhutaan enemmän esimerkiksi hillitsemisestä ja kuolemien välttämisestä.

Taudin tukahduttaminen (P) **1.4.2020 PTK43_1: 14.31 Päivi Räsänen kd:** ...toivon, että hallitus selkeämmin vielä linjaisi koronastrategiaksi ei pelkästään taudin jarruttamisen ja tämän tautihuipun madaltamisen, vaan taudin tukahduttamisen...

Kolmanneksi ja edelleen kahteen edelliseen linkittyen, edustajien puheissa päämääränä on paluu normaaliin. Normaali liitetään koronan ylittämiseen, taloudelliseen toimeliaisuuteen ja tavalliseen elämään, kuten esimerkiksi edustaja Mykkäsen (kok) jaettuina toiveita kuvailevassa puheenvuorossa. Tässä on myös kiinnostavaa, miten vielä keväällä keskusteluissa eläteltiin toiveita normaaliin palaamisesta piankin, ja vuoden edetessä tavoitteet siirtyivät jatkuvasti eteenpäin. Lisäksi aineistossa on keväällä jonkin verran keskustelua ”uuden” ja ”vanhan” normaalin välillä tavoitteina, mutta suhteessa maskeihin tämä ei muodostu keskeiseksi jakolinjaksi, eikä aina tule välttämättä kovin hyvin määritellyksi, mitä ”uusi” tai ”vanha” normaali kenellekin tarkoittavat.

Elämä kohti normaalia, tavallinen juhannus (P) **16.4.2020 PTK54_1: 16.12 Kai Mykkänen kok:** Arvoisa puhemies! Meillä kaikilla lienee yksi yhteinen toive, että juhannuksen voisi viettää haluamassaan paikassa läheisten kanssa pelkäämättä ja että siihen mennessä työelämä kulkisi jo kohti normaalia, jolloin huoli toimeentulosta lievenisi ja vaikeuksissa olevia voitaisiin auttaa normaalisti...

Syksyllä normaaliin elämään liittyen tulee keskusteluissa aiempaa selvemmin argumentoiduksi tavoite torjua koronaa alueellisesti eli sulkematta koko maata, kuten esimerkiksi alla ministeri Kiurun

puheenvuorossa. Tämä näyttäytyy aineistossa myös laajasti jaettuna päämääränä ja liittyy saumattomasti yhteiseen tavoitekuvaan koronan torjumisesta.

1.10.2020 PTK122_4: 16.41 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (vastauspuheenvuoro): ...Tältä osin ei kannata laittaa taloutta ja terveyttä vastakkain — se ei vie eteenpäin, vaan se, että tehdään täsmätoimia, alueellisia toimia. Tähän liittyy myöskin maskisuositus: tietyillä alueilla tilanne ei ole niin paha kuin toisilla alueilla, ja tältä osin on nyt valittu se lähestymistapa, ettei tehdä vain valtakunnallisia ohjeistuksia vaan myöskin alueellisia ohjeistuksia, [Puhemies: Aika!] jotta näissä tautiryppäissä päästään hallitsemaan epidemiaa.

Tautiryppäissä epidemian hallinta (P), lueilla (implis. ilman että koko maa kiinni)

Kokonaisuudessaan aineistossa siis päämäärät ovat jaettuja ja sanoittavat hieman eri tavoin tai näkökulmista suurempaa yhteistä tavoitetta, joka on koronan torjuminen. Päämäärien suhteen eduskunnan maskikeskusteluja ei voi pitää käytännössä lainkaan poliittisesti polarisoituneina.

5.2.2 Toiminnan vaatimukset – maskisuositus vai -selvitys ja totuus kansalle

Analyysikehikossani päämäärien (P) lisäksi toiminnan vaatimusten (V) kautta voidaan tulkita poliittista polarisaatiota. Verrattuna edellä käsittelemiini päämääriin aineistossa on toiminnan vaatimuksissa enemmän eroavaisuuksia ja jakolinjoja. Toiminnan vaatimusten osalta aineistoa voi jaotella niin, että eduskunnassa on sekä suoraan maskeihin että maskeihin liittyvään tietoon kohdistuvia toiminnan vaatimuksia, ja lisäksi kevään ja syksyn aineisto eroavat toisistaan toiminnan vaatimusten osalta.

Ensimmäiseksi aineistosta voidaan nostaa kaikkia puolueita yhdistävänä toiminnan vaatimuksena maskien saatavuuteen liittyvät puheenvuorot. Laajasti jaettuna vaatimuksena on, että maskien kotimaiseen tuotantoon tulee panostaa ja suojavälineiden riittävydestä on huolehdittava. Keväällä huomio kiinnittyi maskien saatavuuteen kauttaaltaan, koska keväällä maskeista on globaali pula ja tämä tunnistetaan eduskuntakeskusteluissa. Syksyllä erityisesti 2.9. keskusteltaessa maskien mahdollisesta alv-alennuksesta pääpaino siirtyy kaikkien tasapuolisiin mahdollisuuksiin hankkia maskeja tulotasosta riippumatta, mutta edelleen syksyn aikana nostetaan jonkin verran esiin yleisempiä vaatimuksia maskien tuotannosta ja riittävydestä.

Eri linjoja maskivaatimuksissa ovat keväällä vaatimukset yhtäältä maskien laajasta käytöstä, vähintään maskisuosituksesta, ja toisaalta vaatimukset olla suosittelematta tai ainakin teettää selvitys maskien hyödyistä ja haitoista ennen kuin suositusta voidaan antaa. Tässä jakolinjat kulkevat pääasiassa, mutteivat täysin, hallitus- ja oppositiopuolueiden mukaan.

Alkukeväästä erityisesti perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien edustajat tuovat esiin vaatimusta maskisuosituksesta tai maskien laajasta käytöstä, kuten alla edustaja Räsänen (kd) puheenvuorossa:

Suojavälineitä riittävä arkikäyttöön (V)	14.4.2020 PTK53_1: 15.41 Päivi Räsänen kd: ...No, on hyvä, että suojatarvikkeiden hankintaan tässä lisätalousarviossa nyt lisätään resursseja, mutta näitä suojaustarvikkeita tulisi saada niin paljon, että terveydenhuollon ja muiden ammattilaisten lisäksi sitten myös ihan kaupoissa, liikennevälineissä ja myös muilla julkisilla paikoilla kansalaiset voidaan suojata kasvomaskeilla...Toivonkin, että te hallituksena antaisitte vahvan suosituksen kasvomaskeiden käytölle, vaikkapa näiden kankaisten, itse tehtyjen, tai huivien käytölle, julkisilla paikoilla, esimerkiksi edellytyksenä kauppaan pääsulle...
Hallituksen annettava vahva suositus maskien käytöstä julkisilla paikoilla (V)	

Kevään edetessä myös kokoomuksen edustajat esittävät vastaavia vaatimuksia, ja yksittäisinä tapauksina hallituspuolueista vihreiden, vasemmiston ja sosiaalidemokraattien edustajat kehottavat ainakin pohtimaan maskien käyttöä. Tässä oppositiopuolueiden kannat ovat kuitenkin kauttaaltaan jyrkempiä tai vaativampia, kun hallituspuolueissa puolestaan maskeihin suhtaudutaan lähtökohtaisesti varovaisemmin.

Aineistossa on myös muutama kiinnostava ministeripuheenvuoro, jossa maskien suosittelamista ei nähdä oikeana, koska hallituksen ei tule määrätä, miten kansalaisten tulisi suojata itseään. Näissä korostuu yksilön valinta maskien suhteen, kuten ministeri Pekosen puheenvuorossa:

Jokainen päättää itse käyttääkö maskia (V); ei ole valtion asia vaan henkilökohtainen	1.4.2020 PTK43_3: 15.05 Sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen: ...Suojavarusteista ja suojamaskeista on ollut myöskin kysymyksiä ja puhetta nyt tässä salissa, ja täytyy todeta heti alkuun, että suojamaskien käytön hyödyistä arkielämässä on nyt vähän kahtalaista koulukuntaa. Minä en voi ohjeistaa ketään henkilökohtaisessa elämässään suojamaskien käyttämisessä tai käyttämättä jättämisessä, ja minun mielestäni jokainen tekee itse sen päätöksen, käyttääkö tällaista suojamaskia omassa arkielämässään vai ei. Meidän tehtävämme on nyt kuitenkin ensisijaisesti turvata sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön terveys ja toimintakyky ja testaajien kyky tehdä näitä testejä ja suojata heidän terveyttään...
---	---

Tälle Pekosen puheenvuorolle varsin vastakkaista ajatusta maskeista tuovat esiin etenkin perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien edustajat, jotka korostavat, että maskeilla voimme suojata toinen toisiamme, ja maskien käyttö näyttäytyy siis kollektiivisena tekona ennemmin kuin yksilön valintana, miten suojata itseään.

Edellä edustaja Räsänen (kd) puheenvuorossa (PTK53_1) on vielä kiinnostavaa, miten hän esittää kankaistenkin kansanmaskien olevan hyödyksi taudin torjunnassa. Laajemmin keskustelussa ei etenkään oppositiopuolueiden edustajien toimesta tule usein määritellyksi, mistä maskeista milloinkin oikeastaan puhutaan. Ministerit sen sijaan tuovat esiin, että nimenomaan kirurgisia

maskeja ei riitä laajaan käyttöön julkisilla paikoilla. Alla pääministeri Marinin puheenvuorossa perustellaan tämän kautta, miten hallitus päätyy teettämään maskiselvityksen:

6.5.2020 PTK67_5: 15.05 Pääministeri Sanna Marin: ...Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että ihmiset eivät saisi käyttää tämänkaltaisia suojaimeja tai maskeja. Totta kai saavat, ei sitä valtiokiellä, mutta me emme sitä suositella, koska näiden kankaisten kasvomaskeiden hyödyistä ja haitoista ei ole kiistatonta tietoa. Siitä on ristiriitaisia arvioita esitetty, [Sari Sarkomaa: Miksi niitä suositeltiin hoitajille?] ja sen vuoksi me haluamme tämän selvityksen teettää — nimenomaan näihin kankaisiin kasvomaskeihin liittyen. Kirurgisista suu- ja nenäsuojaimista olisi [Puhemies koputtaa] ehdottomasti hyötyä, mutta näitä ei ole riittävästi koko väestön tarpeisiin....

Maskiselvitys herättää kiivasta keskustelua eduskunnassa, ja tämän myötä maskikysymys näyttää politisoituvan jonkin verran. Erityisesti oppositiopuolueiden edustajat valittavat selvityksen pitkää kestoja ja vaativat hallitusta antamaan maskisuosituksen välittömästi, esimerkkinä alla edustaja Zyskoviczin (kok) puheenvuoro. Selvitystä vastustavissa puheenvuoroissa vedotaan erityisesti kansainväliseen asiantuntijuuteen ja tutkimuksiin, ja tässä yhteydessä tieto maskeista näyttää tulevan poliittiseksi, mihin palaan vielä argumentaation keinovalikoimiam (KV) ja olosuhteita (O) esitellessäni. Lisäksi aineistossa on joitakin kiinnostavia hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroja, jotka pyrkivät ikään kuin tekemään tyhjäksi koko maskikeskustelua, kuten alla edustaja Adlercreutzin (r) puheenvuorossa, jossa esitetään, että kritiikkiä tulee *vain* maskeista.

14.5. PTK73_1: 16.46 Ben Zyskowicz kok: ...kansainväliset huippuasiantuntijat ovat tutkimuksissa päätyneet siihen, että näistä [maskeista] on hyötyä. Tähän päätyi Suomessa tänään myös VTT, vaikka joistakin uutisotsikoista on voinut muuta päätellä.

Mitä tässä tilanteessa tekee Suomen hallitus? Se on päättänyt, että STM vielä tutkii ja selvittää asiaa. Ministeri Kiuru, mitä te vielä oikein tutkotte ja selvitätte? Mitä sellaista viisastenkiveä etsitte, jota maailman huippuasiantuntijat eivät ole vielä löytäneet? [Puhemies koputtaa] Aikooko hallitus antaa suosituksen siitä, että suljetuissa, ahtaissa tiloissa tulee käyttää suojausmaskeja?

6.5.2020 PTK67_9: 15.18 Anders Adlercreutz r (vastauspuheenvuoro): ...Kun opposition kritiikin kärki koskee maskeja ja sitä, että se kaipaisi nyt hallitukselta selkeää komennusta esimerkiksi itse sitä käyttämään, niin voi todeta, että kriisi on hoidettu varsin hyvin, jos tässä ovat meidän suurimmat ongelmat. Ja numeroiden valossa kriisi on hoidettu hyvin, se on todettava...

Pääasiassa aineistossa ei kuitenkaan siis suhtauduta maskeihin ensisijaisen kielteisesti viruksen hallinnan keinona, vaan erot koskevat laajan maskisuosituksen antamista, sen aikataulua ja selvityksen teettämisen mielekkyyttä.

Suoraan maskeihin kohdistuvien toiminnan vaatimusten lisäksi aineistossa on tietoon kohdistuvia vaatimuksia. Keväällä erityisesti oppositiopuolueiden edustajat vaativat, että tietoa tulee jakaa ja

kaikilla on oltava sama tilannekuva kriisissä. Tämän voi helposti tulkita vaatimukseksi ottaa oppositio mukaan kriisin hoitoon, jolloin koronaa vastaan voidaan taistella yhteisenä rintamana. Tiedon jakamista ja avointa viestintää ei aineistossa kukaan lähde myöskään vastustamaan.

Kiinnostavampia tietoon kohdistuvia vaatimuksia aineistossa ovat erilaiset vetoamiset asiantuntijuuteen ja asiantuntijatiedon käyttämiseen päätösten pohjana. Asiantuntijatiedon tärkeyttä tuodaan keväällä esiin kaikilta suunnilta, mutta samaan aikaan kiinnostavasti vedotaan ikään kuin eri asiantuntijuuksiin. Hallituspuolueiden edustajat vetoavat usein suomalaisiin terveysviranomaisiin ja korostavat, että tehdyt päätökset ovat perustuneet aina parhaaseen asiantuntijatietoon. Toisaalta oppositiopuolueiden edustajat tuovat mielellään esiin kansainvälisiä tutkimuksia ja näkevät Suomen tarvitsevan niin sanotusti oikeanlaista, eli usein hallituksen tietoon verrattuna erilaista asiantuntijatietoa kriisin hoidossa. Tieto itsessään nähdään kriisissä laajasti ensiarvoisen tärkeänä päätöksenteon pohjana, mutta samaan aikaan tieto näyttäytyy poliittisena ja kaikkea muuta kuin neutraalina. Alla esimerkkeinä ministeri Pekosen ja edustaja Niikon (ps) puheenvuorot, joiden kautta hahmottuu, miten asiantuntijuus ja tieto tulevat toiminnan vaatimuksiin. Käsittelen vielä tietoa ja tiedon politisoitumista sekä keinovalikoimia (KV) että olosuhteita (O) kuvatessani.

16.4.2020 PTK54_3: 17.00 Sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen

(vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Kopra totesikin, asiantuntijoiden keskuudessa on erimielisyyttä siitä, tulisiko terveiden ihmisten käyttää suojamaskeja arjessaan. Tällä hetkellä THL, WHO ja Euroopan tautivirasto eivät ole kuitenkaan suosittaneet oireettomia henkilöitä käyttämään näitä suojamaskeja, eikä siksi myöskään hallitus tai sosiaali- ja terveysministeriö ole tällaista suositusta antanut. Mutta terveysviranomaiset samoin kuin hallitus ja myöskin sosiaali- ja terveysministeriö seuraavat myös tätä tilannetta jatkuvasti tarkkaan, ja mikäli nyt uutta tutkimusnäyttöä tai -tietoa tulee, voimme luonnollisesti myöskin muuttaa meidän suositukiamme. Me perustamme kuitenkin meidän toimintamme näiden asiantuntijaorganisaatioiden virallisiin linjauksiin...

Hallitus seuraa tilannetta (tulee seurata V), suosituksia tulee muuttaa tiedon mukaan (V)

Toiminta tulee perustaa asiantuntijaorganisaatioiden linjauksiin (V)

Lisää asiantuntijoita, jotka tuovat oikeaa tietoa (V)

Päätöksiä tehtäessä tulee olla käytössä vain oikeaa tietoa (V)

21.4.2020 PTK57_3: 18.18 Mika Niikko ps: ...Mutta, arvoisa ministeri, kysymys koskee sitä, milloin te annatte THL:lle lisää rahaa. Heillä näyttää olevan ongelmia: välillä tiedotuksessa on ollut siten, että ei tiedä, milloin suositellaan maskia ja milloin ei suositella, ja sitten ministeriöstä tulee erilaista säveltä... Ja voisiko sinne THL:lle löytää jostain lisää asiantuntijoita, jotka voisivat tätä oikeaa tietoa sinne tuoda? Ja toisekseen sitten vielä: mitä hallitus aikoo tehdä tämän varmistamiseksi, että Suomessa on ainoastaan oikeaa tietoa käytettävissä päätöksiä tehtäessä

Maskiselvityksen kritiikissä on kokoomuksen ja perussuomalaisten puheenvuoroissa vahvasti läsnä niin sanottu turha tieto, mikä asettuu kiinnostavasti vastaan yleisesti aineistossa jaettua ymmärrystä, että kaiken päätöksenteon tulee perustua juuri asiantuntijatietoon. Maskiselvitys nähdään näissä

puheenvuoroissa turhaa tietoa tuottavana tai jo kansainvälisten tutkimusten pohjalta tiedettyä toistavana. Lisäksi aineistossa perussuomalaisten edustajat puhuvat hallituksen ”niin sanotuista puolueettomista asiantuntijoista” implikoiden vahvasti tiedon poliittisuutta.

Siirryn nyt käsittelemään toiminnan vaatimuksia syksyllä ja aloitan suoraan maskeihin kohdistuvista vaatimuksista. Tässä on keskeistä huomata, että THL antoi yleisen maskisuosituksen 13.8., eli syksyllä keskustelua maskeista käydään oleellisesti erilaisessa tilanteessa kuin keväällä. Syksyllä kaikki lukuun ottamatta edustaja Turtiaista (at) pitävät maskisuositusta sillä hetkellä hyvänä ja sen noudattamista tärkeänä taudin torjunnan välineenä. Kansalaisiin myös vedotaan puheenvuoroissa laajasti, että he jaksaisivat maskeja edelleen käyttää. Maskisuosituksesta vallitsee tässä suhteessa kattava yhteisymmärrys.

Samalla erityisesti keskusteltaessa uudesta tartuntatautilaista perussuomalaisten, kristillisdemokraattien ja kokoomuksen edustajat esittävät, että lakiin tulisi saada myös mahdollisuus maskipakkoon – pelkkä suositus ei siis riitä. Tästä esimerkkinä edustaja Laihon (kok) puheenvuoro alla. Keskustelu maskipakosta ei kuitenkaan syty aineistossa erityisen kiivaaksi. Edustaja Lindén (sd) esimerkiksi vastaa, ettei maskipakkoa ole juridisesti mahdollista säätää (ennemmin keinovalikoiman kuvaus kuin toiminnan vaatimus), eikä kaikilla myöskään ole mahdollisuutta maskia käyttää, mutta juuri muita argumentteja keskusteluun ei tuoda kummaltakaan puolelta.

Kasvomaskivelvoite mukaan lakiin (V)

12.12.2020 PTK164_7: 11.51 Mia Laiho kok: ...Arvoisa puhemies! Tässä kysyisin vielä, kun en ole saanut siihen vastausta ja tästä muutkin ovat kysyneet, tästä kasvomaskivelvoitteesta, olisiko sitä mahdollista tähän ottaa mukaan, koska se on kuitenkin selvästi kevyempi toimenpide ehkäistä ja estää infektioita kuin esimerkiksi se, että sitä ei oteta ja mennään valmiuslakityyppiin rajoituksiin kuitenkin. Se, että ne menevät kasvomaskin ohitse, kuulostaa erikoiselta...

Maskipakko ei mahdollinen (KV)

12.12.2020 PTK164_10: 12.31 Aki Lindén sd: ...Toinen asia on sitten maskit ja maskipakko. En nyt ole sillä tavalla juristi, että pystyisin siihen tyhjentävästi vastaamaan, mutta minulla on käsitys, että ihan semmoista lakisäätteistä maskipakkoa, että jos tuolla joku ulkona kulkee ilman maskia, niin sitten joku voisi tulla siitä antamaan vaikkapa kuudenkymppin tai satasen sakon, meillä Suomessa ei ole kyllä mahdollista tai ainakaan hyvin helppoa säätää... ihmisillä on myös esteitä, kaikki eivät voi sitä maskia käyttää, niin kuin tiedämme...

Maskipakkoa ei tule säätää (Implis.)

Poliittisempaa keskustelua maskeista käydään syksyllä ennen kaikkea takautuvasti: olisiko maskeja pitänyt suositella jo keväällä, milloin ja millä perusteella. Kun maskisuosituksesta syksyllä ollaan siis samaa mieltä, tulevat kevään tapahtumat uudelleen keskusteluihin ja vieläpä näyttäytyvät jopa poliittisempina kuin keväällä. Jonkin verran toistetaan argumentteja, miksi keväällä olisi ollut tai ei ollut järkevää suositella maskeja esimerkiksi suhteessa tautitilanteeseen. Nähdäkseni

kiinnostavimmaksi nousevat kuitenkin keskustelut tiedosta ja niistä syistä, miksi maskisuositusta ei keväällä annettu, ja ennen kaikkea puhuttiinko kansalle totta.

Kokoomuksen edustajat ovat etulinjassa esittämässä, että keväällä maskisuositusta ei annettu, koska maskeja ei riittänyt, eikä kansalle kerrottu asiasta totuutta. Näiden puheenvuorojen mukaan valehtelu kansalle heikentää edelleen luottamusta kriisijohtoon ja vaikeuttaa siten koronan torjuntaa. Keskeisenä vaatimuksena edustaja Laiho (kok) ja Mykkänen (kok) esittävät epäluottamuslausetta ministeri Kiurulle. Myös kristillisdemokraattien ja perussuomalaisen edustajat yhtyvät tässä hallituksen kritiikkiin, ja totuus sekä luottamus muodostuvat opposition edustajia yhdistäviksi teemoiksi. Yhtäältä vaaditaan siis ministerin eroa, toisaalta yleisempänä abstraktina vaatimuksena on totuuden kertominen, siis oikean tiedon antaminen kansalle ja luottamuksen palauttaminen kriisijohtoon. Nämä keskustelut muodostavat syksyn aineistossa varsin laajan kokonaisuuden, ja ovat syksyllä pääasiallinen maskeista kiistelystä areena.

Vastuuministeriin voitava luottaa	9.10.2020 PTK127_33: 15.51 Mia Laiho kok: ...Arvoisa puhemies! Koronakriisi saattaa jatkua vielä pitkään. Sen onnistunut hoitaminen edellyttää, että eduskunta ja Suomen kansa voivat järkähtämättä luottaa kriisinhoitoa johtavaan vastuuministeriin. Nyt näin ei ole. Tapahtuneen valossa suomalaiset eivät voi enää luottaa vastuuministeri Kiurun ja hänen johdolla toimivan ministeriön tekemän linjauksensa parhaan tiedon valossa ja esittävän kaikissa tilanteissa niille rehelliset perustelut.
Epäluottamuslause Kiurulle (V)	Siksi esitän, että eduskunta toteaa, että koronakriisin hoidosta vastaava perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru ei nauti eduskunnan luottamusta.

Toisaalta hallituspuolueiden edustajat esittävät, että kansalle on puhuttu totta jo keväällä, kuten edustaja Viljasen (sd) puheenvuorossa. Samoin hallituspuolueiden edustajat syyttävät erityisesti kokoomusta rintamakarkuruudesta ja maskiasian politisoinnista, kun kriisitilanteessa tulisi ennemmin puhalttaa yhteen hiileen. Vaatimuksina tämä näkyy esimerkiksi puheenvuoroissa, joissa kehoitetaan katsomaan eteenpäin menneiden muistelun sijaan, esimerkkinä edustaja Kivisaaren (kesk) puheenvuoro.

Lyhyt muisti: vasta V totuuden vaatimukseen	9.10.2020 PTK127_6: 11.36 Heidi Viljanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni ei ollut pitää tämänkaltaista puhetta, minkä nyt aion pitää, mutta koska keskustelu menee väistämättä eilisen tapaan maskiasioihin, niin haluaisin kerrata, mitä pääministeri on tässä salissa keväällä todennut. Tämä on suora sitaatti: ”Tarvitsisimme jopa 15 miljoonaa tällaista suojaavaa päivässä, ja olisi hallitukselta täysin vastuutonta tilanteessa, jossa meillä ei tällaisia määriä ole, tällaista suositusta kansalaisille antaa.” Tämä siis keväällä, ja tämä tuli tässä salissa täysin uutena asiana monille meistä. Välillä ihmettyttää, miten lyhyt muisti meillä asioissa on, kun näistä asioista puhutaan. [Välihuutoja — Timo Heinonen pyytää vastauspuheenvuoroa]
---	--

9.10.2020 PTK127_10: 11.48 Pasi Kivisaari kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin yhdyn edustaja Lindénin puheisiin siitä, että tämä maskipopulismi [Sebastian Tynkkynen: Kansanterveydellinen asia!] näinä aikoina, jolloin olemme kriisissä, luo toivottomuutta, ei toivoa. Nyt pitäisi mielellään katsoa eteenpäin: miten tätä toista aaltoa parhaalla mahdollisella tavalla torjumme niin, että yhteiskunnassa säilyvät terveellisen elämän edellytykset. [Sebastian Tynkkynen: Entä vastuunkanto?]

Katsotaan eteenpäin (V)

Lopuksi syksyn aineistossa on vaatimuksia selkeän tiedon jakamisesta kansalle. Nämä tulevat lähelle keväällä esitettyjä vaatimuksia yhteisestä tilannekuvasta ja ovat ennen muuta yleisen tason ajatuksia, miten kriisissä tulisi toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Kansan on saatava tietoa taudista. Poliittiseksi tiedon jakaminen tulee kuitenkin vain edellä kuvaamissani keskusteluissa totuuden puhumisesta, kun tieto ja sen jakaminen saa vahvasti myös moraalisia sävyjä.

	Maskit	Tieto
Kevät	-Maskien saatavuus, kotimainen tuotanto -Maskisuositus vs maskiselvitys -Maskit yksilöllisenä valintana vs kollektiivisena suojana	-Yhteinen tieto ja tilannekuva -Asiantuntijuuden vaatimukset, 'oikeanlainen' asiantuntijuus -Turha tieto; tieto päätöksenteon pohjana
Syksy	-Maskipakko tartuntatautilakiin -Maskien alv-alennus, kaikkien mahdollisuus hankkia maskeja -Takautuva keskustelu, olisiko maskeja pitänyt suosittelaa jo keväällä	-Totuus kansalle kevään tapahtumista vs. totta puhuttu koko ajan -Annettava selkeää tietoa kansalaisille taudista

Kuvio 5. Toiminnan vaatimukset aineistossa, eri ulottuvuudet

Olen koonnut vielä yhteenvedon edellä esittelemistäni toiminnan vaatimuksista kuvioon 5. Toiminnan vaatimuksissa löytyy siis sekä eri- että samanmielisyyttä niin keväällä kuin syksylläkin. Poliittiset erot toiminnan vaatimuksissa eivät välttämättä suoraan kerro poliittisesta polarisaatiosta: ei tule suinkaan odottaa, että kaikesta ollaan samaa mieltä. Keväällä erimielisyys toiminnan vaatimuksissa näyttää palautuvan niihin keinoihin, joilla parhaiten päästään jaettuun päämäärään ja toisaalta olosuhteiden tulkintoihin, mitä maskien määrästä ja niiden hyödyistä tiedetään. Syksyllä puolestaan erimielisyys kohdistuu ennen muuta kevään eduskuntakeskusteluihin maskeista, mitä tapahtui, millaisen tiedon perusteella toimittiin ja kerrottiinko toiminnasta totuus. Itse maskeista viruksen torjunnan keinona ei olla erityisen vahvasti eri mieltä, ja syksyllä maskisuosituksen ollessa voimassa edustaja Turtiaista (at) lukuun ottamatta kaikki pitävät maskeja hyödyllisinä ja tärkeinä koronan vastaisessa taistelussa. Palaan polarisaation tarkempiin tulkintoihin vielä johtopäätöksissä, mutta tässä vaiheessa voidaan sanoa, ettei toiminnan vaatimusten perustella ole nähtävissä mitään

yrkkää tai ylittämätöntä poliittista polarisaatiota. Tieto näyttäytyy kuitenkin vaatimuksissa kiinnostavana ja voi herättää pohtimaan episteemistä polarisaatiota, joka liittyy ennen muuta seuraavaksi käsiteltäviin keinovalikoimien (KV) ja olosuhteiden (O) representaatioihin.

5.2.3 Keinovalikoimat – episteeminen vivahde vaatimusten ja päämäärien välissä

Kuten olen esittänyt, käytännöllisessä argumentaatiossa keinovalikoimat (KV) voidaan nähdä ennen muuta toiminnan päämäärien (P) ja vaatimusten (V) välisenä linkkinä (Fairclough & Fairclough 2012, 44–47). Kun jonkin toimen argumentoidaan johtavan kohti haluttua päämäärää, kuvataan siis keinovalikoimaa näiden välisenä suhteena. Aineistoa analysoidessani monesti päämäärät, toiminnan vaatimukset ja keinovalikoiman representaatiot menevätkin limittäin. Pyrin esityksessäni pitäytymään keinovalikoimien kuvaamisessa niin, etten turhaan toista jo sanottua päämääristä ja toiminnan vaatimuksista. Kiinnostavan näkökulmaeron keinovalikoimien representaatiot tuovat tiedon tarkastelun kautta. Siinä missä päämäärät ja toiminnan vaatimukset kiinnittyvät nähdäkseni ennen muuta poliittiseen polarisaatioon, näen keinovalikoimien kuvaamisen voivan kertoa episteemisestä polarisaatiosta. Kysymykset siitä, millaiset keinot ovat mahdollisia tai toimivia haluttuun päämäärään pääsemiseksi kytkeytyvät oleellisesti kamppailuihin tiedosta ja asiantuntijuudesta.

Kuten olen edellä kuvannut, aineistossa on laajasti jaettuna päämääränä koronan torjuminen. Toiminnan vaatimuksissa on kuitenkin eroja, ja nämä erot tulevat näkyviin myös keinovalikoimien representaatioissa. Puheenvuoroissa, joissa vaaditaan yleistä maskisuositusta tai maskipakkoa, kuvataan sekä keväällä että syksyllä maskien toimivuutta taudin torjunnassa pääasiassa kolmesta toisiinsa liittyvästä näkökulmasta. Ensimmäinen maskien tautia torjuvasta tehosta nostetaan esiin esimerkkejä maailmalta, erityisesti Aasiasta. Puheenvuoroissa kuvataan, miten näissä maissa tautia on saatu torjuttua maskien laajalla käytöllä, mikä osoittaa siis maskien toimivan. Toiseksi maskien hyödyistä todistetaan vetoamalla asiantuntijoihin ja tutkimuksiin, ja myös tässä on usein kansainvälinen ulottuvuus. Erityisesti keväällä myös THL:n tietoa maskeista haastetaan ja nostetaan esiin vaihtoehtoisia, myös muita suomalaisia asiantuntijoita, jotka ovat maskeja suosittelleet. Kolmanneksi maskien hyötyjä tuodaan esiin monesti varsin yleisellä tasolla. Tällöin maskien hyödyllisyys taudin torjunnassa esitetään joko itsestään selvänä, yleisesti tiedettynä tosiasiana, tai esimerkiksi oman kokemuksen kautta. Kaikissa kolmessa näkökulmassa siis representoidaan, mitä maskien hyödyistä tiedetään ja miten maskit auttavat koronan torjunnassa. Ne lisäävät siis oleellisesti tiedon elementin vaatimukseen, joissa koronan torjumisen päämäärää toteutetaan maskeja suosittamalla tai maskipakolla. Alla edustaja Purran (ps) puheenvuorossa keväältä käytetään sekä kansainvälistä esimerkkiä ja tutkimustietoa että haastetaan THL:n asiantuntijuutta:

THL:n kritiikki	30.3.2020 PTK42_4: 17.23 Riikka Purra ps: ...Mitä tulee hengityssuojiiin yleisemmin koko
Suojista on merkittävää konkreettista hyötyä, ja ne myös vähentävät kontakteja (KV)	kansan kannalta, on vaikea ymmärtää, miksi THL alusta alkaen valitsi linjan, jossa hengityssuojien merkitystä vähäteltiin. Paitsi että suojista on merkittävää konkreettista hyötyä, on niillä myös psykologinen vaikutus, joka vähentää lähikontakteja. Suojainten hyödystä on tieteellistä näyttöä niin kausi-influenssan kuin sikainfluenssan torjunnassa. Vuonna 2019
Tutkimus maskeista sikainfluenssan yhteydessä (O, KV)	julkaistun mallinnuksen mukaan kausi-influenssat voitaisiin jopa torjua, jos 80 prosenttia ihmisistä käyttäisi suojaimia. Koronaviruksesta ei tietenkään vielä ole vastaavia tutkimuksia. On aivan selvää, että suojainten hyöty edellyttää niiden oikeinkäyttöä. Niin käsien pesun hyötykin edellyttää. Pelkkä huljautus vedessä ja sen jälkeen kuivaaminen likaiseen pyyhkeeseen ei tietenkään ole lainkaan hyödyllistä.
Suojainten hyöty toki edellyttää niiden oikeinkäyttöä (KV)	Hengityssuojien suhteen Aasian maat valitsivat toisin. Kuten vuosien varrella olemme nähneet, hengityssuojaimien käyttö etenkin epidemia-aikana on osa aasialaista kulttuuria. Siellä niitä ei väheksytä. Kiinan tartuntatautiviraston pääjohtaja pitää itse asiassa hengityssuojaimen käyttöä keskeisenä pandemian torjuntakeinona. Hänen mukaansa paha virhe Yhdysvalloissa ja Euroopassa on ollut se, etteivät ihmiset käytä suoja...
Aasiassa maskien käyttö (O), implis. osoittaa maskien hyödyistä (KV)	

Maskisuositusta tai -pakkoa vastustavissa puheenvuoroissa puolestaan tuodaan tyypillisesti esiin maskeihin liittyvän tiedon ristiriitaisuutta. Erityisesti keväällä esitetään, ettei maskeista ole riittävästi tietoa, jotta hallitus voisi niitä suosittaa. Tässä on huomionarvoista, että suoraan maskeja vastustavia puheenvuoroja ei esiinny, lukuun ottamatta yhtä edustaja Turtiaisen (at) puheenvuoroa, joka muutoinkin poikkeaa merkittävästi muusta aineistosta. Maskien hyötyjä ei yleisesti hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroissa pidetä välttämättä varmoina tai juuri tietyssä tautitilanteessa sopivana keinona, mutta niiden hyödyllisyyttä ei täysin kumotakaan. Ministerit Pekonen ja Ohisalo näkevät aineistossa maskit ennen muuta yksilöllisenä valintana, ja siten ne ovat keinona hallituksen toimien ulottumattomissa. Toisaalta oppositiopuolueiden edustajat vastaavat tähän, että maskien hyödyt vaativat juuri maskien laajaa käyttöä – yksittäisistä maskeista ei ole apua.

Keinovalikoimaa luovat myös käytännön maskitilanteen kuvailut. Keväällä eduskunnassa keskustellaan melko paljon maskien riittävydestä, ja esimerkiksi pääministeri Marin toteaa toukokuussa, että kirurgisista maskeista olisi varmasti hyötyä, jos niitä vain riittäisi kaikille. Tarpeesta saada maskeja lisää ollaan eduskunnassa laajasti yhtä mieltä. Syksyn keskusteluissa maskipakosta erityisesti sosiaalidemokraattien edustajat tuovat esiin, ettei maskipakkoa ole teknisesti mahdollista säätää – se ei siis ole mahdollinen osa keinovalikoimaa riippumatta maskipakon mahdollisista hyödyistä. Toisaalta kristillisdemokraattien ja kokoomuksen edustajat huomauttavat, että tartuntatautilaissa puututaan moniin perusoikeuksiin muutenkin, ja tästä näkökulmasta maskipakon säätämisen tulisi olla mahdollista. Etenkin ministerit esittävät, että maskien hyödyt vaativat niiden käyttämistä oikein. Tämä keskustelu näkyy myös edellä edustaja Purran (ps) puheenvuorossa, ja

esimerkiksi edustaja Räsänen (kd) sanoo aineistossa muutamaan otteeseen, että maskien käytön vaikeutta tai suomalaisten mahdollista osaamattomuutta maskien kanssa on turhaan liioiteltu.

Kaiken kaikkiaan edellä kuvatut erot keinovalikoimien representaatioissa noudattelevat eroja maskien käytön tai esimerkiksi maskiselvityksen tekemisen vaatimuksissa – lisäten keskusteluihin episteemisen vivahteen.

Aineistossa maskeja esitetään hyödyllisiksi keväällä ja syksyllä paitsi koronan torjunnassa yleensä, myös spesifimmin jonkin rajatumman asian mahdollistajana, siis esimerkiksi keinona päästä normaalin kaltaiseen toimintaan. Näissä puheenvuoroissa ei välttämättä vaadita yleistä maskien käyttöä, vaan se voi olla myös tilanteisempaa, ja siten maskien spesifi käyttö ei muodosta aina jakolinjoja eri edustajien välille. Joitain painotuseroja voidaan kuitenkin löytää. Maskien nähdään yleisimmällä tasolla voivan mahdollistaa yhteiskunnan avaamisen, ja erityisesti kokoomuksen ja perussuomalaisen edustajat korostavat tässä myös uskallusta lähteä kuluttamaan maskien avulla, jolloin talous saadaan pyörimään uudelleen. Syksyllä, maskisuosituksen ollessa voimassa, myös hallituspuolueiden edustajat näkevät laajasti maskit hyödyllisinä tilanteessa, jossa yhteiskuntaa pyritään avaamaan. Vasemmiston ja kokoomuksen edustajat esittävät myös, että maskeilla voidaan suojata erityisesti baari- ja ravintolatyöntekijöitä. Vanhusten suojaaminen ja heille normaalin elämän mahdollistaminen maskein nousee aineistossa myös laajasti esiin. Lisäksi yksittäisissä puheenvuoroissa maskit voivat mahdollistaa esimerkiksi urheilutapahtumien järjestämisen tai lähiovetuksen nuorille, ja eduskunnassa maskien käyttö takaa parlamentaarisen toiminnan jatkumisen.

Olen aiemmin kuvannut, miten syksyn aineistossa toiminnan vaatimukset ovat paljolti takautuvia, eli suuntautuvat kevään tapahtumiin ja näyttäytyvät kiinnostavasti myös kevään keskusteluja poliittisempina. Tämä näkyy myös keinovalikoimien representaatioissa syksyllä. Lähinnä oppositiopuolueiden edustajat esittävät keskusteluissa, että maskeista olisi ollut hyötyä jo keväällä ja niitä olisi pitänyt suositella aiemmin. Alla edustaja Kauman (kok) puheenvuorossa esitetään, että kuolemia olisi voitu välttää, jos maskeja olisi suositeltu aiemmin. Äänenpainot ovat keskusteluissa kauttaaltaan tiukempia kuin keväällä.

Maskeilla vältetty tartuntoja ja kuolemia (takautuva KV)	9.10.2020 PTK127_19: 12.18 Pia Kauma kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minä tästä maskigatesta vielä haluaisin kysyä sen, mikä oikeastaan oli se syy, minkä takia maskia ei suositeltu. Viime kädessä tämä on tärkeä asia siinä mielessä, kuinka monta tartuntaa ja jopa kuolemaa olisi voitu välttää, jos maskeja olisi suositeltu ja niitä olisi ollut käytössä...
--	---

Hallituspuolueiden edustajat puolestaan korostavat takautuvasti tiedon epävarmuutta maskien hyödyistä, kuten edustaja Malmin (sd) puheenvuorossa. Lisäksi puheenvuoroissa käydään läpi

tautililannetta keväällä ja kesällä ja esitetään, etteivät maskit olisi silloisessa tautitilanteessa olleet kovin hyödyllinen taudin torjunnan keino, mikä tulee edelleen esiin edustaja Malmin puheenvuorossa.

Erityisesti sosiaalidemokraattien edustajat ottavat laajalla rintamalla kantaa, että maskeista on hyötyä syksyllä, kun yhteiskuntaa pyritään avaamaan, mutta keväällä tietoa ei ollut riittävästi ja kesällä tautitilanne oli laantunut, eli maskien suosittelemisessa ei olisi ollut järkeä, eivätkä kansalaiset olisi tällaista suositusta noudattaneet.

Selvityksessä tarkasteltiin maskien hyötyä tällaisen viruksen torjunnassa (KV)

9.10.2020 PTK127_35: 16.01 Niina Malm sd: ...Osana periaatepäätöstään hallitus linjasi 6.5.2020, että kasvomaskien käytöstä koronavirustartuntojen ehkäisemisessä kertynyt tieteellinen näyttö selvitetään. Maskiselvityksessä ei arvioitu maskien riittävyttä, vaan pyrittiin selvittämään tieteellisen kirjallisuuskatsauksen avulla maskin käytön tutkimuksella todettu hyödyllisyys tällaisessa virustaudissa. WHO ei keväällä suosittanut laajaa maskien käyttöä oireettomille ja on sen jälkeenkin suosittanut, että lääketieteelliseen käyttöön tarkoitettut maskit tulee säästää ensisijaisesti terveydenhuollon käyttöön. [Sari Multalan välihuuto]

WHO ei suosittelut maskeja oireettomille (O, KV)

On muistettava, että suositukset annetaan myös suhteessa epidemiologiseen tilanteeseen. Kesäkuun alussa koronan ilmaantuvuus laski Suomessa. Elokuussa, kun THL:n suositus annettiin, näkyivät ensimmäiset merkit siitä, että ilmaantuvuus alkaa nousta ja että lisätoimia tarvitaan. Nyt minä kehottaisin kokoomusta: ajakaa se derbi takaisin talliin. [Kimmo Kiljunen: Rauhoittukaa, kokoomus!]

Suositukset suhteessa tautitilanteeseen (KV)

Kuten olen tuonut toiminnan vaatimuksia käsitellessäni esiin, syksyn aineistossa käydään suurta poliittista kamppailua luottamuksesta, kevään toimista ja maskien suosittelemattomuuden syistä. Ministeri Kiurua kohtaan esitetty epäluottamuslause on näiden keskustelujen huipentuma. Kokoomuksen, perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien edustajat jopa syyttävät ministereitä (tai ministeri Kiurua) valehtelusta ja THL:ään kohdistuneesta poliittisesta ohjauksesta. Näiden puheenvuorojen mukaan maskien hyödyistä tiedettiin jo keväällä, mutta koska maskeja ei ollut tarpeeksi, kansalle valehdeltiin ja teetettiin turha maskiselvitys, esimerkkinä edustaja Essayahin (kd) puheenvuoro:

Maskiselvitys suuri kysymys – täysin turha tutkimus

9.10.2020 PTK127_4: 11.33 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämän kyselytunnin vakavin kysymys on minun mielestäni se, teetettiinkö meillä viime kesänä täysin turha tutkimus siitä, mikä hyöty näillä maskeilla ja niiden käyttämisellä on. Annettiin eilen meille sitten vihdoinkin se totuus ja kerrottiin, että koska hallitus ei suoriutunut siitä, että olisi voinut toimittaa maskeja keväällä tarpeeksi, niin sen tähden tätä päätöstä vitkuteltiin? Eikö tämä ole vaarallista leikkiä ihmisten hengellä ja terveydellä? Toivonkin, että täällä paikalla olevat sosiaali- ja terveysministeriön ministerit kertovat nyt tämän tilanteen todellisen laidan ja sen, miksi rahaa käytettiin esimerkiksi täysin turhan tutkimuksen tekemiseen...

Maskeja ei ollut, koska hallitus ei suoriutunut niiden hankinnasta, päätöstä vitkuteltiin (O, KV)

Samaan aikaan myös hallituspuolueiden edustajat myöntävät, että maskeja ei ollut tarpeeksi keväällä, kuten pääministeri Marin alla:

8.10.2020 PTK126_7: 16.50 Pääministeri Sanna Marin (vastauspuheenvuoro): ...Arvoisa puhemies! Hallitus ei ole missään vaiheessa sanonut, että maskia ei saa käyttää. [Välihuutoja] Me olemme koko ajan sanoneet, että maskia voi hyvin käyttää, mutta kun sitä käyttää, [Eduskunnasta: Sekava viestintä!] sitä tulee käyttää oikein, kuten terveysviranomaiset suosittelevat, sillä jos maskia käyttää väärin, niin siitä voi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. On hirveän tärkeää, että sitä käytetään oikein, ja nämä ohjeistukset ovat löydettävissä THL:n sivuilta.

Maskia tulee käyttää oikein (KV)
Terveysviranomaiset

Mutta jos me katsomme kevättä, niin miten olisi käynyt, jos oltaisiin keväällä annettu laaja maskisuositus ilman, että maskeja oli saatavilla? Meillä oli koko globaalissa mittakaavassa, kaikissa maissa, valtavia ongelmia siinä, että maskeja ei ollut, [Perussuomalaisten ryhmästä: Sieltähän se tuli!] niitä ei saatu. Koko kevät tehtiin töitä sen eteen, että myös kotimaista tuotantoa saadaan käynnistettyä. Minkälainen hämmennys siitä olisi tullut, kun me olisimme laajasti suositelleet ja maskeja ei olisi ollut saatavilla?...

Keväällä maskeja ei ollut (O) -> ei voitu antaa suositusta (KV)

Keskusteluun eron tekevät tulkinnat siitä, sanottiinko samaa totuudenmukaisesti jo keväällä. Aineiston perusteella Marin kertoi eduskunnalle 6.5., ettei kirurgisia maskeja riitä kaikille. Oppositioapuolueiden edustajat kuitenkin esittävät, että tieto tuli syksyllä uutena ja näin saatiin viimein totuus esiin. Maskien määrää käsitellään kokoomuksen edustajien puheenvuoroissa myös takautuvasti niin, että jos maskisuositus olisi annettu, yritykset olisivat lähteneet tekemään maskeja. Maskien saatavuusongelma olisi siis ratkennut ikään kuin itsestään.

Lopuksi osana epäluottamuskeskusteluja representoidaan luottamusta ja viestintää kriisin hoidon keskeisenä keinona. Kriisissä johtoon on voitava luottaa, jolloin luottamus on paitsi moraalinen arvo (palaan tähän arvopremissejä käsitellessäni), myös käytännössä osa keinovalikoimaa taudin torjunnassa. Luottamuksen menetys johtaa tässä argumentaatiokuviossa luontevasti vaatimukseen ministeri Kiurun erosta: luottamuksen mentyä hallituksen viestintään ei luoteta, ja siksi luottamus on saatava takaisin, jotta koronaa vastaan voidaan taistella jatkossa.

5.2.4 Olosuhteiden representaatiot – korona vakava uhka, mutta mitä tiedetään maskeista

Siinä missä toiminnan päämäärät (P) ovat Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) käytännöllisen argumentaation mallissa kuviteltuja tulevaisuuksia, joita kohti pyritään, ovat olosuhteiden representaatiot (O) puolestaan kuviteltua nykyisyyttä, eli esityksiä siitä mitä tapahtuu tai millaisessa tilanteessa olemme. Fairclough'n ja Fairclough'n mukaan kriittisessä diskurssianalyysissä on usein tutkittu representaatioita sinänsä, mutta kiinnostavaa poliittisessä diskurssianalyysissä on erityisesti, millaisia toiminnan vaatimuksia olosuhteiden representaatioiden perustalle rakennetaan (em. 6, 94). Ajattelen, että keinovalikoimien (KV) tavoin olosuhteiden representaatioissa tieto ja asiantuntijuus

ovat keskeisiä. Olosuhteiden kuvauksissa oleellisesti esitetään, mitä tiedämme maailmasta, ja tälle tiedolla argumentaatioissa myös rakentuu, mihin voimme tai tulisi pyrkiä.

Edellä olen esittänyt, että toiminnan päämääränä (P) koronan torjuminen on aineistossa laajasti jaettu ja hyväksytty. Olosuhteiden kuvauksissa niin ikään korona nähdään vakavana, koko kansakuntaa monella tavalla haastavana uhkana. Koronan vakavuutta korostetaan sekä keväällä että syksyllä: pandemiaa kuvataan sotatilaan verrattavissa olevaksi kriisiksi, jonka kestosta ei ole tietoa. Aineistossa on jälleen ainoastaan yksi edustaja Turtiaisen (at) puheenvuoro, jossa tämä konsensus kyseenalaistetaan:

Korona ei vakava uhka (O)	18.12.2020 PTK169_1: 15.02 Ano Turtiainen at: Koronakuolleisuus on erittäin pientä, ja se koskettaa vain niitä ihmisiä, jotka olisivat aikaisemmin kuolleet keuhkokuumeeseen tai influenssaan. Jokainen täyspäinen tajuaa, että nyt on yksi maailman suurimmista puhalluksista käynnissä.
Vedätyt	

Kaikkien muiden osalta yksimielisyys koronasta vakavana uhkana näkyy myös niin kutsutuissa yhtenäisyyden kuvauksissa. Erityisesti keväällä puheenvuoroissa korostetaan, miten koronaa vastaan taistellaan yhteisenä rintamana yli hallitus- ja oppositiorajojen. Huomionarvoista on, että monissa oppositiopuolueiden edustajien puheenvuoroissa, joissa esimerkiksi vaaditaan maskisuositusta tai muuten kritisoidaan hallitusta, osoitetaan myös tukea, kuten edustaja Niikon (ps) puheenvuorossa:

Korona vakava uhka (O)	17.3.2020 PTK25_1: 0.09 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies! Koronaviruspandemia on vakava asia, ja on ihan selvää, että koko eduskunta yhdessä tekee kaikkensa sen asian hyväksi, että saadaan vähennettyä tämän epidemian leviämistä ja hallitus saa kaiken tukensa siihen, mitä se tämän hyväksi tekee...
Hallitus saa tuen	

Hallituksen koronatoimia myös kiitellään monissa puheenvuoroissa läpi puoluekentän, ja yleisesti Suomen nähdään onnistuneen kansainvälisessä vertailussa erinomaisesti koronan torjunnassa.

Koronan representointi uhkana toistuu keväällä ja syksyllä aineistossa varsin samankaltaisena, mutta yhtenäisenä rintamana toimiminen ja Suomen onnistuminen koronan torjunnassa näyttävät politisoituvan syksyllä jossain määrin. Tämä liittyy ennen muuta aiemmin kuvaamiini takautuviin keskusteluihin kevään tapahtumista, maskisuosituksista ja luottamuksesta. Erityisesti sosiaalidemokraattien edustajat huomauttavat vastauksena ministeri Kiurua kohtaan esitettyyn epäluottamuslauseeseen, että Suomi on onnistunut koronan hoidossa erinomaisesti, kuten edustaja Guzeninan (sd) puheenvuorossa. Syksyllä on myös puheenvuoroja, joissa Suomen todetaan ikään kuin neutraalisti onnistuneen hyvin, ja kiitoksiakin esitetään suuntaan ja toiseen, eri puolueille, kansalaisille ja eduskunnalle, mutta edustaja Guzeninan ja muissa vastaavissa puheenvuoroissa Suomen onnistumisen representoiminen saa selvästi poliittisen merkityksen.

Ministeri tehnyt
työtä itseään
säästelemättä (O,
A)

Tulokset ovat
olleet kiistattomia
(O)

9.10.2020 PTK127_40: 16.28 Maria Guzenina sd: Eli kokoomus esittää epäluottamusta ministerille, joka on tehnyt itseään säästelemättä työtä tässä kansainvälisessä hyvin vaikeassa koronakriisissä meidän kaikkien suomalaisten suojelemiseksi. Ja tulokset ovat olleet kiistattomia, siis tulokset ovat olleet kiistattomia. Suomi on kansainvälisessä vertailussa selviytynyt tässä hyvin, hyvin vaikeassa tilanteessa aika hyvin, kun katsotaan ihan tilastollisesti. Me olemme saaneet säästettyä ihmishenkiä. Mikä on sen arvokkaampi asia kuin ihmishenki? Ja me olemme saaneet pidettyä tehohoitokapasiteetin kuormituksen minimissään. Eli me olemme varautuneet, me olemme rakentaneet, me olemme ennakoineet ja me olemme tehneet kaikkemme, että ihmishenkiä säästetään.

Samassa keskustelussa myös yhteisen rintaman *toteamuksista* siirrytään jossain määrin yhtenäisyyden *vaatimukseen*, alla esimerkkinä edustaja Asellin (sd) puheenvuoro. Kokoomuksen epäluottamuslause ministeri Kiurua kohtaan representoidaan rintamakarkuruudeksi ja yhteisestä taistelusta lipeämiseksi, ja nämä representaatiot linkittyvät vaatimukseen eteenpäin katsomisesta ja koronan vastaisen taistelun jatkamisesta yhdessä. Sekä yhtenäisyyden kuvaamisen että sen vaatimisen voi nähdä olevan tarkoitettu rakentamaan yhteisyyttä kriisitilanteessa, ja tätä solidaarisuutta tai kollektiivisuutta on hedelmällistä tulkita myös argumentaation arvopremissinä (A), mihin palaan myöhemmin.

Kriisi päällä (O)

Yhteen hiileen (A,
V)

9.10.2020 PTK127_31: 12.47 Marko Asell sd (vastauspuheenvuoro): ...Tällä ilmeisesti kokoomuksen toimistolla suunnitellulla maskivyyrytyksellä ja hyökkäyksellä on nyt tarkoitus vain luoda epäluottamusta, mutta kriisi on edelleen päällä, ja nyt tarvittaisiin semmoista isänmaallista yhteen hiileen puhaltamista edelleen [Sebastian Tynkkynen: Älkää kehdatko! — Eduskunnasta: Juuri näin!] — mutta ei.

Syksyllä käytyihin, kevään tapahtumiin takautuvasti kohdistuviin keskusteluihin liittyvät myös olosuhteiden kuvauksina taudin eri vaiheiden kertaamiset. Nämä kiinnittyvät ennen muuta edellä keinovalikoimien (KV) yhteydessä esittelemiini puheenvuoroihin, joissa esitetään, että esimerkiksi kesällä tauti oli suvantovaiheessa, eikä maskisuosituksessa silloin olisi ollut mitään mieltä. Koronaa pidetään siis vakavana uhkana kauttaaltaan, mutta tautitilanteissa tuodaan esiin ja tunnistetaan myös eroja, joiden myötä myös erilaiset keinot tulevat kysymykseen eri olosuhteissa. Nämä olosuhteiden kuvaukset eivät kuitenkaan politisoidu, eikä aineistossa kukaan esitä, etteikö tautitilanne olisi todella ollut kesällä lievempi.

Niin ikään edellä keinovalikoimien yhteydessä esitettyä lähelle tulevat tietoon ja asiantuntijuuteen liittyvät olosuhteiden representaatiot. Puheenvuoroissa tuodaan esiin, miten maskeista on ristiriitaista tietoa, tai toisaalta vedotaan asiantuntijoihin, jotka ovat maskeja suositelleet. Analyysin ja tulkinnan suhteen voidaan katsoa, että näissä puheenvuoroissa keinovalikoimia representoivat todistukset

maskien hyödyistä, ja olosuhteita representoi puolestaan ehkä yleisemmällä tasolla asiantuntijuuden ja tiedon olemassaolo. Joka tapauksessa näissä keinovalikoimat ja olosuhteet limittyvät väistämättä toisiinsa.

Olen analyysissani lukenut kansainvälisten esimerkkien käytön osaksi olosuhteiden kuvauksia toisin kuin Fairclough'n ja Fairclough'n alkuperäisessä käytännöllisen argumentaation mallissa (Fairclough & Fairclough 2012, 142). Heille kansainvälisten esimerkkien käyttö on argumentaation premissien ulkopuolinen tapa vahvistaa toiminnan vaatimuksen perusteluita. Pidän kuitenkin kansainvälisten esimerkkien käyttämistä luontevana osana olosuhteiden eli nykytilanteen kuvauksia. Tässä on syytä huomata, että siinä missä kansainvälisten esimerkkien katsotaan todistavan maskien hyödyistä, esimerkiksi että jossain maassa korona on saatu hallintaan maskien avulla, ne voidaan argumentaatiossa lukea ennen muuta keinovalikoimiin, kuten olen edellä esittänyt. Toisaalta yleisemmällä tasolla kansainvälisten esimerkkien käyttö ikään kuin mallina meillekin on nähdäkseni mielekästä tulkita osaksi olosuhteiden, eli olemassa olevan toimintaympäristön kuvauksia.

Yksikään Pohjoismaa ei suosita maskeja (O)	6.5.2020 PTK67_5: 15.05 Pääministeri Sanna Marin: ...minun tietojeni mukaan yksikään Pohjoismaa ei tällä hetkellä suosita kaikille käytettäväksi näitä kasvomaskeja. Jos olen väärässä, niin voitte toki korjata, mutta tämä on minun tietoni...
Monet maat ovat ottaneet maskisuosituksia käyttöön (O) THL:n pääjohtaja suositellut maskeja (O)	14.4.2020 PTK53_1: 15.41 Päivi Räsänen kd: ...Monet maathan ovat säätäneet nyt näitä maskipakkoja tai vahvoja suosituksia, Aasian maiden lisäksi esimerkiksi Itävalta, Tšekki, nyt myös Yhdysvallat. Myös Maailman terveysjärjestö on muuttanut kantaansa ja ilmoittanut, että nämä kotitekoiset maskit suojaavat, sillä tartunnan voi saada oireettoman koronaviruksen kantajan hengitysilmosta, ja samoinhan nyt THL:n pääjohtaja Markku Tervahauta on vastoin aiempia THL:n kantoja suositellut maskin käyttöä...
Keväällä WHO suositeli maskeja; moni maa (O)	8.10.2020 PTK126_6: 16.49 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): ...WHO suositteli jo keväällä maskien käyttöä. Moni muu maa antoi vahvan suosituksen tai jopa määräyksen maskien käytöstä...
WHO ei suositellut keväällä maskeja (O)	9.10.2020 PTK127_23: 12.32 Kim Berg sd (vastauspuheenvuoro): ...Mitä tulee näihin asiantuntija-arvioihin, täällä on nostettu esille muun muassa se, että WHO olisi jo keväällä suositellut maskia kaikille. Tämähän ei pidä paikkansa. WHO suositteli vielä 5. päivä kesäkuutakin, että lääketieteelliseen käyttöön tarkoitetut maskit tulisi säästää ensisijaisesti terveydenhuollon työntekijöille, joten tämä ei pidä paikkaansa...

Asiantuntijuuden ja kansainvälisten esimerkkien käytössä keväällä pääasiassa tuodaan esiin omaan maskikantaan sopivia näkemyksiä, ja syksyllä keskustelu puolestaan kohdistuu takautuvasti kevään tapahtumiin ja tulkintoihin saatavilla olleesta asiantuntijuudesta. Kuvaavia esimerkkejä kevään ja

syksyn keskusteluista ovat yllä pääministeri Marinin, edustaja Räsänen (kd), edustaja Kiurun (kok) sekä edustaja Bergin (sd) puheenvuorot.

Näistä esimerkkipuheenvuoroista käy erinomaisesti ilmi, miten tietoa ja kansainvälisiä esimerkkejä voidaan käyttää poliittisesti. Marin kiinnittää Suomen osaksi Pohjoismaita, tarkoituksena esittää luontevana, että kuljemme oman viiteryhmämme kanssa samaa matkaa. Toisaalta aineistossa haetaan Suomelle esimerkkejä Aasiasta sekä myös muista Euroopan maista, joissa maskisuosituksia on annettu. Syksyn puheenvuoroissa tulkinnat kevään tapahtumista ja käytettävissä olevasta tiedosta ovat jopa täysin päinvastaisia. Poliittisia eivät ole siis vain maskien käyttö tai suosittelu, vaan myös tieto maskeista ja niistä olosuhteista, joissa päätöksiä tehdään tai on tehty.

Sekä keinovalikoimat että olosuhteiden representaatiot voivat kuvata episteemistä polarisaatiota. Aineistossa tulee hyvin esiin, miten tietoa tai tietyn tiedon esittämistä voidaan käyttää poliittisten vaatimusten tukena. Aineiston maskikamppailuissa suurimmat erot näyttäisivät asettuvan juuri tiedon alueelle. Palaan johtopäätöksissä pohtimaan, mitä näiden tiedosta käytyjen keskustelujen ja tiedon politisaation pohjalta voidaan lopulta sanoa episteemisestä polarisaatiosta.

5.2.5 Arvot – huoli terveydestä ja taloudesta, kriisiä hoidettava ilman politiikkaa

Viimeisenä argumentaation premissinä käyn läpi aineistossa esiintyviä arvoja. Arvot määrittävät Fairclough'n ja Fairclough'n mukaan paitsi toiminnan päämäärää, vaikuttavat keskeisesti myös olosuhteiden eli nykytilan tulkintoihin sekä mahdollisiin käytettävissä oleviin keinoihin, joilla päämääriä on mahdollista tavoitella (Fairclough & Fairclough 2012, 44–47). Polarisaation tutkimuksen kannalta arvoihin keskittymällä voidaan päästä kiinni ennen muuta moraaliseen polarisaatioon.

Olen edellä esittänyt, että laajasti jaettuna olosuhteiden kuvauksena (O) aineistossa koronaa pidetään vakavana uhkana, ja samoin yhteisenä päämääränä (P) näyttäytyy tähän uhkaan vastaaminen. Aineistossa esiin tuodut arvot (A) tukevat näitä tulkintoja. Yhteisenä, laajasti jaettuna arvona esiin nousee terveyden ja hengen suojeleminen ja kaikista huolehtiminen pandemiassa. Kuten päämäärien kohdalla koronan torjuminen, usein terveyden suojeleminen näyttäytyy niin itsestään selvänä arvona, ettei sitä tarvitse erityisesti argumentoida, eikä se herätä minkäänlaista poliittista kiistaa aineistossa. Terveyden suojeleminen arvona jää monissa puheenvuoroissa implisiittiseksi ja sen sanoittamisen sijaan mennään suoraan asiaan, eli keskustellaan *miten* suojele terveyttä parhaiten koronakriisissä.

Terveyden ja hengen suojaamisen lisäksi aineistossa ollaan laajasti huolissaan, miten koronakriisi iskee talouteen. Maskeja puoltavissa puheenvuoroissa maskit nähdään usein yhtenä keinona paitsi suojata ihmisten terveyttä, myös saada talous jälleen pyörimään. Terveys ja talous arvoina eivät

kuitenkaan poissulje aineistossa millään tavoin toisiaan, vaan molemmista ollaan laajasti huolissaan, ja aineistossa myös eksplisiittisesti vedotaan, ettei näitä tule asettaa vastakkain. Erot toiminnan vaatimuksissa maskien suhteen eivät myöskään näyttäisi palautuvan mihinkään arvojen eroavaisuuksiin, vaan erot tapahtuvat enemmän olosuhteiden (O) ja keinovalikoimien (KV) representaatioissa, kuten olen edellä esittänyt. Alla ministeri Kiurun ja edustaja Iksen (kok) puheenvuoroissa tulee hyvin esiin laajasti jaettu arvopohja.

Suomalainen häätähuutomerkki	1.10.2020 PTK122_4: 16.41 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on hyvä, että myös eduskunnan kanssa keskustellaan koko ajan siitä, miten eri poliittiset ryhmät voisivat tukea maatamme kohdannutta tilannetta. Jos nyt ei ole suomalaisen häätähuutomerkkin aika, niin milloin se on? Tämä tautitilanne ajautuu todella kovasti kiihtymisvaiheeseen, jos me emme pysty myöskin tässä tilanteessa yhdessä tekemään painopisteitä sille, millä tavalla toimisimme nyt tehokkaasti, jotta korona ei pääse leviämään koko maahan niin vahvasti, että siitä tulee aivan riasamme ja vielä kevääseen asti.
Ei terveyttä ja taloutta vastakkain (A)	Tältä osin ei kannata laittaa taloutta ja terveyttä vastakkain — se ei vie eteenpäin, vaan se, että tehdään täsmätoimia, alueellisia toimia...
Seuraukset taloudelle ja terveydelle (A)	6.10.2020 PTK124_6: 14.23 Anna-Kaisa Ikonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koronan totjunnassa on onnistuttava, sillä taudin leviämisen on vakavia seurauksia sekä ihmisten terveydelle että myöskin taloudelle...

Katsetta tarkentamalla aineistosta voi löytyä pieniä arvojen painotuseroja tai tietyissä puheenvuoroissa esiintyviä kohdennettumpia huolenaiheita. Esiin nousevat ikäihmisten hyvinvointi ja mielenterveys, mielenterveys laajasti, koronan aiheuttama hoitovelka, kotimaisten yritysten tilanne, vähävaraisista huolehtiminen kriisissä, riskiryhmiin kuuluvista huolehtiminen, yksinäisyys, ravintola-alan toimijat, alkoholiongelmät, työntekijöiden turvallisuus, lapset ja nuoret sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön jaksaminen. Myös isänmaallisuus ja omavaraisuus tulevat arvoina aineistossa jonkin verran esiin. Keskeistä näiden tarkennettujen näkökulmien kohdalla on, että tulkinnassani ne eivät muodostu toisilleen vastakkaisiksi, niistä ei käydä kamppailuja eikä jotain tiettyä arvoa välttämättä pyritäkään nostamaan toisten edelle. Enemmän kohdennettuja huolenaiheita voidaan pitää ikään kuin muistutuksina, että myös tähän korona vaikuttaa. Huolenaiheet näyttävät jaettuina, eikä keskeisiä eroja muodostu esimerkiksi maskikantojen mukaan tai hallitus- ja oppositiopuolueiden välille.

Kriisi näyttää aineistossa monella tavoin yhdistävänä kuin erottavana, ja tämä tulee puheenvuoroissa myös sanoitetuksi, kuten olen jo olosuhteiden kuvauksien yhteydessä tuonut esiin. Erityisesti keväällä kriisiin vastaaminen yhdessä näyttää arvona, johon kietoutuvat myös

solidaarisuus, kollektiivisuus ja osin isänmaallisuuskin. Keväällä monissa maskisuositusta puoltavissa puheenvuoroissa korostetaan maskin käytön solidaarisuutta: käyttämällä maskia suojaamme toinen toisiamme. Toisaalta myös hallituspuolueiden edustajat korostavat usein yhteisyyttä ja yhteen hiileen puhaltamista, mistä esimerkkinä myös edellä ministeri Kiurun puheenvuorossa (PTK122_4) toimii ”suomalainen hätähuutomerkki”. Pitkin aineistoa hallituspuolueiden edustajat kiittelevät oppositiota ja oppositiopuolueiden edustajat kiittelevät hallitusta, ja kaikki kehuvat ja kiittelevät kansalaisia yhteisistä ponnistuksista koronan torjumiseksi. Esimerkkinä edustaja Multalan (kok) puheenvuoro:

Hallitus, eduskunta ja suomalaiset yhdessä (A)	23.4.2020 PTK60_3: 18.24 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Koronavirusepidemia on Suomessa saatu hyvin hallintaan ja rajoitustoimet ovat purreet. Tästä on syytä kiittää niin hallitusta, eduskuntaa kuin suomalaisia, jotka ovat noudattaneet rajoituksia ja suosituksiakin pääosin hyvin...
---	--

Kriisi voi luontevasti yhdistää, mutta korostetulla yhteisyyden esiin tuomisella pyritään varmasti myös tuottamaan moraalista pohjaa koronatoimille ja niiden noudattamiselle. Olen jo edellä esittänyt, miten syksyllä keskustelujen politisoituminen näkyy myös tässä yhteydessä. Keväällä yhteisyys esitetään ikään kuin toteamukseksi tai itsestään selvyytenä, mutta syksyllä yhteisyyttä myös vaaditaan ja yhteisestä rintamasta lipeäminen esitetään moraalittomana. Tämä tulee esiin ennen kaikkea hallituspuolueiden edustajien vastauksissa kokoomuksen ja muiden opposition edustajien puheenvuoroihin, joissa syytetään hallitusta ja ministeri Kiurua valehtelusta. Esimerkiksi edustaja Kettusen (kesk) puheenvuorossa kiinnostavasti politiikka näyttäytyy politiikassa moraalittomana – kriisin keskellä asioita pitää hoitaa politisoimatta niitä:

Vaikea koronatilanne (O)	13.10.2020 PTK128_11: 22.30 Tuomas Kettunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Juurikin näin, on keskustelua ensi vuoden talousarviosta, ja nyt tämä keskustelu yltyi tähän maskikeskusteluun. Arvoisa oppositio, kun tässä vaikeassa koronatilanteessa samaan aikaan tehdään historiallista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta, niin sitten käydään keskustelua joistain maskeista ja tehdään epäluottamuslauseita ministereitä kohtaan. Onko tämä asianmukaista toimintaa tällaisessa tilanteessa esimerkiksi valtionhoitopuolue kokoomukselta? Tuntuu jotenkin, että tällaisista hätätilaa, poikkeustilaa, käytetään hyväksi politiikan tekoon. [Sari Multalan välihuuto]...
Käytetään hyväksi politiikan tekoon (A)	

Kukaan ei ole aineistossa varsinaisesti eri mieltä, etteikö kriisiä tulisi hoitaa yhdessä. Epäluottamuslausekeskusteluissa oppositiopuolueiden edustajat syyttävät niin ikään ministeri Kiurua poliittisuudesta kriisin hoidossa, kuten alla edustaja Vestmanin (kok) puheenvuorossa:

Päätöksiä ei vain
tiedon pohjalta,
poliittinen ohjaus
(A)

9.10.2020 PTK127_15: 12.09 Heikki Vestman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! THL:n pääjohtaja suositti maskien käyttämistä julkisella paikalla 14. huhtikuuta. STM:n kansliapäällikkö tyrmäsi tämän näkemyksen ja totesi, suora sitaatti: ”Hänen asemassaan ei ole oikeutta yksityisajatteluun.” Kuuntelin toukokuussa saman haastattelun kuin edustaja Heinonen, jossa THL:n pääjohtaja toi esille, että THL:ssä tiedettiin, että maskeista on hyötyä, mutta STM on pidättänyt maskisuosituksen antamisen itselleen. Toimittajan kysymykseen siitä, mitä yhteiskunnallisia herkkyyksiä tähän asiaan liittyy, hän vastasi, suora sitaatti: ”Tästä on ollut tästä maskiasiaasta keskustelua mielestäni myöskin opposition ja hallituksen välillä. Ja voi olla, että tässä on sitten sellaisia näkökulmia, jotka eivät ole pelkästään tieteen ja tietopohjalta ratkaistavia.” — Eli siis poliittisia näkökulmia. Estikö STM maskisuosituksen antamisen? Ohjasitteko [Puhemies koputtaa] STM:n maskiselityksen tekemistä poliittisesti... [Puhemies keskeyttää puheenvuoron puheajan ylityttyä]

Kiinnostavasti keskustelu näyttäytyy poliittisena, mutta ero ei näyttäisi palautuvan erilaisiin arvoihin. Keskustelussa syytetään molempiin suuntiin politiikan tekemisestä, mikä on eduskunnassa, maan keskeisimmällä poliittisella areenalla erittäin huomionarvoista ja kertoo kenties, miten vuoden 2020 aikana koronapandemia on tuottanut poliittisen poikkeustilan. Kriisissä kaikki haluavat näyttäytyä vastuullisina valtionhoitajina, ja asioiden politisoiminen esitetään haitallisena.

Lopuksi epäluottamuslausekeskusteluissa huomio kiinnittyy myös poliittisiin prosesseihin ja niiden oikeellisuuteen. Tätä voidaan lukea myös edellä edustaja Vestmanin (kok) puheenvuorosta. Kriisissä tiedon merkitys päätöksenteossa näyttää korostuvan, ja poliittisten prosessien oikeellisuus tulee moraaliseksi arvoksi. Edelleen tästä arvosta näytetään olevan laajasti yhtä mieltä, ja keskustelu politisoituu ennemmin tiedon kuin arvojen suhteen. Hallituspuolueiden edustajat korostavat jatkuvasti, miten päätöksiä on tehty aina perustuen parhaaseen saatavilla olevaan asiantuntijatietoon ja virkaesitysten pohjalta, kuten alla ministeri Kiurun puheenvuorossa. Poliittikkaa tai poliittisia arvostelmia päätösten taustalla pyritään siis häivyttämään, ja toisaalta politiikan teosta tai kriisin politisoimisesta syytetään puolin ja toisin.

Prosessien
oikeellisuus (A)

9.10.2020 PTK127_32: 12.51 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru: ...Me teemme asioita virkaesityksestä, me teemme asioita sen näytön perusteella, minkälaisia esityksiä meille tulee pöytään...

Maskikeskusteluissa esiin nousevat arvot eivät anna juuri aihetta tulkita moraalista polarisaatiota. Pääasiassa arvot näyttäytyvät pandemian edessä laajasti jaettuina, ja pienet painotuserot eivät nouse missään vaiheessa poliittisen kiistan kohteeksi. Arvoja kyllä käytetään syksyllä poliittisesti, tuottamaan muista toimijoista kuvaa moraalittomana, mutta näissä keskusteluissa taustalla olevat arvot vaikuttaisivat kiinnostavasti olevan kaikille edustajille samoja, ja syytökset perustuvat lähinnä (kenties tahallisesti) poikkeaviin tulkintoihin tapahtumista ja prosesseista.

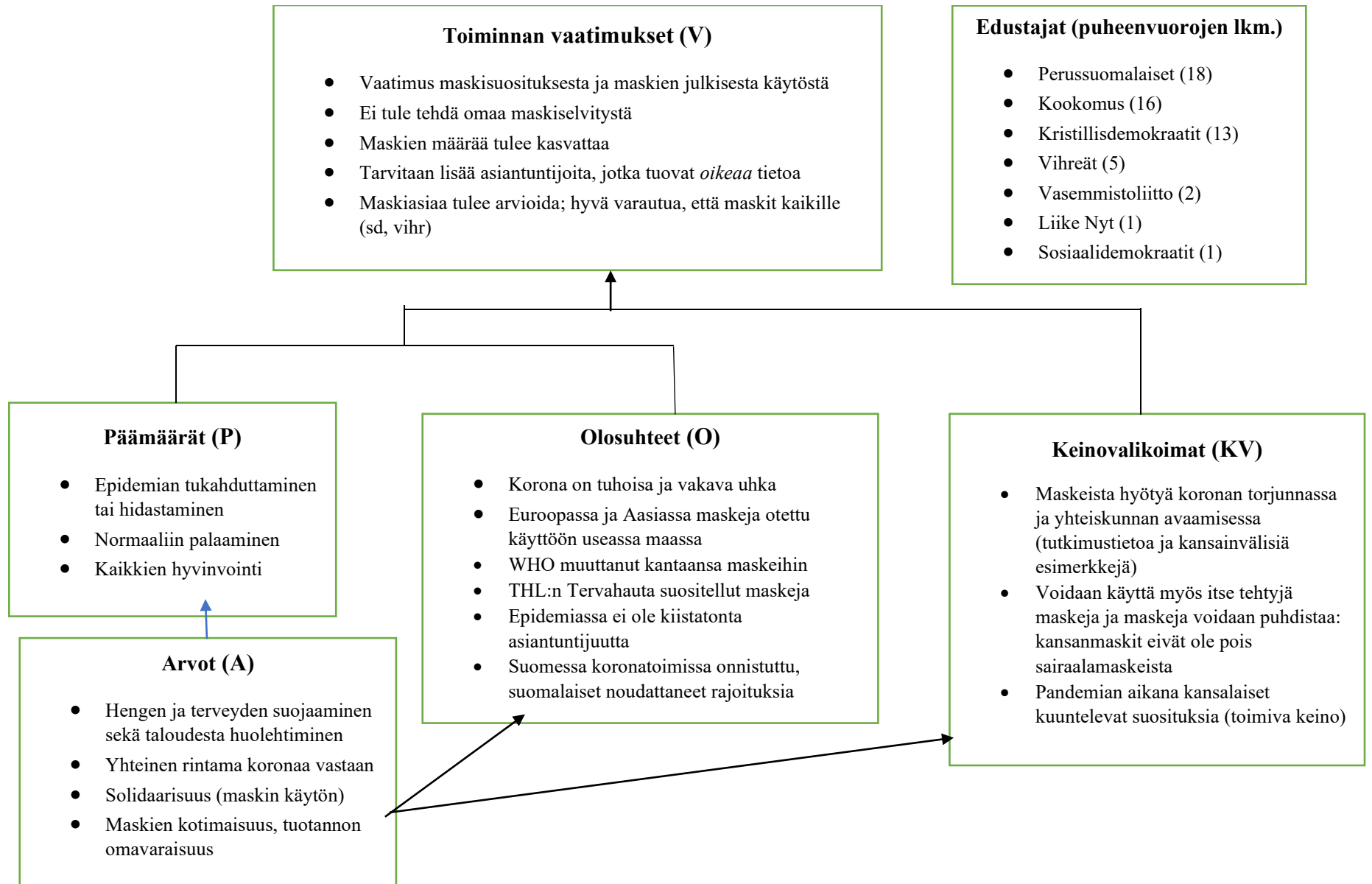
5.3 Maskikeskustelujen argumentaatiokaaviot

Olen edellä käynyt aineistoani läpi Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) poliittisen diskurssianalyysin mallin mukaisin argumentaatiokohdin. Olen esittänyt, että aineistossa päämäärät (P) ja olosuhteiden kuvaukset (O) koronan suhteen ovat laajasti jaettuina, ja myös arvot (A) näyttävät yhteisinä. Kriisi vaikuttaa olleen enemmän yhdistävä kuin erottava tekijä, mutta samalla toiminnan vaatimuksissa (V) suhteessa maskeihin on eroja. Näiden erojen taustalla tieto ja asiantuntijuus näyttävät poliittisina ja tässä suhteessa tulkinnat olosuhteista (O) ja keinovalikoimista (KV) eroavat. Pysin vielä vetämään yhteen edellä sanottua esittämällä esimerkit argumentaatiokokonaisuuksista aineiston keskeisimmissä keskusteluissa. Nämä keskustelut ovat tulkintani mukaan maskien kannalta aineiston ydintä, ja niissä näyttäisi olevan varsin selkeät ja (osapuolittain) melko jaetut argumentaatiokehikot.

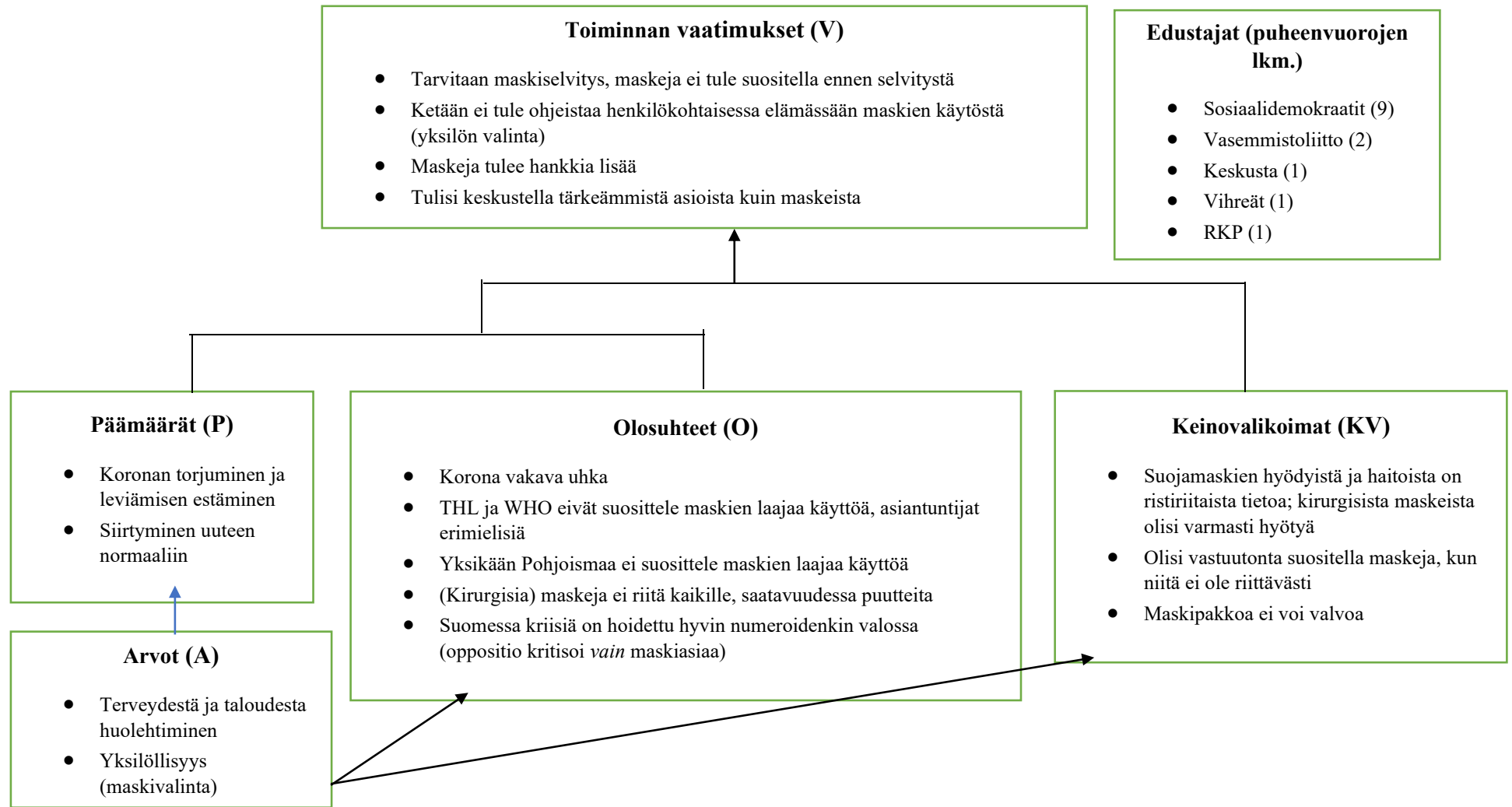
Keväällä keskeinen maskikeskustelu käydään maskisuosituksen ja maskiselvityksen kannattajien välillä, ja tämän keskustelun argumentaatiot on koottu kuvioihin 6a ja 6b. Syksyllä keskeisimpänä keskusteluna on epäluottamuslausekeskustelu, jossa käydään läpi siis takautuvasti kevään tapahtumia: millä perusteella maskisuositusta ei annettu ja valehdeltiinko kansalaisille. Esitän tämän keskustelun argumentaatiopuolet kuvioissa 7a ja 7b.

Kuviot paitsi auttavat hahmottamaan edellä esitetystä kokonaisuudesta, myös herättävät joitakin huomioita. Olen merkinnyt kuvioihin puolueittain, kuinka monessa puheenvuorossa kyseinen argumentaatiokehikko on läsnä. Näihin määrällisiin esityksiin tulee suhtautua varauksella. Muutamat aktiiviset kansanedustajat ovat käyttäneet runsaasti puheenvuoroja, joissa kuitenkin lähinnä toistetaan samoja perusteluita ja vaatimuksia. Toisaalta kaikki samaan argumentaatioperheeseen kuuluvat puheenvuorot eivät toista täysin samoja argumentteja eivätkä varsinkaan niiden kaikkia puolia. Lisäksi argumentaatiokaaviossa esitetään vain tulkintani mukaan keskeisimmät keskustelut kasvomaskeista, eikä koko aineisto suinkaan siis tule jaotelluksi niihin.

Kuvioiden esitykset ovat luonteeltaan yhteen vetäviä, ja niissä voi olla myös jossain määrin ristiriitaisia puheita. Puheenvuoroissa on lisäksi vaihtelua, esimerkiksi kuinka kiivaasti maskeja vaaditaan. Kuviossa 6a perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien puheenvuorot ovat vahvimmin maskisuosituksen tai jopa maskipakon kannalla. Toisaalta samaan argumentaatiokehikkoon luokittelemani muutamat vihreiden ja sosiaalidemokraattien kannat ovat varsin varovaisia, mutta kuitenkin maskien julkiseen käyttöön taipuvaisia, ja kokoomuksen edustajien kannat liikkuvat tyypillisesti edellisten välillä. Samalla kokoamani argumentaatiokaaviot onnistuvat nähdäkseni tuottamaan hyvän yleissilmäyksen, miten maskeista keskustellaan aineistossa, ja tässä tulee hahmotettua myös, miten keskustelujen kokonaisuudessa argumentit asettuvat tukemaan ja

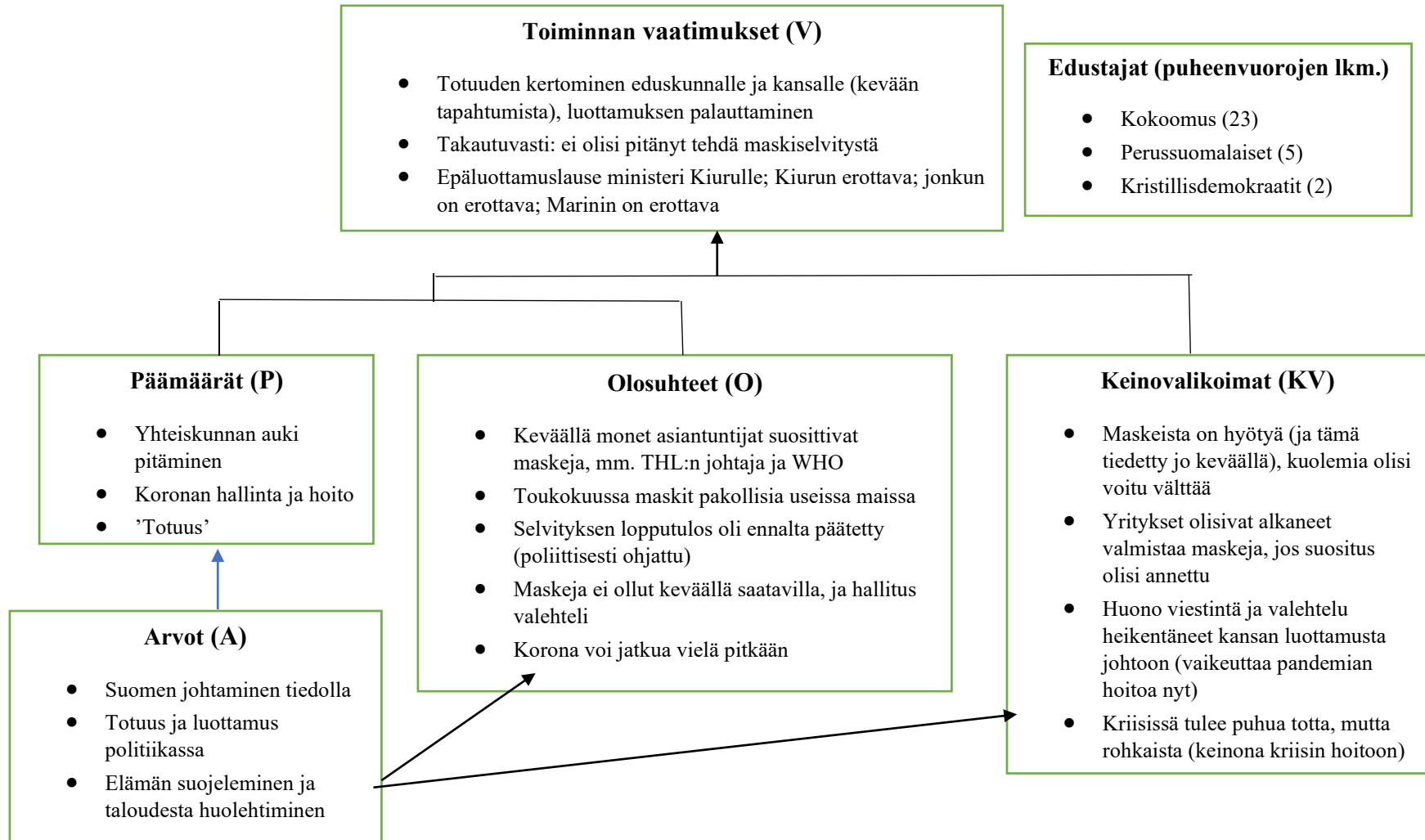

Kuvio 6a. Maskisuositusta / maskien julkista käyttöä puoltava argumentaatio

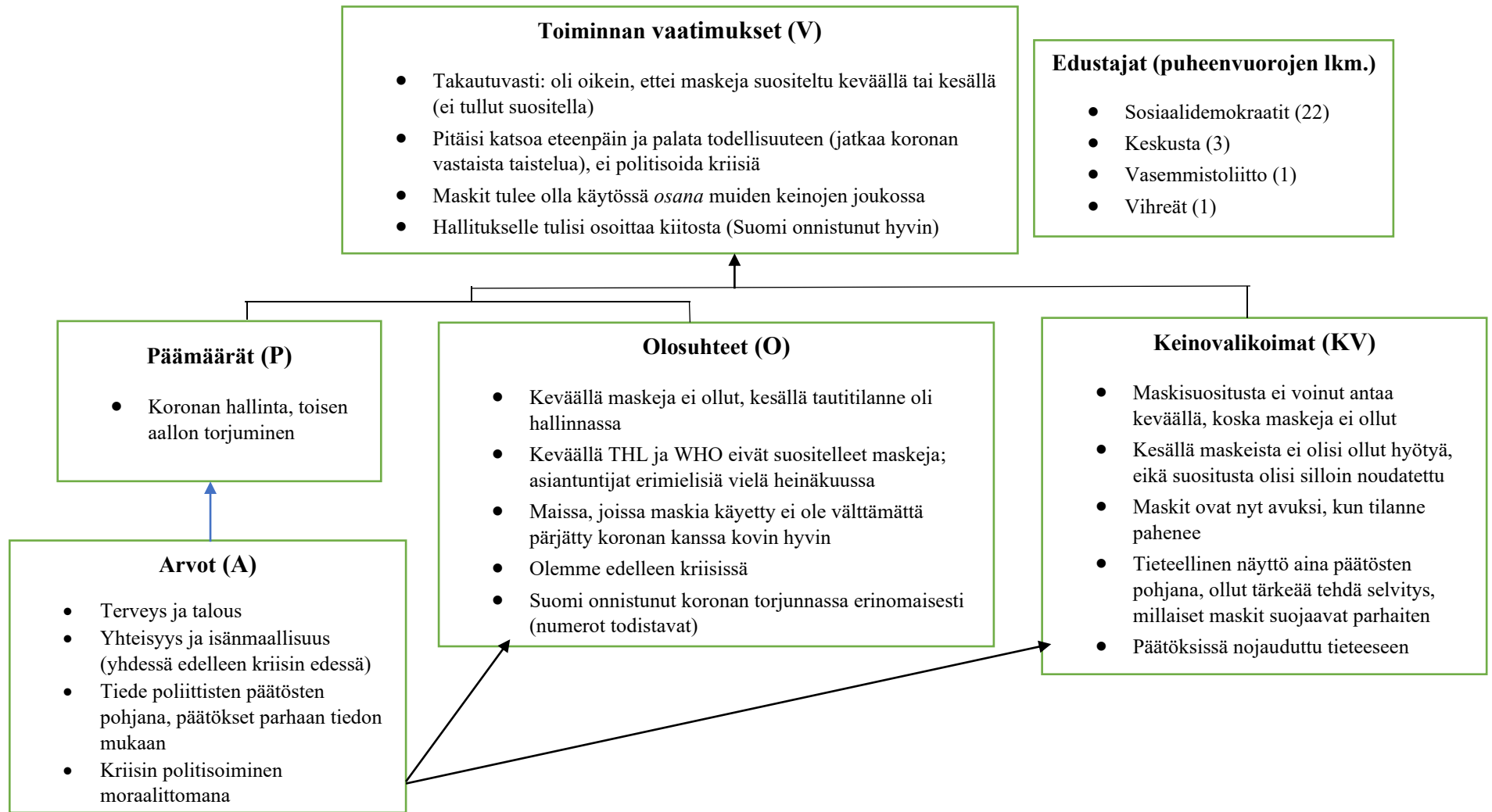

Kuvio 6b. Maskiselvitystä vaativa ja maskisuositukseen varauksella suhtatutuva argumentaatio

Kuvio 7a. Kansalle on valehdeltu, epäluottamus hallitusta kohtaan

Kuvio 7b. Kansalle on puhuttu totta jo keväällä, katse eteenpäin

täydentämään toisiaan. Toisin sanoen yksittäiset puheenvuorot eivät ole ikinä toisistaan eristyksissä, eikä niitä tule analysissa näin kohdella.

Kuvioissa 6a ja 6b puheenvuorojen määrästä käy ilmi, että aineistossa on paljon enemmän maskisuosituksia vaativia puheenvuoroja kuin suositukseen varautuneesti suhtautuvia tai selvitystä vaativia puheenvuoroja. Jälkimmäiset koostuvat suurelta osin ministerien puheista, kun edellisissä äänessä on ainoastaan ei-ministereitä. Huomionarvoista on, että koko aineistossa maskeihin keinona ei suhtauduta erityisen kielteisesti, vaan tyypillisesti kuvion 6b argumenteissa kirurgiset maskit nähtäisiin hyödyllisinä laajassa käytössä, mutta maskipulan vuoksi maskisuositusta ei koeta mahdolliseksi antaa. Maskiselvityksellä tulee näiden argumenttien mukaan selvittää nimenomaan kankaisten maskien mahdollisia hyötyjä ja haittoja. Toisaalta osassa kuvion 6b argumenteista pidetään muita viruksen torjumisen keinoja maskeja tehokkaampina. Kuviot 6a ja 6b korostavat hyvin jo edellä todettua, että aineistossa päämäärät (P), arvot (A) ja myös olosuhteiden kuvaukset (O) pandemian suhteen ovat varsin jaettuina, eivätkä muodosta keskeisiä eroja argumentaatioon. Erot toiminnan vaatimuksissa suhteessa maskeihin palautuvat tietoon: olosuhteiden (O) ja keinovalikoimien (KV) kuvauksiin maskeista.

Syksyltä kuviot 7a ja 7b kuvaavat hyvin, miten keskustelu on monelta osin takautuvaa ja puheenvuoroissa käydään läpi mitä keväällä tehtiin ja millä perustein. Epäluottamuksen ympärille kiinnittyvässä keskustelussa kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien edustajat ovat hyvin aktiivisia. Molemmilla argumentaation puolilla totuus nähdään arvona, mutta tulkinnat kevään tapahtumista ja siten hallituksen totuudellisuudesta eroavat vahvasti. Samoin keväällä saatavilla olleesta tiedosta on täysin päinvastaisia näkemyksiä. Kuviot osoittavat myös, että erityisesti kokoomuksen edustajat syyttävät hallitusta tai ministeri Kiurua poliittisesta ohjauksesta, ja vastaavasti sosiaalidemokraattien sekä keskustan edustajat syyttävät kokoomusta kriisin politisoimisesta.

Kuvioiden puoluekohtaisten merkintöjen pohjalta voidaan todeta, että hallituksen ja opposition rajat näyttävät varsin merkittävänä maskikeskusteluissa. Vaikka yksittäiset edustajat voivat poiketa puolueen linjasta, on molemmissa keskeisissä maskikeskusteluissa ainakin pääasiallisena jakolinjana hallitus-oppositio-rajana. Tässä mielessä maskikeskustelut noudattelevat siis niin sanottua luonnollista politiikan raja-aitaa. On myös selvää, että hallitus joutuu kriisissä kantamaan vastuuta, ja siten ministerien oppositiota varovaisemmat kannat muun muassa maskeihin tuntuvat luonteeltaan. Oppositioista ikään kuin kuuluukin vaatia enemmän. Samalla kaikki korostavat erityisesti keväällä yhtenäisyyttä ja kriisin hoitoa yhdessä, siis hallituksen ja opposition rajojen häivyttämistä kriisitilanteessa. Ensimmäisen pandemiavuoden edetessä pidemmälle poliittisen tila näyttäisi

kuitenkin lisääntyvän, ja siten myös keskustelut politisoituvat erityisesti hallituksen ja opposition välillä. Tämä tapahtuu ajan kanssa, ja kriisin ensi isku näyttäytyy maskikeskustelujen perusteella siis ennen muuta rivejä yhdistävänä. Päätän analyysilukuni näihin yhteenvetoihin ja siirryn seuraavaksi tutkielmani johtopäätöksiin.

6 Johtopäätökset

Olen tarkastellut tässä tutkielmassa eduskunnan kasvomaskikeskusteluja polarisaation näkökulmasta. Teoreettisesti lähtökohtanani on ollut McCoy ja kumppanien (2018) vakavan polarisaation käsite, ja tämän lisäksi olen jaotellut polarisaatiota poliittiseen, moraaliseen ja episteemiseen (sekä affektiiviseen) polarisaatioon. Metodologisesti olen käyttänyt Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) poliittista diskurssianalyysia pohjana eri polarisaation muotojen tunnistamiseen ja paikantamiseen aineistossa. Edellä analyysiluvussa olen esitellyt, miten aineistossa toiminnan päämäärät (P) ovat laajasti jaettuja, ja samoin päämäärien taustalla arvot (A) näyttäytyvät yhteisinä. Olosuhteiden representaatioissa (O) korona nähdään käytännössä kauttaaltaan vakavana uhkana, jota vastaan tulee taistella. Toiminnan vaatimuksissa (V) on maskien suhteen kuitenkin eroja, ja nämä erot näyttävät palautuvan ennen kaikkea tietoon ja asiantuntijuuteen ja tulevat näkyviksi sekä maskeja koskevissa olosuhteiden (O) että keinovalikoimien (KV) kuvauksissa.

McCoy ja kumppanit (2018) esittävät, että vakavasti polarisoituneessa yhteiskunnassa koko sosiaalinen todellisuus muotoutuu me vastaan ne -asetelmaksi, ja poliittisista eroista tulee sosiaalisia identiteettejä. Kansalaisten välille muodostuu siis yksi kattavasti yhteiskuntaa pirstova jakolinja, joka kestää ajassa, on poliittisesti laajaa eikä ole sidottu tiettyyn polarisoivaan poliittiseen kysymykseen. (McCoy ym. 2018; Somer & McCoy 2018; Carothers & O'Donohue 2019, 6–8.) Vakavasti polarisoituneessa yhteiskunnassa monet arkiset asiat tai valinnat politisoituvat, ja myös aivan uudenlaiset poliittiset kysymykset polarisoituvat todennäköisesti hyvin nopeasti olemassa olevien jakolinjojen mukaan. Tarkastelemieni kasvomaskikeskustelujen perusteella Suomen eduskunnassa on käynyt varhaisen pandemian aikana pikemminkin päinvastoin. Kasvomaskit uutena poliittisena kysymyksenä ei polarisoitunut, ja pandemia on toiminut ennemminkin eri poliittisia leirejä yhdistävänä voimana. Kriisi on otettu vakavasti ja siihen on haluttu vastata yhdessä. Aineistoni ei nähdäkseni anna aihetta tulkita vakavaa polarisaatiota eduskunnassa McCoy ja kumppanien (2018) tarkoittamassa merkityksessä.

Samalla olen kuitenkin käyttänyt Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) analyysikehikkoa työkaluna eri polarisaation muotojen yksityiskohtaisempaan analyysiin. Ensinnäkin *poliittinen polarisaatio* voidaan nähdä poliittisten näkemysten tai ideologioiden etäännyttymisenä (Baldassari & Bearman 2007;

Somer & McCoy 2018; Abramowitz & Saunders 2008; Boxell ym. 2017). Aineistossani poliittiset päämäärät (P) näyttäytyvät laajasti jaettuina: koronaa vastaan tulee taistella ja tavoitteena on paluu normaaliin elämään. Tässä suhteessa maskikeskustelut ovat jopa poikkeuksellisen konsensuaalisia. Toiminnan vaatimuksissa (V) suhteessa maskeihin on kuitenkin eroja. Keväällä erityisesti perussuomalaisten, kristillisdemokraattien ja kokoomuksen edustajat vaativat maskien laajaa käyttöä, kun puolestaan hallituspuolueiden edustajat ovat kannoissaan varovaisempia ja kannattavat pääasiassa maskiselvityksen tekoa. Erot maskikannoissa näyttäisivät argumentaatiota tarkastellessa palautuvan tietoon: mitä tiedetään maskien hyödyistä ja niiden käytöstä. Samalla voidaan ajatella, että hallituksen ja opposition roolit parlamentaarissa järjestelmässä voivat myös tuottaa näitä näkemuseroja: kaikesta ei voida olla samaa mieltä, vaan politiikkaa on kriisiaikanakin pyrittävä tekemään, ja tämä voisi osaltaan selittää oppositio puolueiden edustajien tiukempia maskivaatimuksia. Syksyllä eduskunnassa käydään takautuvia kiistoja kevään tapahtumista, ja vaikka maskisuositus on voimassa ja kaikki ovat niiden hyödyistä enemmän tai vähemmän samaa mieltä, syksyn keskustelut näyttäytyvät kevään keskusteluja poliittisempina. Poliittiset maskikannat eivät missään vaiheessa ole kuitenkaan erityisen etäällä toisistaan: kaikkien mielestä maskit voivat olla ainakin yksi mahdollinen keino epidemian vastaisessa taistelussa. Tulkitsenkin, että aineistoni maskikeskusteluissa ei ole merkkejä vahvasta poliittisesta polarisaatiosta.

Toiseksi *moraalista polarisaatiota* on käsitteellistetty moraalisen arvopohjan erilaisuutena ja eriytymisenä (Rapp 2016; Graham ym. 2009; Feinberg & Willer 2015). Aineistossani jaettuja arvoja (A) ovat terveyden ja hengen suojeleminen sekä taloudesta huolehtiminen. Erilaiset arvot eivät tule poliittisen kamppailun alaisiksi ja keskusteluissa päinvastoin eksplikoidaan, ettei niitä tule asettaa vastakkain. Keskeisenä arvona aineistossa on myös yhteisyys ja koronakriisiin vastaaminen yhtenä rintamana. Syksyllä tätä moraalista hyvää käytetään poliittisesti, kun keskusteluissa syytetään esimerkiksi rintamakarkuruudesta. Niin ikään syksyn keskusteluissa luottamus, totuudellisuus ja poliittisten prosessien oikeellisuus tulevat poliittisesti käytetyiksi. Kiinnostavasti kuitenkin kiistojen taustalla arvoista vaikutetaan olevan samaa mieltä, ja tulkinnat tosiasioista vaihtelevat. Kukaan ei siis kyseenalaista yhteisyyttä, totuutta tai luottamusta moraalisisina hyvinä.

Arvoja tarkastelemalla aineistossani ei näyttäydy moraalista polarisaatiota. Samalla aineiston rajoituksena on hyvä todeta, ettei poliittinen puhe välttämättä paljasta puhujan todellisia arvoja tai moraalista arvopohjaa (esim. Kuusisto 1996, 271). Tutkimuksessa on havaittu, että usein ihmiset eivät argumentoidessaan osaa vedota kuulijan moraalisiin arvoihin vaan vetoavat enemmän omiinsa (Feinberg & Willer 2015), mutta politiikassa retorista arvojen poliittista käyttöä tai Fairclough'n ja Fairclough'n käsittein rationalisaatiota voidaan tuskin kuitenkaan sulkea pois. Samalla pidän

kysymystä poliittisen toimijan todellisesta moraalista jossain määrin toisarvoisena, kun keskeisintä on, kuinka moraalisia hyviä tuotetaan ja käytetään sosiaalisesti (arvojen, kulttuurin ja moraalin kytköksistä ja sosiologisista käsitteellistyksistä ks. Vaiseyn ja Swidlerin debatti: Vaisey 2008ab; Swidler 2008).

Kolmanneksi *episteeminen polarisaatio* käsitteellistää tiedon ja tiedonsaannin jakautumista ja faktojen polarisaatiota (Allcott & Gentzkow 2017; Vihma ym. 2018; Bakshy ym. 2015). Olen edellä esittänyt, miten erot toiminnan vaatimuksissa näyttäisivät palautuvan aineistossani ennen muuta tietoon – sekä olosuhteiden (O) että keinovalikoimien (KV) kuvauksiin. Maskien hyödyistä ollaan eri mieltä ja keskusteluissa viitataan eri asiantuntijoihin. Kansainvälisiä esimerkkejä käytetään valikoiden ja omaa agendaa tukevasti, ja etenkin oppositiopuolueiden edustajat arvostelevat hallituksen uskottuja asiantuntijoita ja vaativat tietoa ja asiantuntemusta päätöksentekoon. Samalla hallituspuolueiden edustajat pyrkivät korostamaan, että kaikki päätöksenteko perustuu parhaaseen saatavilla olevaan asiantuntijatietoon, mitä voidaan tulkita pyrkimyksenä depolitisoida pandemian aikaisia toimia asiantuntijuuden avulla. Olisi mahdollista tulkita, että tiedon käyttäminen poliittisesti ja erilaisiin tietolähteisiin vetoaminen kertoisi episteemisestä polarisaatiosta. Pitäytyisin kuitenkin varovaisena tällaisen tulkinnan suhteen kolmestakin syystä.

Ensinnäkin varhaisen pandemian aikana voidaan olettaa, että tieto on luultavasti ollut aidosti pirstaleista ja epävarmuus on sävyttänyt kaikkia tieteellisiä tuloksia ja näkemyksiä, mitä pandemiaan on liittynyt vuoden 2020 aikana (Cáceres 2022). Siten tiedon erilaisuus voi ikään kuin kuulua asiaan. Toiseksi aineistossa viitataan tutkimustietoon ja vakiintuneisiin asiantuntijaorganisaatioihin tai instituutioihin, eikä merkkejä erityisesti *vastatiedon* tuottamisesta ole (Ylä-Anttila 2018). Edustajien käyttämät lähteet ovat siis osin samoja tai ainakin luonteeltaan samankaltaisia, eikä tiedon saannin suhteen olla nähdäkseni kovin eriytyneissä kuplissa. Tiedon valikoiminen ja käyttäminen ajamaan omaa poliittista agendaa voidaan nähdä politiikoille varsin normaalina toimintana, ja aineistossani tätä esiintyy, mutta kenties jopa vähemmän kuin politiikan normaalissa arjessa. Kolmanneksi isossa kuvassa tieto ja käsitys pandemiasta vakavana uhkana on laajasti jaettu eduskunnassa, ja tuntuu perustuvan lähinnä samoihin lähteisiin, joita käytetään maskikysymyksessä erojen tekoon. Olisin siis varovainen tulkitsemaan myöskään episteemistä polarisaatiota aineistoni pohjalta.

Lopuksi *affektiivisella polarisaatiolla* tarkoitetaan kasvavia negatiivisia tuntemuksia poliittista vastapuolta kohtaan (Mason 2018; Lelkes 2016; Iyengar ym. 2012). Analyysissäni en ole tulkinnut affektiivista polarisaatiota, eikä aineistollani voida nähdäkseni päästä siihen käsiksi. Kuitenkin affektiivinen polarisaatio on nähty keskeisenä tekijänä vakavassa polarisaatiossa (McCoy ym. 2018;

Carothers & O'Donohue 2019), ja esimerkiksi Yhdysvalloissa juuri affektiivisen polarisaation on nähty vaikuttavan vahvasti pandemian polarisoitumiseen (Druckman ym. 2020). Aineistossani pandemia näyttäytyy enemmän yhteen kokoavana kuin eriyttävänä kriisinä, ja tästä voidaan kenties tulkita, etteivät poliittiset puolueet tai voimat ole eduskunnassa ainakaan ylittämättömän polarisoituneita affektiivisesti. Tämä ei tarkoita, ettei epäluottamus voisi olla lisääntynyt puolueiden välillä (Westinen ym. 2020, 324–325), mutta ainakin varhaisen koronapandemian aikana mahdollinen epäluottamus siirrettiin syrjään kansakunnan edun nimissä. Näihin välillisiin tulkintoihin affektiivisesta polarisaatiosta tulee luonnollisesti suhtautua varauksella.

Yhteenvedona aineistoni ei anna aihetta tulkintoihin vakavasta polarisaatiosta eduskunnassa, eikä myöskään polarisaation eri muotojen tarkempi analyysi tuota kuvaa jakautumisesta tai vastakkainasettelusta. Koronakriisin alku yhdisti yli puolue-, hallitus- ja oppositiorajojen, ja politiikka vaikuttaa olleen varhaisen pandemian aikana poikkeuksellisen konsensuaalista. Syksyn osalta aineistoni keskustelut näyttäytyvät kevättä poliittisempina, mutta tulkiten tätä enemmän vähittäisenä paluuna normaaliin politiikan arkeen kuin erityisenä poliittisuutena. Poliittisen tila näyttää lisääntyneen kriisin edetessä, mutta edelleen syksyllä 2020 esimerkiksi kriisin politisoimisesta syytettiin eduskunnassa puolin ja toisin. Kriisin on nähty laajasti vaativan yhteen hiileen puhaltamista ja depolitisaatiota.

Samalla tulee muistaa, että tutkimukseni ei välttämättä kerro polarisaatiosta laajemmin, tai ainakin tulkinnoissa on pysyttävä varovaisena. Vaikka maskikeskustelut osoittavat, että eduskunta on tuskin vakavasti polarisoitunut, voivat esimerkiksi jotkin tietyt poliittiset kysymykset kuitenkin olla polarisoituneita. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja maahanmuuton on nähty aiemmassa tutkimuksessa polarisoituneen Suomessa ainakin jonkin verran (Lönnqvist ym. 2020), eikä tutkimukseni pohjalta ole syytä kiistää näitä tuloksia. Myös poliittista, moraalista ja episteemistä polarisaatiota voi löytyä joidenkin poliittisten kysymysten osalta, ja polarisaation tutkimusta tulee jatkaa sekä laadullisin että määrällisin menetelmin.

Tutkimukselleni voidaan erotella *paikkaan* ja *aikaan* liittyviä rajoituksia, jotka johtavat luontevasti myös ajatuksiin mahdollisista jatkotutkimuksista. Ensinnäkin tutkimukseni aineisto sijoittuu eduskuntaan, ja kaikki edellä esittämäni tulokset kertovat polarisaatiosta tai sen vähyydestä juuri eduskunnassa. Koronapandemian aikana myös Suomessa on havaittu mis- ja disinformaatiota (Korpiola & Poutanen 2021, 11) sekä koronatoimien vastaisia mielenosoituksia pitkin pandemiaa (Yle 20.3.2021; Helsingin Sanomat 22.1.2022). Muusta aineistostani poikkeava, edustaja Turtiaisen (at) puheenvuoro edustaa koronakriittisiä kantoja, jotka eivät muuten tule eduskuntakeskusteluissa

näkyviin. Ei siis voida sanoa, ettei pandemian ja maskien osalta polarisaatiota olisi ollut lainkaan olemassa, vaan se on mahdollisesti tapahtunut institutionaalisen politiikan ulkopuolella, esimerkiksi kansalaisliikkeissä. Olisi kiinnostava tutkimuksen aihe, miten esimerkiksi sosiaalisessa mediassa käydyt keskustelut maskeista eroavat eduskuntakeskusteluista.

Toiseksi tutkimukseni sijoittuu varhaisen pandemian aikaan. Vuoden 2020 aineistolla kriisi näyttää yhdistävän, mutta tilanne on voinut muuttua ja elää pandemian pitkittyessä. Jo aineistossani poliittisen tila näyttäisi lisääntyvän ensimmäisen pandemianvuoden kuluessa, ja kiinnostava jatkotutkimuksen paikka olisi seurata, millaisia muutoksia kriisin jatko on tuonut poliittisiin keskusteluihin. Poliitikassa muutokset voivat olla nopeita, ja aineistossanikin nousee eksplisiittisesti esiin, miten poliittinen muisti on joskus varsin lyhyt. Vuoden 2020 jälkeen esimerkiksi koronarokote on ollut ainakin julkisessa keskustelussa tuottamassa vastakkainasettelua, joka on saanut myös voimakkaasti moraalaisia piirteitä (esim. Yle 5.11.2021). Rokotteita on vastustettu ja toisaalta rokottamattomia syyllistetty kansalaiskeskusteluissa, ja olisi kiinnostava tutkia, onko esimerkiksi koronakriittisiä diskursseja valunut myös eduskuntaan enemmän vuoden 2020 jälkeen.

Kiinnostavasti esimerkiksi perussuomalaiset, jotka aineistossani vaativat maskeja käyttöön kaikkein vahvimmin sanapainoin, ovat myöhemmin ottaneet koronapassiin hyvin kriittisen kannan (Yle 7.12.2021). Myös perussuomalaisten puoluekokouksen puheenjohtajaäänestyksessä koronakriittinen Ossi Tiuhonen sai melko merkittävän ääiosuuden (Helsingin Sanomat 14.8.2021), joskin hän myöhemmin erosi puolueesta (Helsingin Sanomat 20.12.2021). Koronalinjaukset ovat joka tapauksessa vaikuttaneet olevan murroksessa, ja erilaisia poliittisiä näkemyksiä nousee pintaan. Pyrin näillä yksittäisillä esimerkeillä osoittamaan, miten pidempi tutkimusaineisto voisi paljastaa kiinnostavia huomioita politisoitumisen prosesseista ja myös kenties polarisaatiosta. Uuden ja tuntemattoman kriisin iskettyä päälle voisi ajatella, ettei poliittisilla toimijoilla ollut varaa tehdä politiikkaa, vaan kaikkien oli näyttydyttävä vastuullisina valtionhoitajina ja käytettävä siihen sopivaa retoriikkaa. Kriisitilanteen normalisoituessa myös poliittisen on ollut mahdollista palata politiikkaan, ja syksyn keskustelujen politisoitumista voi tulkita myös niin, että oppositiopuolueiden edustajat ovat ottaneet jälleen normaalin roolinsa hallituksen toimien kritisoijina.

Olen tutkielmassani kehittänyt työkalua polarisaation eri muotojen laadulliseen tutkimukseen Fairclough'n ja Fairclough'n (2012) poliittisen diskurssianalyysin pohjalta. Tietääkseni Fairclough'n ja Fairclough'n mallia ei ole aiemmin käytetty vastaavalla tavalla, ja tutkimukseni on ollut metodologisesti kokeileva. Nähdäkseni käytännöllisen argumentaation osa-alueiden tarkastelu

tarjoaa oivallisen työkalun eri polarisaation muotojen tunnistamiseen ja paikantamiseen, ja näen tällä metodologisella kehittelyllä paljon arvokkaita jatkomahdollisuuksia.

Erityisen hyvin metodologia sopii luultavasti analysoimaan institutionaalisen politiikan areenoilta kerättyjä aineistoja, koska poliittiset puheenvuorot näyttäisivät istuvan hyvin käytännöllisen argumentaation malliin. Jatkossa voisi olla kiinnostava selvittää, voisiko argumentaation osaluoiden tarkastelua soveltaa myös muun kaltaisiin aineistoihin, ja toisaalta eduskunta-aineistoissa toisen tyyppiin poliittisiin kysymyksiin. Pysin aineistoa kuvatessani tuomaan esiin joitakin eduskuntakeskustelujen erityispiirteitä, esimerkiksi miten puhe on voitu suunnata monille erilaisille yleisöille yhtä aikaa. Tämän huomioonottaminen jäi minulta kuitenkin analyysivaiheessa vähäiseen rooliin, ja jatkossa olisi kiinnostava pyrkiä osana analyysityökalua huomioimaan myös eduskunnan toiminnan luonnetta eräänlaisena speaktaakkelinä, jota myös määrittävät monet kirjoitetut ja kirjoittamattomat normit (Wiberg & Koura 1996; Palonen 2012, 185; Kontula 2018). Toisaalta kaikkia näkökulmia voi olla hankala mahduttaa samaan tutkimuskehikseen.

Tässä tutkielmassa kehittelemäni menetelmä on melko työläs, mikä osaltaan rajaa sen käyttömahdollisuuksia. Laajempia aineistoja tutkittaessa menetelmää tulisi luultavasti pyrkiä yhdistämään määrällisiin menetelmiin, joilla voitaisiin valita osia aineistosta tarkemman argumentaation analyysin piiriin (esim. Ylä-Anttila, Eranti & Hardwick 2020). Menetelmän kehittämiseksi edelleen näen kiinnostavina mahdollisuuksina ensinnäkin aiemmin mainitsemani julkisen oikeuttamisen teorian yhdistämisen argumentaation analyysiin (Boltanski & Thévenot 2006; Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011). Toinen kiinnostava kehityssuunta voisi olla Fairclough'n ja Fairclough'n poliittisen diskurssianalyysin sovellutukset *kuvia* sekä *tekstiä* sisältävien aineistojen tutkimukseen, eli multimodaalisen argumentaatioanalyysin kehittäminen tästä tulokulmasta (esim. Tseronis & Forceville 2017; Machin & Mayr 2012). Tämä voisi olla erityisen tärkeä metodologinen askel sosiaalisen median aineistojen tutkimukseen.

Aineistossani koronapandemiaa ja sen vastaisia toimia representoidaan varsin sotaisin termein. Eduskunnassa käytettyjä termejä ovat esimerkiksi ”taistelu”, ”rintamakarkuruus” ja ”isänmaallisuus”. Tulkintani mukaan sotaretoriikka voi olla omiaan luomaan yhteisyyttä kriisin edessä ja sen käyttö kertonee, että pandemiaan on suhtauduttu hyvin vakavasti. Suomi on onnistunut kansainvälisessä vertailussa pandemian hoidossa hyvin (Korpiola & Poutanen 2021, 29). Tähän lienee monia syitä, mutta kenties yhtenä keskeisenä tekijänä koronan vastaisten toimien onnistumisessa voidaan pitää kansanedustajien kykyä yhteistyöhön ja yhteisen tavoitteen näkemiseen (Mörttinen 2021, 83; myös vertailukohtina Mietzner 2020; Wolf ym. 2020). Olen käyttänyt koronapandemiaa ja

maskikeskusteluja tutkimuksessani ikään kuin polarisaation indikaattoreina, mutta toisin päin vähäisen poliittisen polarisaation voi nähdä edesauttaneen kriisin onnistunutta hoitoa. Mikäli pandemia olisi herättänyt voimakasta vastakkainasettelua eduskunnassa, myös kriisin hoito olisi luultavasti onnistunut huominkin, kuten on voitu nähdä esimerkiksi Yhdysvalloissa (Beramendi & Rodden 2022; Green ym. 2020; Hatcher 2020; Druckman ym. 2020; Hart ym. 2020; Havey 2020; Jiang ym. 2020). Eduskunnan roolia ei tule tässä yliarvioida, muttei myöskään jättää huomiotta.

Lähdin tutkimuksessani liikkeelle keskusteluista, joissa käsitteellistetään demokratian kriisiä ja vastakkainasettelun aikaa. Näitä keskusteluja on käyty globaalisti ja Suomessa sekä akateemisissa julkaisuissa että julkisuudessa, ja kuten olen jo edellä tuonut esiin, koko demokratian kriisiin on nähdäkseni syytä suhtautua varauksella. Tutkielmani pohjalta haluan edelleen korostaa varovaisuutta, ennen kuin Suomen julistetaan elävän vastakkainasettelun aikaa. Samalla erilaiset käsitteellistykset poliittisen kentän muutoksista ja julkisesta keskusteluilmapiiiristä ovat tärkeitä, ja näiden ilmiöiden kokonaisvaltainen ymmärrys vaatii tarkkanäköistä teoreettista erittelyä sekä empiiristä analyysia. Polarisaation tutkimuksessa ja eri käsitteiden soveltuvuuden pohtimisessa suomalaiseseen kontekstiin riittää työtä, joka vaatii myös polarisaation analyysin työkalujen kehittelyä edelleen.

7 Lähteet

- Abramowitz, Alan & Saunders, Kyle (2005) Why can't we all just get along? The reality of a polarized America. *The Forum: A Journal of Applied Research in Contemporary Politics* 3:2.
- Abramowitz, Alan & Saunders, Kyle (2008) Is polarization a myth? *The Journal of Politics* 70:2, 542–55.
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Alexander, Amy & Welzel, Christian (2017) The Myth of Deconsolidation: Rising Liberalism and the Populist Reaction. *Journal of Democracy, Online Exchange on Democratic Deconsolidation*.
- Allcott, Hunt & Gentzkow, Matthew (2017) Social media and fake news in the 2016 election. *The Journal of Economic Perspectives* 31:2, 211–36.
- Attias, Miriam & Brandsma, Bart (2020) Polarisaatio ja konfliktit – Eli kuinka me ja ne -ajattelu vaikuttaa keskinäisissä konflikteissamme. Teoksessa Miriam Attias & Jonna Kangasoja (toim.) *Me ja ne: Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into, 18–46.
- Attias, Miriam & Kangasoja, Jonna (toim.) (2020) *Me ja ne: Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into.
- Bail, Christopher & Argyle, Lisa & Brown, Taylor & Bumpus, John & Chen, Haohan & Hunzaker, M.B.F. & Lee, Jaemin & Mann, Marcus & Merhout, Friedolin & Volfovsky, Alexander (2018) Exposure to opposing views on social media can increase political polarization. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 115:37, 9216–21.
- Bakshy, Eytan & Messing, Solomon & Adamic, Lada A. (2015) Exposure to ideologically diverse news and opinion on facebook. *Science (American Association for the Advancement of Science)* 348:6239, 1130–2.
- Baldassarri, Delia & Bearman, Peter (2007) Dynamics of political polarization. *American Sociological Review* 72:5, 784–811.
- Baldassarri, Delia & Gelman, Andrew (2008) Partisans without constraint: Political polarization and trends in American public opinion. *The American Journal of Sociology* 114:2, 408–46.
- Beramendi, Pablo & Rodden, Jonathan (2022) Polarization and Accountability in Covid Times. *Frontiers in Political Science* 3, 728341.

- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994/1966) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Suomentanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Berlin, Isaiah (2000) *The power of ideas*. Princeton (N.J.): Princeton University Press. Toimittanut Henry Hardy.
- Boltanski Luc & Thévenot, Laurent (2006/1991) *On justification: Economies of worth*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.
- Borg, Sami (2020) Asiakysymykset ja äänestäjien liikkuvuus. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 240–259.
- Borg, Sami & Kestilä-Kekkonen, Elina & Wass, Hanna (2020) Johdanto: mikä politiikan ilmastonmuutos? Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 45–65.
- Boxell, Levi & Gentzkow, Matthew & Shapiro, Jesse (2017) Greater internet use is not associated with faster growth in political polarization among US demographic groups. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 114:40, 10612–7.
- Cáceres, Carlos (2022) Unresolved COVID Controversies: “Normal science” and potential non-scientific influences. *Global Public Health* 17:4, 622–640.
- Carothers, Thomas & O’Donohue, Andrew (2019) *Democracies divided: The global challenge of political polarization*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- DellaPosta, Daniel & Shi, Yongren & Macy, Michael (2015) Why do liberals drink lattes? *The American Journal of Sociology* 120:5, 1473–511.
- Dijk, Teun A. van. (1997) What is political discourse analysis? *Belgian Journal of Linguistics* 11:11, 11–52.
- Druckman, James & Klar, Samara & Krupnikov, Yanna & Levendusky, Matthew & Ryan, John Barry (2020) How affective polarization shapes americans’ political beliefs: A study of response to the COVID-19 pandemic. *Journal of Experimental Political Science*, 1–12.
- Engesser, Sven & Fawzi, Nayla & Larsson, Anders Olof (2017) Populist online communication: Introduction to the special issue. *Information, Communication & Society* 20:9, 1279–92.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Fairclough, Isabela & Fairclough, Norman (2012) *Political discourse analysis: A method for advanced students*. London: Routledge.
- Fairclough, Norman & Fairclough, Isabela (2018) A procedural approach to ethical critique in CDA. *Critical Discourse Studies* 15:2, 169–85.
- Feinberg Matthew & Willer, Robb (2015) From gulf to bridge: When do moral arguments facilitate political influence? *Personality and Social Psychology Bulletin* 41:12, 1665–81.
- Fiorina, Morris (2006) *Culture war? The myth of a polarized America* (2nd ed.). Pearson Education.
- Foa, Roberto & Mounk, Yascha (2016) The democratic disconnect. *Journal of Democracy* 27:3, 5–17.
- Foa, Roberto & Mounk, Yascha (2017) The End of the Consolidation Paradigm. A Response to Our Critics. *Journal of Democracy, Online Exchange on Democratic Deconsolidation*.
- Foucault, Michel (1998/1976) *Seksuaalisuuden historia: tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Fukuyama, Francis (2020/2018) *Identiteetti: Arvostuksen vaatimus ja kaunan politiikka*. Suomentanut Antti Immonen. Jyväskylä: Docendo.
- Graham Jesse, Haidt Jonathan & Nosek Brian (2009) Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology* 96:5, 1029–46.
- Green, Jon & Edgerton, Jared & Naftel, Daniel & Shoub, Kelsey & Cranmer, Skyler (2020) Elusive consensus: Polarization in elite communication on the COVID-19 pandemic. *Science Advances* 6:28, eabc2717.
- Hadiz, Vedi & Chryssogelos, Angelos (2017) Populism in world politics: A comparative cross-regional perspective. *International Political Science Review* 38:4, 399–411.
- Haidt, Jonathan (2012) *The righteous mind. Why good people are divided by politics and religion*. New York: Pantheon Books.
- Handlin, Samuel (2018) The logic of polarizing populism: State crises and polarization in south america. *The American Behavioral Scientist* 62:1, 75–91.
- Hansen, Magnus Paulsen (2016) Non-normative critique: Foucault and pragmatic sociology as tactical re-politicization. *European Journal of Social Theory* 19:1, 127–45.

- Hart, Sol P. & Chinn, Sedona & Soroka, Stuart (2020) Politicization and polarization in COVID-19 news coverage. *Science Communication* 42:5, 679–97.
- Hatcher, William (2020) A failure of political communication not a failure of bureaucracy: The danger of presidential misinformation during the COVID-19 pandemic. *American Review of Public Administration* 50:6-7, 614–20.
- Havey, Nicholas (2020) Partisan public health: How does political ideology influence support for COVID-19 related misinformation? *Journal of Computational Social Science*, 1–24.
- Herkman, Juha (2019) *Populism in aika*. Tampere: Vastapaino.
- Isotalo, Veikko & Söderlund, Peter & von Schoultz, Åsa (2020) Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 288–306.
- Iyengar, Shanto & Sood, Gaurav & Lelkes, Yphtach (2012) Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Public Opinion Quarterly* 76:3, 405–31.
- Iyengar, Shanto & Lelkes, Yphtach & Levendusky, Matthew & Malhotra, Neil & Westwood, Sean (2019) The origins and consequences of affective polarization in the united states. *Annual Review of Political Science* 22:1, 129–46.
- Iyengar, Shanto & Massey, Douglas (2019) Scientific communication in a post-truth society. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 116:16, 7656–61.
- Jacoby, William (2014) Is there a culture war? Conflicting value structures in american public opinion. *The American Political Science Review* 108:4, 754–71.
- Jiang, Julie & Chen, Emily & Yan, Shen & Lerman, Kristina & Ferrara, Emilio (2020) Political polarization drives online conversations about COVID-19 in the United States. *Human Behavior and Emerging Technologies* 2:3, 200–11.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2012) *Kategoriat, Kulttuuri & Moraali: Johdatus Katteoria-Analyysiin*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) *Diskurssianalyysi: teorial, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

- Jokisalo, Jouko (2019) Radikaali oikeisto – Euroopan ainoa todellinen vaihtoehto nykyjärjestelmälle? Teoksessa Antti Ronkainen & Juri Mykkänen (toim.) *Vapiseva Eurooppa: mitä seuraa eurooppalaisen politiikan kaaoksesta?* Tampere: Vastapaino, 89–110.
- Kahan, Dan (2010) Fixing the communications failure. *Nature* 463:21, 296–7.
- Kekkonen, Arto & Ylä-Anttila, Tuomas (2021) Affective blocs: Understanding affective polarization in multiparty systems. *Electoral Studies* 72, 102367.
- Koiranen, Ilkka & Koivula, Aki & Keipi, Teo & Saarinen Arttu (2019) Shared contexts, shared background, shared values – homophily in Finnish parliament members’ social networks on Twitter. *Telematics and Informatics* 36, 117–31.
- Koiranen, Ilkka & Koivula, Aki & Saarinen, Arttu & Keipi, Teo (2020) Ideological motives, digital divides, and political polarization: How do political party preference and values correspond with the political use of social media? *Telematics and Informatics* 46, 101–322.
- Koivula, Aki & Kaakinen, Markus & Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka (2019) The role of political activity in the formation of online identity bubbles. *Policy and Internet* 11:4, 396–417.
- Kontula, Anna (2018) *Eduskunta: ystäviä ja vihamiehiä*. Helsinki: Into Kustannus.
- Korhonen, Johanna (2016) *Mikä niitä riivaa? Suomalaisen julkisen keskustelun tuska - ja eräitä etenemismahdollisuuksia*. Helsinki: Kirjapaja.
- Korpiola, Lilly & Poutanen, Petro (2021) *Korona ja digitaalinen riskiyhteiskunta*. Helsinki: Tammi.
- Krämer, Benjamin (2017) Populist online practices: The function of the internet in right-wing populism. *Information, Communication & Society* 20:9, 1293–309.
- Kuusisto, Riikka (1996) Sodan retoriikasta: Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 267–291.
- Lang, Jun & Erickson, Wesley W. & Jing-Schmidt, Z.huo (2021) MaskOn! #MaskOff! Digital polarization of mask-wearing in the United States during COVID-19. *PLoS One* 16:4, e0250817.
- LeBas, Adrienne (2018) Can polarization be positive? Conflict and institutional development in Africa. *The American Behavioral Scientist* 62:1, 59–74.
- Lehtonen, Janne (2020) *Moraalinen järjestys ja luokan tekeminen: Internetkeskustelujen puhettavat perussuomalaisten äänestäjistä*. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.

- Lehtonen, Mikko (1996) *Merkitysten Maailma: Kulttuurisen Tekstintutkimuksen Lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Lelkes, Yphtach (2016) Mass polarization: Manifestations and measurements. *Public Opinion Quarterly* 80, 392–410.
- Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas (2011) Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. *Sociologia* 48:1, 34–51.
- Lönnqvist, Jan-Erik & Ilmarinen, Ville-Juhani & Sortheix, Florencia (2020) Polarization in the wake of the european refugee crisis – A longitudinal study of the finnish political elite’s attitudes towards refugees and the environment. *Journal of Social and Political Psychology* 8:1, 173–97.
- Machin, David & Mayr, Andrea (2012) *How to Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*. Los Angeles: Sage.
- Maher, Paul & MacCarron, Pádraig & Quayle, Michael (2020) Mapping public health responses with attitude networks: The emergence of opinion-based groups in the UK’s early COVID-19 response phase. *British Journal of Social Psychology* 59:3, 641–52.
- Mason, Lilliana (2018) *Uncivil agreement: How politics became our identity*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.
- McCoy, Jennifer & Rahman, Tahmina & Somer, Murat (2018) Polarization and the global crisis of democracy: Common patterns, dynamics, and pernicious consequences for democratic polities. *The American Behavioral Scientist* 62:1, 16–42.
- Mckenzie, Lisa (2017) The class politics of prejudice: Brexit and the land of no-hope and glory. *The British Journal of Sociology* 68:1, 265–280.
- McQuarrie, Michael (2017) The revolt of the rust belt: Place and politics in the age of anger. *The British Journal of Sociology* 68:1, 120–152.
- Merkley, Eric & Bridgman, Aengus & Loewen, Peter John & Owen, Taylor & Ruths, Derek & Zhilin, Oleg (2020) A rare moment of cross-partisan consensus: Elite and public response to the COVID-19 pandemic in canada. *Canadian Journal of Political Science* 53:2, 311–8.
- Mietzner, Marcus (2020) Populist anti-scientism, religious polarisation, and institutionalised corruption: How indonesia’s democratic decline shaped its COVID-19 response. *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 39:2, 227–49.

- Mounk, Yascha (2018) *The people vs. democracy: Why our freedom is in danger and how to save it*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Mörttinen, Matti (2021) *Valtioneuvoston ydin kriisitilanteessa: Covid-19-pandemian paineet suomalaiselle päätöksenteolle*. Helsinki: Sitra.
- Norris, Pippa (2017) Is Western Democracy Backsliding? Diagnosing the Risks. *Journal of Democracy, Online Exchange on Democratic Deconsolidation*.
- Norris, Pippa & Inglehart, Ronald (2019) *Cultural backlash: Trump, brexit, and authoritarian populism*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Palonen, Emilia (2008) Erensto Laclau & Chantal Mouffe. Diskurssiteoriaa ja radikaalia demokratiaa. Teoksessa Kia Lindroos & Suvi Soinen (toim.) *Politiikan nykysteoreetikkoja*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 209–232.
- Palonen, Emilia & Saresma, Tuija (2019) Kansallinen ja ylijäräinen populismi: eliitinvastaisuutta, anti-intellektualismia, EU-kriittisyyttä ja naisvihaa. Teoksessa Antti Ronkainen & Juri Mykkänen (toim.) *Vapiseva Eurooppa: mitä seuraa eurooppalaisen politiikan kaaoksesta?* Tampere: Vastapaino, 111–125.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka (1996) Johdanto: retorinen käänne? Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 7–19.
- Palonen, Kari (2003) Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking, and Politicization. *Alternatives* 28:2, 171–186.
- Palonen, Kari (2012) *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Tampere: Vastapaino.
- Pappas, Takis S. (2016) The specter haunting Europe: Distinguishing Liberal democracy's challengers. *Journal of Democracy* 27:4, 22–36.
- Parment, Wendy & Paul, Jeremy (2020) COVID-19: The first posttruth pandemic. *American Journal of Public Health* 110:7, 945–6.
- Prosser, Annayah & Judge, Madeline & Bolderdijk, Jan Willem & Blackwood, Leda & Kurz, Tim (2020) 'Distancers' and 'non-distancers'? the potential social psychological impact of moralizing COVID-19 mitigating practices on sustained behaviour change. *British Journal of Social Psychology* 59:3, 653–62.

Rapeli, Lauri & Koskimaa, Vesa (2020) Kansalaisten kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 420–438.

Rapp, Carolin (2016) Moral opinion polarization and the erosion of trust. *Social Science Research* 58, 34–45.

Ronkainen, Antti & Mykkänen, Juri (2019) Johdanto: Vapiseva Eurooppa. Teoksessa Antti Ronkainen & Juri Mykkänen (toim.) *Vapiseva Eurooppa: mitä seuraa eurooppalaisen politiikan kaaoksesta?* Tampere: Vastapaino, 9–17.

Rooduijn, Matthijs & Pauwels, Teun (2011) Measuring populism: Comparing two methods of content analysis. *West European Politics* 34:6, 1272–83.

Ruotsalainen, Maria (2017) ”Vihapuheen” nousu julkisessa keskustelussa. Teoksessa Emilia Palonen & Tuija Saresma (toim.) *Jätkät & jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 181–197.

Saarinen, Arttu & Koivula, Aki & Koironen, Ilkka & Sivonen, Jukka (2018) Kolmijaosta hienojakoisempiin eroihin? Tarkastelussa kuuden suurimman eduskuntapuolueen jäsenistöjen ammattirakenteet. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83:2, 132–146.

Saresma, Tuija (2019). "Me": solidaarisuus, polarisaatio ja poteroituminen. *Politiikasta*, 18.12.2019. <https://politiikasta.fi/me-solidaarisuus-polarisaatio-ja-poteroituminen/>

Saukkonen, Pasi (2020) Politiikka erilaisuuden organisointina ja aikamme suuret haasteet. Teoksessa Miriam Attias & Jonna Kangasoja (toim.) *Me ja ne: Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into, 233–249.

Sivonen, Jukka & Koivula, Aki & Saarinen, Arttu (2018) Asiantuntijaluokan uusi jako perussuomalaisten vaalimenestysten taustalla. *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu*, 60:3, 192-207.

Slater, Dan & Arugay, Aries (2018) Polarizing figures: Executive power and institutional conflict in asian democracies. *The American Behavioral Scientist* 62:1, 92–106.

Somer, Murat & McCoy, Jennifer (2018) Déjà vu? polarization and endangered democracies in the 21st century. *The American Behavioral Scientist* 62:1, 3–15.

- Stavrakakis, Yannis (2018) Paradoxes of polarization: Democracy's inherent division and the (anti-) populist challenge. *The American Behavioral Scientist* 62:1, 43–58.
- Suuronen, Aleksi & Grönlund, Kimmo & Sirén, Rasmus (2020) Puolueiden äänestäjät. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 260–287.
- Swidler, Ann (2008) Comment on Stephen Vaisey's 'Socrates, Skinner, and Aristotle: Three Ways of Thinking About Culture in Action.' *Sociological forum* 23:3, 614–618.
- Tseronis, Assimakis & Forceville, Charles (2017) *Multimodal Argumentation and Rhetoric in Media Genres*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Vaarakallio, Tuula & Palonen, Emilia (2017) Populismien käsite 2000-luvulla. Teoksessa Emilia Palonen & Tuija Saresma (toim.) *Jätkät & jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 45–68.
- Vaisey, Stephen (2008a) Socrates, Skinner, and Aristotle: Three Ways of Thinking About Culture in Action. *Sociological forum* 23:3, 603–613.
- Vaisey, Stephen (2008b) Reply to Ann Swidler. *Sociological forum* 23:3, 619–622.
- Vihma, Antto & Hartikainen, Jarno & Ikäheimo, Hannu-Pekka & Seuri, Olli (2018) *Totuuden jälkeen: Miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Virtanen, Matti (2021) *Ääripäät: miten identiteettipolitiikka hajottaa Suomea*. Jyväskylä: Docendo.
- Voeten, Erik (2017) Are people really turning away from democracy? *Journal of Democracy, Online Exchange on Democratic Deconsolidation*.
- Walley, Christine J. (2017) Trump's election and the "white working class": What we missed. *American Ethnologist* 44:2, 231–236.
- Warren, Mark (1999) What is political? *Journal of Theoretical Politics* 11:2, 207–231.
- Wass, Hanna & Grönlund, Kimmo (2016) Johdanto: yhdenvertaisuus ja poliittisen osallistumisen eriytyminen. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 29–44.
- Westinen, Jussi & Kestilä-Kekkonen, Elina & Tiihonen, Aino (2016) Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö, 273–297.

Westinen, Jussi & Pitkänen, Ville & Kestilä-Kekkonen, Elina (2020) Perussuomalaisten äänestäjäkunnan muutos 2011–2019. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos: eduskuntavaalitutkimus 2019*. Helsinki: Oikeusministeriö, 308–331.

Wiberg, Matti & Koura, Antti (1996) Kansanedustajat ovat kyselevinä ja ministerit ovat vastaavinaan: Parlamenttiysymysten logiikka. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 197–219.

Wolf, Lukas & Haddock, Geoffrey & Manstead, Antony & Maio, Gregory (2020) The importance of (shared) human values for containing the COVID-19 pandemic. *British Journal of Social Psychology* 59:3, 618–27.

Wrbouschek, Markus (2009) Discourse Analysis and Social Critique. *Psychology and Society* 2:1, 36–44.

Wroe, Andrew & Ashbee, Edward & Gosling, Amanda (2014) The culture war and issue salience: An analysis of american sentiment on traditional moral issues. *Journal of American Studies* 48:2, 595–612.

Ylä-Anttila, Tuukka (2018) Populist knowledge: ‘Post-truth’ repertoires of contesting epistemic authorities. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 5:4, 356–88.

Ylä-Anttila, Tuukka & Bauvois, Gwenaëlle & Pyrhönen, Niko (2019) Politicization of migration in the countermedia style: A computational and qualitative analysis of populist discourse. *Discourse, Context & Media* 32, 1–8.

Ylä-Anttila, Tuukka & Eranti, Veikko & Hardwick, Sam (2020) Going Overboard: How Ironic Group Style Becomes Political on an Anonymous Imageboard. *Social Media + Society*, 6:4, 1–11.

Uutis- ja verkkolähteet:

Helsingin Sanomat 19.2.2019. HS tuo erimieliset suomalaiset yhteen, jotta ymmärtäisimme toisiamme paremmin: Tule mukaan Suomi puhuu -tapahtumaan ja tapaa vastakohtasi. Viimeksi katsottu 15.4.2022: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006005520.html>

Helsingin Sanomat 11.3.2020. WHO:n johtaja julisti koronaviruksen pandemiaksi, Italia ilmoitti maanlaajuisesta kauppojen sulkemisesta. Viimeksi katsottu 15.12.2020: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006434966.html>

Helsingin Sanomat 14.8.2021. Koronavirusta ”tavanomaiseksi räkä-taudiksi” kutsunut Ossi Tiihonen sai puheenjohtaja-kisan äänistä lähes 15 prosenttia – mitä se tarkoittaa puolueen kannalta? Viimeksi katsottu 5.4.2022: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008193260.html>

Helsingin Sanomat 20.12.2021. Ossi Tiihonen on eronnut perussuomalaisista. Viimeksi katsottu 15.4.2022: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008488351.html>

Helsingin Sanomat 22.1.2022. Koronatoimien vastustajat osoittivat mieltään Helsingin keskustassa, osallistujia noin 4 000. Viimeksi katsottu 5.4.2022: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008558820.html>

Valtioneuvoston viestintäosasto 13.8.2020. Hallitus teki periaatepäätökset maskisuosituksesta ja etätyöstä. Viimeksi katsottu 14.12.2020: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-teki-periaatepaatokset-maskisuosituksesta-ja-etatyosta>

Yle 16.11.2020. Tuntuuko hankalalta, kun joku on eri mieltä? Yle ryhtyy parantamaan suomalaista keskustelukulttuuria. Viimeksi katsottu 15.12.2020: <https://yle.fi/uutiset/3-11647781>

Yle 24.11.2020. Somevaikuttajat iskivät THL:n koronakampanjaan levittämällä väärää tietoa, muu some riensi apuun. Viimeksi katsottu 15.12.2020: <https://yle.fi/uutiset/3-11662185>

Yle 20.3.2021. Miksi satojen ihmisten annettiin kokoontua mielenosoitukseen Suomen pahimmalla korona-alueella? Poliisi: "Ensi kerralla ollaan etevämpiä". Viimeksi katsottu 5.4.2022: <https://yle.fi/uutiset/3-11848222>

Yle 5.11.2021. Tutkijan mukaan syyllistäminen ei lisää rokotuskattavuutta – lääkintöneuvos hämmästelee rokotteiden kyseenalaistajia. Viimeksi katsottu 5.4.2022: <https://yle.fi/uutiset/3-12176058>

Yle 7.12.2021. Ylen kysely: Koronapassi työpaikoille saa kansanedustajilta vankkaa kannatusta, perussuomalaiset vastustavat passia jyrkästi. Viimeksi katsottu 5.4.2022: <https://yle.fi/uutiset/3-12213578>